

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 23

ANDRA KAMMAREN

1966

10—13 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 10 maj

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Eliasson i Sundborn ang. propositionsavlämnandet	5
herr Tobé ang. behovet av vissa ändringar i vattenlagen	16
herr Mundebo ang. brevcensur inom fångvårdsanstalter	21
herr Thylén ang. åtgärder för att trygga fiskerättsinnehavare mot skada genom vattenförorening	22
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Nihlfors ang. viss revision av taxeringar inom byggnads- branschen	26
fru Renström-Ingenäs ang. kyrkorums upplåtande för jordfästning	26

Onsdagen den 11 maj

Den ekonomiska politiken, m. m.	27
Överenskommelser om landstingens övertagande av metalsjukvården m. m.	54
Förstatligandet av uppboordsverken och omorganisation av de lokala skattemyndigheterna m. m.	56
Ändring i lagen om allmän försäkring, m. m.	59
Medelsanvisning till folkpensioner	69
Meddelande ang. plena	72
Avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna	72
Meddelande om enkel fråga av herr Nilsson i Bästekille ang. åtgärder för att skydda Ven mot fortsatt erosion	82

Fredagen den 13 maj

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Holmberg ang. förslag om rätt för kommun att bekosta tryckning av partiernas valsedlar	83
herr Turesson ang. skolöverstyrelsens tillhandahållande av s. k. rättningsmallar	84
herr Jansson ang. kontrollåtgärderna för att uppdaga dold tuberkulos	85
fröken Elmén ang. nybyggnad för statens institut för folkhälsan...	86
herr Andersson i Örebro ang. utredningen om en bro över Hjälmare kanal	87
Svar på interpellationer av:	
herr Andersson i Örebro ang. villkoren för statsbidrag till lärlingsutbildning hos hantverksmästare	89
herr Lindström ang. verkningarna av rationaliseringen inom postverket	91
Överlåtelse av vissa delar av Järvafältet	95
Ändring i förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.	97
Viss specialutbildning för journalister	100
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Mundebo ang. åtgärder mot skador till följd av att fartyg framföres med hög hastighet i skärgården	104
herr Nordgren ang. receptbeläggningen av åksjuketabletter	104
herr Johansson i Skärstad ang. behovet av sändningar på utländska språk i Sveriges Radio	104
herr Oskarson ang. åtgärder för att motverka innehav och försäljning av s. k. avlyssnarapparater	104

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 11 maj**

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 93, om anslag till Socialhögskolorna: Avlöningar (gemensam omröstning)	27
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 25, ang. den ekonomiska politiken, m. m.	27
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 94, ang. huvudmannaskapet för mentalsjukvården m. m.	54
— nr 95, ang. förstatligandet av uppbördsverken och omorganisation av de lokala skattemyndigheterna m. m.	56
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 36, ang. lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för uppbördsväsendet m. m. i vissa städer, m. m.	59

	Sid.
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 41, ang. ändring i lagen om allmän försäkring, m. m.	59
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 96, ang. medelsanvisning till folkpensioner	69
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 46, om ändrad lydelse av 1 a § familjebidragsförordningen, m. m.	72
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna	72
— nr 11, ang. reglering av priserna på fisk under budgetåret 1966/67	81
— nr 12, ang. allmän beredskapsstat (jordbruksärenden).....	81
— nr 13, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (jordbruksärenden).....	81
— nr 14, ang. försäljning av viss staten tillhörig mark, m. m.	81
<i>Statsutskottets</i> memorial nr 97, ang. allmän beredskapsstat.....	81
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 38, ang. hushållspraktik	
— nr 40, i anledning av § 27 i riksdagens revisorers berättelse ang. verkställd granskning av statsverket	81
— nr 41, i anledning av § 28 i riksdagens revisorers berättelse ang. verkställd granskning av statsverket.....	82
— nr 42, i anledning av § 29 i riksdagens revisorers berättelse ang. verkställd granskning av statsverket.....	82
— nr 43, i anledning av § 38 i riksdagens revisorers berättelse ang. verkställd granskning av statsverket.....	82

Fredagen den 13 maj

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 34, ang. ändring i lagen om församlingsstyrelse	95
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 103, ang. överlåtelse av viss staten tillhörig mark i Trollhättan	95
— nr 104, ang. godkännande av avtal med Stockholms stad m. fl. kommuner om överlåtelse av vissa delar av Järvafältet.....	95
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 37, ang. förordning om avdrag vid inkomsttaxeringen för avskrivning på köpekontrakt som avser fartyg	97
— nr 40, ang. ändring i förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.	97
— nr 44, ang. godkännande av tilläggsavtal rörande ändring i det i Ottawa den 6 april 1951 undertecknade avtalet med Canada för undvikande av dubbelbeskattning samt fastställande av bestämmelser angående handräckning i fråga om inkomstskatter.....	100
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 28, ang. ändrad lydelse av 2 § 2:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt	100
— nr 31, om ändrad lydelse av 37 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken.....	100
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 39, om viss specialutbildning för journalister	100

Tisdagen den 10 maj

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollen för den 3 och den 4 innevarande maj.

§ 2

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr Elmstedt enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskrivnen under tiden den 9—den 14 innevarande maj.

Herr Elmstedt beviljades ledighet från riksdagsgörömlen under angivna tid.

§ 3

Svar på interpellation ang. propositionsavlämnandet

Hans excellens herr statsministern ERLANDER erhöill på begäran ordet för att besvara herr Eliassons i Sundborn interpellation angående propositionsavlämnandet.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och hans excellens herr statsministern Erlander lämnade nu en kort sammanfattning av dess innehåll. Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Herr Eliasson i Sundborn har frågat mig, dels om jag vill redogöra för anledningarna till att propositionernas avlämnande till riksdagen i år förskjutits till tiden efter den 15 mars i väsentligt större utsträckning än som förutsatts i den propositionsförteckning, som regeringen lämnade vid riksdagens början, dels om vilka åt-

gärder regeringen avser att vidtaga för att propositionsarbetet i regeringens kansli skall kunna bedrivas så, att bättre möjligheter skapas för ett rationellare riksdagsarbete.

De problem som herr Eliasson tar upp i sin interpellation har aktualiserats vid upprepade tillfällen under en lång följd av år. Man kan därför lätt få intrycket att ingenting gjorts från regeringens sida för att tillgodose riksdagens berättigade önskemål om en sådan planering av propositionsarbetet att riksdagens verksamhet underlättas. Så är emellertid inte fallet. Betydande ansträngningar har gjorts i det avseendet. Goda resultat har också uppnåtts även om de undanskymts av andra nytillkomna problem.

Som herr Eliasson själv framhållit i sin interpellation har propositionsarbetet i kanslihuset under senare år fått allt större omfattning på grund av vidgad statlig verksamhet. Trots detta har antalet propositioner till riksdagen kunnat skäras ned mycket kraftigt. Under perioden 1950—1955 fick riksdagen varje vår mottaga i genomsnitt 220 propositioner som krävde utskottsbehandling. Åren 1956—1960 var motsvarande tal 168 och under perioden 1961—1965 sjönk siffran till 157. I vår kommer antalet propositioner att uppgå till ca 130. Denna minskning har kunnat komma till stånd främst därigenom, att de olika departementscheferna strävat efter att i statsverkspropositionen inarbeta utrednings- och andra förslag, som tidigare föranledde särpropositioner. I förhållande till tidigare år framläggs alltså en betydligt större del av regeringens förslag redan vid riksdagens början. Detta bör innebära en fördel för riksdagen.

Svar på interpellation ang. propositionsavlämnandet

I samma syfte att underlätta riksdagsarbetet har regeringen eftersträvat att lägga fram ett större antal propositioner vid riksdagens höstsession. Det genomsnittliga antalet har under de nys nämnda perioderna uppgått till 14, 20 respektive 34.

Ökat propositionsarbete under höstmånaderna och ökade insatser för att inarbeta utredningsförslag m. m. i statsverkspropositionen medför självfallet att personalen i kanslihuset inte helt kan sättas in på arbetet med vårpropositionerna förrän i januari. Detta leder till ett visst uppehåll i propositionsavlämnandet i början av riksdagssessionen och ökad anhopning av propositioner mot slutet av mars och början av april.

Om höstpropositionerna i stället framlades under den efterföljande våren och om statsverkspropositionen åter splittades upp i särpropositioner skulle onekligen propositionsavlämnandet statistiskt sett kunna göras mer kontinuerligt. Jag betvivlar dock att detta vore till fördel för riksdagsarbetet.

De redovisade resultaten av regeringens strävanden bör rimligtvis ha inneburit klara förbättringar av möjligheterna till ett rationellare riksdagsarbete. Riksdagens svårigheter kvarstår dock. Anledningarna härtill måste vara flera. Det är möjligt att de färre men relativt sent lagda propositionerna upptar fler och mer komplicerade frågor än tidigare. Att fastställa i vilken utsträckning så är fallet skulle kräva ingående och tidsödande undersökningar, om det över huvud taget går att fastställa. Ytterligare en anledning torde vara att söka i riksdagens egen ökade aktivitet. Som framgår av konstitutionsutskottets betänkande nr 47 i fjol har — om jag använder samma jämförelseperioder som för propositionerna — antalet motioner vid vårsessionerna ökat från i genomsnitt 741 åren 1950—1955 till 953 åren 1961—1965. Hittills har också i år avlämnats över 950 motioner. Samtidigt

har, enligt samma källa, antalet interpellationer i första och de enkla frågorna i andra kammaren ungefär fördubblats mellan åren 1950 och 1963, medan de enkla frågorna i första och interpellationerna i andra kammaren omkring tredubblades mellan samma år. Sedan frågestunderna infördes 1964 har interpellationerna minskat något medan de enkla frågorna än en gång tredubblats.

Denna ökade aktivitet från riksdagens sida bör självfallet hälsas med tillfredsställelse, men det kan inte undvikas att den påverkar kanslihusets arbete och försvårar planeringen. De enkla frågorna skall besvaras inom en vecka, vilket gör att den som skall utreda frågan ofta måste lägga propositionsarbetet åt sidan. Än mer arbete kräver interpellationerna. I valet mellan att fördröja propositionsarbetet och att vänta med interpellationssvaret till efter propositionstidens utgång blir det oftast nödvändigt att ta till den sistnämnda utvägen. Detta medför tyvärr att svaren kommer att anhopas vid slutet av vårsessionen.

Efter denna bakgrundsbeskrivning kan jag övergå till herr Eliassons direkta frågor. Av årets propositioner har två försenats i förhållande till de i grundlagen föreskrivna tiderna för propositionsavlämnandet. Totalt sett har en viss förbättring i fråga om propositionernas fördelning över sessionen kunnat åstadkommas jämfört med i fjol. Det förefaller också som om utskottsarbetet i år kunnat läggas något tidigare under sessionen än som varit vanligt förut. Härmed vill jag inte ha sagt att propositionsavlämnandet i år varit helt tillfredsställande. Förseningar har inträffat i förhållande till de uppgjorda planerna. Propositioner har i viss utsträckning lämnats senare än som är önskvärt med hänsyn till riksdagsarbetet, och den av interpellanten befarade anhopningen av ett stort antal propositioner till några få dagar har beklagligtvis inträffat mot slutet av de propo-

Svar på interpellation ang. propositionsavlämnandet

sitionstider som grundlagen bestämmer.

Ett flertal förhållanden har medverkat till förseningarna. En av de viktigaste orsakerna är i år liksom tidigare det ansträngda personalläget i kanslihuset. Särskilt besvärligt är det, att tillgången på domstolsjurister, som kan tas i anspråk för lagstiftningsarbete, inte motsvarar behoven. Eftersom herr Eliasson särskilt framhållit att den i fjol beslutade departementsreformen inte medfört någon förbättring vill jag säga att man inte kan begära att denna omorganisation skall få full effekt redan efter ett halvt år. Härtill kommer, att till dess kanslihusets lokalfrågor lösts på ett tillfredsställande sätt måste resultatet av reformen bli begränsat.

Vidare vill jag peka på några av de svårigheter som är förenade med själva planeringsarbetet. Varje år bedöms vissa frågor vara av sådan vikt att de bör underställas riksdagen redan under vårsessionen trots att det vid tiden för propositionsplanernas fastställande i december ännu inte föreligger några konkreta förslag. Att den beräknade tiden för framläggandet av dessa propositioner är mycket osäker inses ju lätt. Men även beträffande andra ärenden måste planeringen med nödvändighet bli osäker. Detta gäller exempelvis ärenden där remissbehandlingen inte är avslutad och ärenden som förutsätter förhandlingar av något slag. Remissyttrandena föranleder ofta nya undersökningar och kompletteringar. Tiden för förhandlingar med kommuner och personalorganisationer samt särskilt med främmande länder är ytterst svår att beräkna. Vidare händer det att nya frågor, som anses angelägna, aktualiseras under årets första månader. Detta föranleder omdisponeringar av personalen med förseningar som följd för andra propositioner. På grund av knappheten på expertis kan ett sjukdomsfall bland personalen få vittgående konsekvenser när det gäller att få fram propositionerna i tid.

Som indirekt framgår av det sagda och som jag tidigare framhållit i liknande sammanhang finns det endast ett sätt att säkert lösa problemet med det sena propositionsavlämnandet, nämligen en långsammare reformtakt. Regeringen är icke beredd att beträda den vägen. Och inte heller i riksdagen torde det finnas mera utbredda sympatier för den metoden. Regeringen skall dock så långt det är möjligt söka motverka fördröjning och anhopning av propositionerna och även i övrigt försöka tillgodose önskemål från riksdagen angående propositionsavlämnandet. Som framgått är problemen emellertid svåra att lösa, och jag vill därför i sammanhanget uttrycka tillfredsställelse över det bidrag till lösning som riksdagen själv lämnat genom att rationalisera sitt eget arbete.

Vidare anförde:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag ber först att till hans excellens herr statsministern få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Svaret har utdelats på kammarledamöternas bänkar och får betecknas som ganska utförligt, man skulle till och med kunna säga mångordigt. Tyvärr måste jag säga att det kanske inte är så särskilt upplysande som svar på de konkreta frågor jag har ställt.

När herr Erlander i egenskap av kammarens ålderspresident hälsade oss välkomna till årets första sammanträde den 10 januari yttrande han bl. a. följande: »Riksdagsarbetet är omfattande och intensivt. Många av de beslut, som här fattas, är av avgörande betydelse för medborgarna i dagens samhälle. Samtidigt påverkar de ofta utvecklingen i en svåröverblickbar framtid. Ärendenas vikt gör att medborgarna har rätt att kräva att vi ordnar våra arbetsförhållanden så, att vi kan noggrant pröva de frågor som vi har att ta ställning till.»

Herr talman! Detta uttalande kunde

Svar på interpellation ang. propositionsavlämnandet

kammarens ledamöter helhjärtat instämma i. Tyvärr måste man emellertid även i år konstatera att det föreligger en betydande försening av regeringens propositioner och att detta även i år i hög grad medför en anhopning av arbetet i slutet av april och under maj månad. Även om en viss förbättring skett i år kvarstår alltså dessa problem. Avsikten med riksdagsordningens stadgande om att propositionerna skall avlämnas så snart sig göra låter och med de fastställda propositionstiderna är givetvis att regeringsförslagen skall tillställas riksdagen i så god tid att arbetet i utskott och kamrar skall kunna planeras med någorlunda jämn belastning och fördelning över sessionen. Naturligtvis är det önskvärt att propositionerna i så stor utsträckning som möjligt lämnas under riksdagens första månader så att man slipper forcera arbetet alltför mycket.

Låt mig tillägga att ur riksdagsledamöternas och partigruppernas synpunkter är det utomordentligt viktigt att propositionerna framläggs med en jämnare fördelning. Med en stark anhopning av propositioner under t. ex. 2—3 veckor blir det i praktiken omöjligt för riksdagsledamöterna och partigrupperna att grundligt hinna studera de olika förslagen och överväga vilka eventuella ändringsförslag som bör väckas. Förseningen och anhopningen av propositioner försvagar folkrepresentationens möjligheter till en noggrann granskning av regeringsförslagen.

När jag framställde min interpellation den 17 mars förelåg en betydande eftersläpning. Enligt den propositionsförteckning som regeringen lämnade i januari skulle vi under våren få sammanlagt 135 propositioner. Därav skulle inte mindre än 85, alltså nära två tredjedelar, enligt förteckningen vara avlämnade till riksdagen den 15 mars. Men den 15 mars hade inte 85 propositioner framlagts utan endast 44, alltså ungefär hälften av vad som utlovats. Jag

tillät mig därför i interpellationen efterlysa anledningarna till denna försening. Jag nödgas konstatera att statsministerns svar är mycket mångordigt men föga upplysande om de konkreta anledningarna till denna påtagliga försening.

Man kan knappast undgå reflexionen att regeringen är mycket angelägen i olika sammanhang om att framhålla krav på att det skall vara planmässighet och effektivitet inom näringslivet och olika delar av samhällslivet. De krav man ställer på andra är tydligen hårdare med hänsyn till att regeringens förmåga till planering av sitt propositionsarbete visar en så bristande överensstämmelse mellan planering och planernas förverkligande.

Att vi på senare år fått ett större antal propositioner att behandla under höstrikdagen är en uppenbar fördel. Det vill jag också, i likhet med herr statsministern, understryka. Det kan också vara en fördel att i statsverkspropositionen en del förslag inarbetas som annars skulle läggas fram för riksdagen i särpropositioner. Man får emellertid då komma ihåg att riksdagsledamöterna och riksdagsgrupperna under den allmänna motionstiden har 15 dagar på sig att studera statsverkspropositionen, och den omfattade i år nära 3 300 sidor. Vi har alltså ungefär två veckor på oss för att försöka studera hela denna mängd trycksidor och söka bilda oss en uppfattning om på vilka punkter som ändringsförslag är motiverade. Med hänsyn till denna enorma koncentration under det första riksdagsskedet är det inte önskvärt att alltför många komplicerade ändringsförslag bakas in i statsverkspropositionen.

Även i år föreligger inte bara en försening av propositionernas avlämnande utan också en stark anhopning av propositioner till vissa veckor. Jag skall, herr talman, ge ett par exempel härpå. Från den 21 januari till den 29 februari, alltså en tid av ungefär sex vec-

Svar på interpellation ang. propositionsavlämnandet

kor, skulle 29 propositioner ha lämnats till riksdagen. Regeringen lämnade endast 14 på tillsammans 572 sidor. Vi borde alltså ha fått betydligt fler propositioner och hade då också haft god tid att studera dem. Under tiden 1 mars—10 april, alltså även det en period på ungefär sex veckor, lämnade regeringen inte mindre än 61 propositioner på sammanlagt 2 523 sidor. Detta är klart otillfredsställande, och statsministern erkänner också att propositioner har avlämnats senare än som är önskvärt med hänsyn till riksdagsarbetet och den av mig befarade anhopningen av ett stort antal propositioner till några dagar i slutet av de propositionstider som grundlagen bestämmer. Av de sammanlagt 91 propositioner som lämnades t. o. m. den 10 april kom inte mindre än 33, alltså mer än en tredjedel, under tiodagarsperioden den 21—31 mars. Det är sannerligen, herr talman, ingen tillfredsställande ordning!

Statsministern framförde en hel del synpunkter på riksdagens eget arbete som jag inte anser mig i detalj behöva kommentera. Jag är kanske också en smula överraskad över det stora intresse som statsministern har visat en del av dessa problem, som inte har med propositionsavlämnandet att göra. Vi riksdagsledamöter har givetvis all anledning att med stor tillfredsställelse notera den ökade planmässighet och effektivitet som åstadkommits i riksdagsarbetet under den senaste tiden som ett resultat av de insatser som talmännen, kammarsekreterarna, talmanskonferensen, utskotten och riksdagens organisationsutredning har gjort. Dessa insatser har verkligen medfört en påtaglig förbättring i riksdagsarbetet. Utskotten har i år, såvitt jag kan bedöma, kommit i gång väsentligt tidigare med arbetet och det har blivit en jämnare fördelning därav.

Men, herr statsminister, hur effektivt riksdagen än ordnar sitt eget inre arbete kan inte detta på något sätt för-

hindra de förseningar och övriga olägenheter som uppstår, om regeringens propositioner framlägges alltför sent och om de i hög grad hopas till vissa perioder. Man kommer aldrig ifrån att planläggningen av ett effektivt riksdagsarbete i hög grad försvåras därav. Inte minst anhopningen är utomordentligt bekymmersam.

Faktum är — det tror jag att alla kammarens ledamöter kan konstatera — att vi har fått till stånd ett effektivare och jämnare riksdagsarbete genom de insatser jag tidigare har nämnt, men kvar står att regeringen fortfarande släpar efter i fråga om propositionsavlämnandet. Statsministerns olika förklaringar till att regeringen inte har lyckats hålla tiderna bättre ger knappast ett intryck av att herr statsministern som samordnare av regeringens politik har tagit några speciella initiativ för att få till stånd en bättre ordning. Det är möjligt att jag på denna punkt misstar mig, men svaret ger ingen som helst vägledning åt det hållet. Det tycks inte vara så, att herr statsministern har tagit några speciella initiativ, trots att missförhållandena påtalats här i riksdagen vid så många tillfällen och trots att man har gjort åtskilliga kritiska uttalanden exempelvis från talmanskonferensen i ämnet.

Statsministern ville i sitt svar framhålla att det är svårt att planera. Det kommer nya aspekter på en fråga t. ex. vid remissbehandlingen. Jag skall inte förneka att det kan inträffa, även om regeringen på senare tid faktiskt har visat en tendens att ta ställning till vissa frågor innan utredningarna är färdiga.

Men vad jag framför allt vill påpeka är, att det är en betydande skillnad och en alltför stor skillnad mellan de tider som utlovats för propositionernas avlämnande och de faktiska tiderna för avlämnandet.

Det måste ju också sägas att den tid som vanligen står till buds för att överväga en fråga inom statliga utredningar

Svar på interpellation ang. propositionsavlämnandet

eller inom remissmyndigheterna eller den tid departementen har på sig för utarbetandet av propositioner är betydligt längre än den tid riksdagsledamöterna har till sitt förfogande. Riksdagsledamöterna befinner sig härvidlag i en sämre situation. Om man jämför tycker jag sålunda inte att man skall glömma bort i planeringen att riksdagsledamöternas situation att på några dagar försöka tränga igenom omfattande propositioner med ganska komplicerade frågor är någonting som verkar mycket försvärande på riksdagsarbetet.

Avslutningsvis säger statsministern att regeringen skall försöka bättra sig i fortsättningen. Den skall så långt möjligt försöka undvika fördröjning och försening av propositionerna och anhopning av dem och även försöka tillgodose önskemålen i övrigt från riksdagen angående propositionsavlämnandet. Jag tar naturligtvis fasta på detta uttalande med stor tillfredsställelse och hoppas verkligen att det härvidlag blir en förbättring.

Men nog tycker jag, herr talman, att det ger ett intryck av en viss pessimism, när statsministern uttalar att det enda säkra sättet att undvika förseningar är en långsammare reformtakt. Nog bör det ändå vara möjligt att regeringen kan få till stånd en större planmässighet i propositionsarbetet utan att behöva tillgripa reformstopp.

Jag upprepar vad jag sade förut: Regeringen brukar sannerligen inte sticka under stol med sina krav på att man inom näringslivet och andra sektorer av samhällslivet skall vara effektiv och planlägga ordentligt. Begär man det av andra, herr statsminister, tycker jag att regeringen också själv i propositionsarbetet skall visa sig i stånd att prestera någon bättre överensstämmelse mellan planerna och planernas förverkligande.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det råder väl inga delade meningar mellan interpellanten och mig om att det är en fördel ju mera effektivt och planmässigt riksdagsarbetet kan bedrivas, och vi hälsar, som jag framhöll i mitt interpellationssvar, med stor tillfredsställelse att riksdagen nu har gjort mycket betydande framsteg på denna punkt. Vi tror att det inte bara innebär en lättnad för riksdagsmännen utan också en möjlighet — och detta är naturligtvis det viktigaste liksom också den egentliga avsikten — till en bättre prövning av förslagen. Jag kan också hålla med interpellanten om att en förutsättning för att dessa strävanden efter ökad planmässighet skall lyckas är att regeringen, som den stora arbetsgivaren för riksdagen, också levererar sina förslag i en takt som möjliggör en verklig prövning. Inte heller härvidlag föreligger några delade meningar.

Däremot tycker jag att det är något egendomligt att interpellanten inte anser sig ha fått svar på sina direkta frågor. Jag har framhållit att personal- och lokalbristen utgör betydande flaskhalsar i kanslihuset. Om interpellanten ville se på exempelvis lokalbristen skulle han säkerligen — eftersom han inte är alldeles obekant med regeringsarbetet i kanslihuset, även om studietiden var relativt kort — förstå att det är mycket svårt att förbättra planmässigheten så länge lokalförhållandena är sådana de är. Vi hälsar med den största tillfredsställelse att det inom en inte alltför avlägsen framtid skall bli bättre på detta område. Vi kan kanske också vara överens om att det är ett lika stort riksdagsintresse att regeringens lokalfrågor löses som det är ett regeringsintresse att riksdagens lokalfrågor ordnas på tillfredsställande sätt.

Personalbehovet är däremot mycket svårare att komma till rätta med. Det finns en mycket begränsad tillgång på kvalificerad personal, och jag tror jag vågar säga att vi åtskilliga gånger ut-

Svar på interpellation ang. propositionsavlämnandet

nyttjar den kvalificerade personal som står till vårt förfogande kanske över bristningsgränsen för att i tid kunna lämna våra förslag till riksdagen.

Jag tillät mig påpeka två speciella omständigheter. Herr talman, jag ber om ursäkt att jag måste upprepa interpellationssvaret, eftersom interpellanten tydligen inte har haft tillfälle att studera det närmare; en del av hans påståenden är ju bemötta redan i interpellationssvaret. Jag tillät mig påpeka att den omständigheten, att vi nu lägger fram vissa förslag till höstriksdagen och att vi har mycket mera i statsverkspropositionen än tidigare, enligt vår åsikt utgör ett tillmötesgående emot riksdagen som därigenom får mera tid för granskning av förslagen än vid den gamla ordningen.

Herr Eliasson i Sundborn sade att han är fullt tillfredsställd med den första delen, nämligen att förslag föreläggs höstriksdagen. All right, detta är att notera med tillfredsställelse. Däremot är han mera tveksam om lämpligheten av att ta med så mycket i statsverkspropositionen. Med andra ord, när vi flyttar över en väsentlig del av de tidigare fristående propositionerna till statsverkspropositionen har detta gjorts bland annat med tanke på att riksdagsledamöterna omedelbart vid riksdagens början skall ha tillgång till ett mycket stort och fylligt arbetsmaterial. Herr Eliasson menar att detta medför att riksdagsmännens motionsmöjligheter minskas eftersom det blir så kort granskningstid för dem. Ja, då kan vi överväga en återgång till den gamla ordningen. Om talmanskonferensen skulle bestämma sig härför, skulle detta säkerligen kännas som en lättnad i kanslihuset, eftersom man då skulle slippa att på det nuvarande sättet pressa fram en mycket väsentlig del av materialet vid riksdagens början.

Jag gav några siffror som visar hur denna förändring har påverkat hela riksdagsarbetet. Antalet propositioner

har minskat; även propositioner i stora ärenden har numera arbetats in i statsverkspropositionen.

Vi har trott att det var en stor fördel för riksdagen att få det ordnat på det sättet. Men systemet har en obestridlig nackdel — dock inte den som herr Eliasson talade om — nämligen att departementets personal blir utomordentligt pressad, därför att man skall försöka få med så mycket som möjligt i statsverkspropositionen. Och då blir det sedan ett vakuum.

Det är inte nu som det var under min statssekreterartid. Om ett ärende var aldrig så litet tveksamt bröt man ut det — som det hette — ur statsverkspropositionen och lade fram en särskild proposition om det en månad eller kanske sex veckor senare. Det var inget annat som föranledde den åtgärden än önskemålet att få en något lindrigare arbetsbelastning för departementens hårt pressade tjänstemän. Om det är ett önskemål att vi går tillbaka till den ordningen, så är det ingen konst att gå det till mötes, men jag kan aldrig tänka mig att talmanskonferensen skulle ställa sig på interpellantens sida i det fallet. Vi har uppfattat den nuvarande ordningen så att den underlättar riksdagens planering. Riksdagen vet då vilka förslag som kan väntas. Det tror vi också är riktigt, till dess vi får ett auktoritativt belägg för motsatsen.

Härmed har jag redovisat de fyra huvudskäl som gör det besvärligt för vilken regering som helst att klara propositionsskrivningen i tid. Men å andra sidan försöker vi alltid finna nya vägar.

Det är möjligt att jag uttryckte mig en smula drastiskt, när jag sade att den enda verkligt säkra garantien för en mera tillfredsställande ordning är att lägga fram ett mindre antal propositioner. Jag valde detta drastiska uttryckssätt för att poängtera hur besvärligt problemet är, om man vill ha en forcerad reformtakt och inte har till-

Svar på interpellation ang. propositionsavlämnandet

gång till kvalificerad personal i tillräcklig utsträckning. Om man kämpar med lokalsvårigheter och försöker sprida ut propositionerna på höstriksdagen och i statsverkspropositionen, så blir det störningar av denna typ. Men vi försöker komma till rätta med svårigheterna.

Utöver den metod jag antydde finns det kanske andra, som vi kan föra ett konstruktivt resonemang omkring. Jag vill fråga herr talmannen och kammarens ledamöter, om man inte kan tänka sig att den kolossala utförlighet som vi har här i Sverige i motsats till alla andra länder, tror jag, vid redovisningen av materialet för riksdagen kan minskas en smula. Kan man inte tänka sig den metoden att inte bearbeta remissvaren utan trycka dem i statens offentliga utredningar och bara hänvisa dit? Det är mycket arbete med att översätta de svaren, att förkorta och göra referat av dem, och det är dess värre ofta ett arbete som måste utföras av kvalificerade tjänstemän. Sådant tar mycken tid. Det skulle självfallet underlätta propositionsskrivningsarbetet i hög grad, om vi kunde komma överens med riksdagen om att denna utförliga redovisning inte är alldeles nödvändig.

Vi har dock trott att denna utförlighet varit ett riksdagens krav, och vi kommer inte att göra några nämnvärda förändringar därvidlag med mindre vi får carte blanche till en sådan förändring. Det tror jag skulle vara en något mindre drastisk metod än den jag tidigare talade om.

Det kan till och med tänkas att man kan finna former varigenom remissvaren blir på en gång tydligare och enklare än vad de är för närvarande. Nu är de mycket omständliga. Det verkar ofta som om remissinstansen i fråga utgår ifrån att den är den enda instans som yttrar sig i ärendet. Man redogör för hela förhistorien och går långt tillbaka i tiden o. s. v. Det är möjligt, säger jag, att man med några åtgärder i botten, skulle kunna ernå en förenkling,

som möjliggör ett snabbare propositionsavlämnande.

Det är en missuppfattning av interpellanten att jag inte har svarat på hans frågor. Och herr Eliassons allmänna uppfattning på de punkter som han här redogjort för, nämligen att det är en fördel att ha ett ordnat riksdagsarbete samt att en grundförutsättning härför är ett ordnat propositionsavlämnande, är vi säkerligen helt överens om.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag är bara glad att statsministern oförbehållsamt erkänner att förseningen i propositionsavlämnandet försvårar riksdagsarbetet på det sätt som jag framhållit, och det behöver vi inte spilla mera ord på.

Men jag tyckte att statsministern hängde upp sitt anförande på en mycket tunn spik när han tog upp polemik mot att jag skulle ha önskat en viss begränsning av intagandet i statsverkspropositionen av en mängd ändringsförslag. Vi var helt överens om att det är en klar förbättring att fler propositioner framläggs till höstriksdagen.

Jag sade inte att jag var motståndare till att man i statsverkspropositionen tar in ändringsförslag, som tidigare skulle ha föranlett särskilda propositioner. Vad jag sade var att man inte får ta in alltför många komplicerade ändringsförslag utan att man får den effekten att riksdagsledamöternas arbete försvåras. Under 15 dagar skall vi studera mellan 3 000 och 4 000 sidor, innehållande åtskilliga ändringsförslag som kanske innebär ganska radikala omläggningar, omfattande redogörelser för remissyttranden o. s. v. Jag vill bara betona att man även härvidlag måste göra en avvägning. Om man drar slutsatsen att alla ändringsförslag som vore möjliga skulle tas med i statsverkspropositionen och att vi sedan skulle ha 15 dagars motionstid, så åskådliggör detta vad jag menar.

Svar på interpellation ang. propositionsavlämnandet

Nej, herr statsminister, man kan dra en annan slutsats i stället, nämligen att den allmänna motionstid vi har här i riksdagen, 15 dagar sedan vi fått statsverkspropositionen, är för kort för att vi verkligen grundligt skall kunna studera en så omfattande statsverksproposition, särskilt om tendensen är att man i statsverkspropositionen för in en hel del ändringsförslag som annars framläggs i särpropositioner. Därför bör vi se till att vi får tillräcklig tid för prövning av ärendena.

Jag förstår att herr statsministern hellre ville hänga upp sitt anförande på den här spiken — om jag får använda en sådan bild — än beröra det faktum att, som jag sade, under sexveckorsperioden från den 20 januari till den sista februari lämnades 14 propositioner, hälften av vad som skulle komma, med sammanlagt 572 sidor att läsa, medan det under sexveckorsperioden 1 mars—10 april lämnades inte mindre än 61 propositioner med 2 523 sidor att läsa. Detta är det kanske största problemet i fråga om propositionsavlämnandet, och regeringen har ännu inte lyckats bemästra det.

Med anledning av vad statsministern sade vill jag också göra den reflexionen att vad som står i statsverkspropositionen inte ger sysselsättning åt alla utskott. Det berör ju statsutskottet, jordbruksutskottet och bankoutskottet, men det berör vanligen inte t. ex. bankoutskottet och lagutskotten. Därför är det viktigt att man under den första tiden — dock inte under den allmänna motionstiden — avlämnar litet fler propositioner än man nu gör och minskar anhopningen i slutet av mars och början av april.

Herr talman! Jag skall nöja mig med detta. Jag tycker ändå att det är en smula generande att det till den 15 mars kommer 44 propositioner, medan regeringen har utlovat 85. Det ger ju ändå ett intryck av bristande planmässighet i det hela. Statsministern talar om per-

sonalbrist och lokalbrist. Ja, men vem är det som skall planera för att möta behoven härvidlag, om inte regeringen själv?

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Vi har väl svårt att fortsätta diskussionen, när vi är överens om att det är en fördel att få en jämnare spridning av propositionsavlämnandet. Jag har pekat på vilka orsaker som gör det svårt att få till stånd en sådan spridning. Jag har också, utan att bli motsagd, kunnat konstatera att det är bättre härvidlag i år än vad det varit förut, t. ex. i fjol, och att de förändringar vi genomför undan för undan säkerligen skall leda fram till ett av både interpellanten och mig eftersträvat mål.

Interpellanten tyckte att jag i stor utsträckning hängde upp mitt svar på en tunn spik. Ja, jag är ju som herr talmannen vet en mycket välvillig natur, och jag försökte verkligen hitta *någoting* av konkret innebörd i interpellantens uppslag. Jag kunde inte finna något annat än detta med att vi skulle vara varsammare i fråga om att ta in olika förslag i statsverkspropositionen, och då gick jag i polemik på den punkten. Jag kan försäkra herr Eliasson i Sundborn, att om jag funnit någonting mera att polemisera mot, så skulle jag ha gjort det. Men det var endast denna punkt som hade en konkret innebörd. Att det var en mycket tunn spik, det medger jag obetingat. Men vad skall man göra när det inte finns flera och grövre naglar i materialet?

Sedan kanske jag ett ögonblick får fortsätta resonemanget om de mera praktiska tingen.

Det finns en omständighet som gör det ganska besvärligt för regeringen i detta sammanhang, och det är Nordiska rådets session. Det är klart som dagen, att om jag finge den svenska riksdagens stöd att av hänsyn till propositions-

Svar på interpellation ang. propositionsavlämnandet

arbetet alltid kräva att Nordiska rådets sessioner skall läggas efter utgången av den ordinarie tiden för propositioners avgivande, så skulle det vara en stor sak. Det skulle verkligen innebära en möjlighet för den svenska riksdagen att arbeta lugnare. Men var och en som har deltagit i Nordiska rådets sessioner vet, att där möter man det rakt motsatta kravet: just den tid när Nordiska rådets sessioner hålls är den enda då riksdagsmännen är lediga.

Det är alltså inte så lätt som det kan se ut att lösa denna fråga. Riksdagsmännen är lediga vid den tiden och kan syssla med Nordiska rådet. Men för regeringsledamöterna innebär det en ibland nästan orimlig belastning att sammanträdena med Nordiska rådet skall äga rum mitt under den värsta propositionsskrivningstiden. Och slutligen blir det riksdagen som så att säga får betala för detta, ty riksdagen kommer i svårigheter, när vi sedan framlägger våra propositioner.

Jag menar: Det är lätt att säga att så och så vill vi ha det, men det är inte lika lätt att genomföra en ändring i fråga om en sådan här detalj, som otvivelaktigt skulle betyda en hel del.

Vissa år, herr Eliasson, är det inte bara stats- och jordbruksutskottet som har mycket att göra i början av riksdagen. I år var det väl bevillningsutskottet som hade en del att syssla med under den första delen av vårsessionen. Och så kan det naturligtvis hända att det blir flera gånger.

Herr talman! Vi går om någon dag att fira ett jubileum, och det har gjort att jag studerat en del historiska begivenheter. Bl. a. läste jag ett mycket intressant yttrande av greve Douglas i första kammaren den 1 juni 1910. Det var — hur egendomligt det än låter — inte den nu sittande regeringen som då hade makten. Men den regering som satt var likadan som den nuvarande, ty greve Douglas säger, att det är en orimlig ordning att riksdagsarbetet icke kan

planeras på ett vettigt sätt. Han påpekar att »vid Riksdagens slut dygnets 24 timmar knappt vilja räcka till, för att utskotten skola kunna fylla det ansvarsfulla värfvet att å kamrarnes vägnar besluta i de viktiga frågorna».

Jag skulle vilja påstå, att speciellt under de senaste åren har vi kommit långt bort från den situation som greve Douglas skildrade år 1910. Och ändå hade riksdagen och regeringen år 1910 inte många ärenden att behandla. Det var då ett mycket enklare statsmaskineri, ett betydligt färre antal frågor att behandla och ett mycket mindre antal trycksidor för riksdagen att färdigställa — men trots detta hade man anledning att år 1910 rikta denna våldsamma kritik mot arbetsförhållandena.

Nu befinner vi oss i en riksdag vilken — liksom regeringen — har oändliga arbetsuppgifter och ett mycket stort antal trycksidor att prestera varje år, och likväl är situationen avgjort förbättrad.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Bara ett par kommentarer. Nordiska rådets sessioner tycker jag inte nämnvärt borde påverka propositionsarbetet. Jag medger att de kan inverka något, men om jag inte är felaktigt underrättad har det från dansk sida ifrågasatts om man inte skulle kunna flytta dessa sessioner fram till april, och detta är ett förslag som man kanske kunde överväga för att minska olägenheterna för vårt riksdagsarbete.

Om jag nu efter en så kort studietid i kanslihuset och Nordiska rådet skulle våga göra ett påpekande vill jag framhålla, att uppådet av expertis i Nordiska rådet nog inte alla gånger svarar mot behovet. Även om det många gånger kan vara fråga om de enklaste spörsmål, i vilka det skall framläggas en tämligen okomplicerad rapport, kan man vara säker på att det skall vara en expert på området i fråga inom departementet som är föredragande. Detta tyc-

Svar på interpellation ang. propositionsavlämnandet

ker jag uppriktigt sagt är misshushållning med arbetskraft. För den händelse riksdagsledamöterna ibland har allt för stora krav i detta avseende, får man ändå försöka hålla igen något.

Vi skall, såsom tidigare nämnts, på torsdag fira hundraårsminnet av tvåkammarssystemets införande, och jag tycker att detta interpellationssvar lämnats vid en lämplig tidpunkt nu strax dessförinnan. Jag förmodar att statsministern och jag ändå är överens om att den enskilda riksdagsledamotens och riksdagsgruppens möjligheter att granska regeringsförslagen måste vara en realitet, om vi verkligen menar allvar med att folkrepresentationens ställning skall förstärkas. Dessa möjligheter får inte avsevärt försämrats under vissa riksdagsperioder. Det är väl detta problem som vi har diskuterat.

Vidare tycker jag inte att exemplet från 1910 är så mycket att hålla sig till. Om man skall tro vad herr Erlander i andra sammanhang påstår, har vi nu sedan många år en osedvanligt stark regering. Vi har en statsminister som suttit i 20 år, och man borde kunna räkna med att regeringen under en så lång period tagit något större lärdom av erfarenheterna än vad regeringen omkring år 1910 kunde göra, även om den statliga verksamheten numera är mera komplicerad.

Jag känner mig uppriktigt sagt, herr statsminister, varken mogen förtroendet eller föranlåten att framföra några uppslag i detta sammanhang. Jag tycker inte att statsministern, som i så många år suttit i kanslihuset, skall begära av en riksdagsledamot — vem det än må vara — att denne skall framföra synpunkter och uppslag beträffande hur regeringen skall ordna sitt propositionsarbete. Detta är ändå en orimlighet. Det är något som regeringen skall kunna ordna själv.

Ännu har jag, såsom jag tidigare framhållit, inte fått något enda konkret exempel på vilka stora och genomgri-

pande insatser statsministern som samordnare och ledare av regeringen gjort för att få till stånd en bättre ordning i detta avseende. Men om vi får en bättre ordning fr. o. m. nästa år, kanske ändå en del kan vinnas.

Det verkar något märkligt att vi skall återkomma så ofta till dessa frågor i riksdagen, men jag har en känsla av att det helt enkelt är nödvändigt att markera den olust man inom riksdagen känner inför arbetsförhållandena för att i någon mån kunna utöva en press på regeringen när det gäller att söka bringa propositionsavlämnandet i bättre överensstämmelse med våra önskemål.

Jag vill, såsom jag tidigare gjort, understryka att det interna riksdagsarbetet i år faktiskt blivit påtagligt bättre. Jag tycker också att en viss förbättring ägt rum i regeringens propositionsavlämnande. Detta har redan påpekats av statsministern, och jag vill erkänna att så är förhållandet. Men vi befinner oss långt ifrån ett tillfredsställande tillstånd så länge vi har denna anhopning i avlämnandet av propositioner under mars och april.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag vill endast med någon glädje notera att herr Eliasson i Sundborn nu konstaterar att långvarigheten av regeringsinnehavet utgör en viss garanti för regeringsärendenas riktiga handläggning.

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp):

Herr talman! Det har jag aldrig sagt. Däremot trodde jag att man lärde sig mera på 20 år än på nio månader. Är det felaktigt, herr statsminister, måste vi se till att vi ändrar förhållandet år 1968.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Herr Eliasson underströk alltså att ett långvarigt regerings-

Svar på interpellation ang. behovet av vissa ändringar i vattenlagen

innehav är att föredra framför ett kortvarigt. Jag tackar för det.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. behovet av vissa ändringar i vattenlagen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Tobé har frågat mig, om jag anser att de ändrade förhållanden som har inträtt i fråga om utvecklingen på vattenkraftsområdet ger anledning att skyndsamt utreda hur vattenlagen och därmed samhörande författningar skall kunna anpassas så att de främjar en på lång sikt riktig samhällsplanering och hushållning med våra naturtillgångar. Jag vill svara följande.

Som herr Tobé påpekar i interpellationen erbjuder vattenlagstiftningen i sin nuvarande utformning vissa möjligheter till en planering i stort av utbyggnadsverksamheten. Innan ansökan om tillstånd till vissa mera ingripande företag inges till vattendomstolen skall ett förberedande förfarande ha ägt rum. Detta syftar till en från allmän synpunkt ändamålsenlig planering av olika byggnadsåtgärder i vattendraget. När tillstånd till företagen sedan begärs saknar vattendomstolarna visserligen laglig möjlighet att bedöma ansökningarna med utgångspunkt i en riksomfattande överblick över exploateringen, men lagen ger visst utrymme åt domstolarna för översiktlig bedömning av utbyggnadsverksamheten i det aktuella vattendraget. Dessutom har Kungl. Maj:t självfallet att så vitt möjligt främja intresset av en ändamålsenlig utbyggnad av vattendragen vid sin prövning av tillståndsfrågor. Vid sidan av det i lagstiftningen reglerade förfarandet har också förekommit en planering i stort

av utbyggnadsverksamheten. Jag tänker då på de s. k. regionplaner för utbyggnaden av älvsträckor i övre Norrland som vattenfallsverket låtit upprätta och på samrådet mellan verket och naturvårdsintressets företrädare.

Det problemkomplex som herr Tobé berör prövades av 1961 års riksdag i samband med behandlingen av förslag till ändringar i vattenlagen. Riksdagen godtog då min uppfattning att det system för planeringen som jag nu har redogjort för var i huvudsak tillräckligt för att undvika en alltför isolerad prövning av de särskilda företagen och godtog att ytterligare erfarenheter av systemet borde avvaktas innan nya lagstiftningsåtgärder vidtog.

Situationen på vattenkraftsutbyggnadens område har inte förändrats mycket sedan år 1961. Skyddet för bl. a. naturvårdsintresset har vidare förstärkts genom 1961 års lagstiftning. Efter de senaste reformerna på naturvårdens område bör detta intresse ha fått ännu större möjligheter att göra sig gällande.

Ehuru jag delar interpellantens åsikt om behovet av en långsiktig samhällsplanering när det gäller våra naturtillgångar, är jag inte beredd att förorda en utredning som begränsar sig till vattenlagen och därmed sammanhängande författningar. Frågan om en planering av det slag interpellanten åsyftar måste ses i ett större sammanhang.

Vidare anförde:

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Först ber jag att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra ett tack för svaret. Jag är naturligtvis särskilt tillfredsställd över att statsrådet säger sig dela min åsikt om behovet av en långsiktig samhällsplanering när det gäller våra naturtillgångar. Däremot är jag inte beredd att direkt skriva under själva avslutningen på interpellationssvaret.

Svar på interpellation ang. behovet av vissa ändringar i vattenlagen

Jag skulle därför vilja göra några kommentarer, som kan ytterligare belysa vad som ligger bakom själva interpellationen.

Statsrådet talar om de regler som finns i 1953 års kungörelse angående förberedelse av vissa större företag. I en särskild punkt i kungörelsen finns det emellertid en regel om att mindre företag, som på ett kännbart sätt berör många sakägare eller i väsentlig grad ingriper i bygdens förhållanden också kan underställas denna kungörelse. Jag känner inte till om sådana mindre företag har underställts kungörelsen. Det är ju vattendomstolen som, när ärendet kommer, bedömer huruvida det rör sig om ett större eller mindre företag. Det kan ju tänkas att någon ansökan har skickats tillbaka för att man skall få den särskilda förberedelse av ärenden som skall ske inför länsstyrelsen.

Själva kungörelsen avser ju en bedömning av förhållandena i det aktuella vattendraget — vilket också anges i interpellationssvaret — men det kan ju hända att detta vattendrag inte alls bör utbyggas, och den bedömningen täcks inte av 1953 års förberedelsekungörelse. Vattendomstolen har tydligen inte heller möjlighet att ta upp en sådan fråga till prövning.

Vattenlagen innehåller emellertid några bestämmelser som berör sådana spørsmål. Det är visserligen en i hög grad teknisk lagstiftning rörande förhållanden som är svåra att beskriva på lagspråk, men man har dock lyckats mycket bra härvidlag. Då lagen 1919 utformades — förarbetena ligger betydligt längre tillbaka i tiden — var vårt samhälles olika sektorer inte så integrerade med varandra som de är nu. Numera kan man i frågor av här förevarande slag inte följa en linje, planera enligt den och lämna en annan utanför, men då kunde ett aktuellt företag prövas isolerat. Man hyste dock vissa farhågor beträffande våra sjöar. Därför finns det

med tanke på allmänintresset i 4 kap. 13 § en bestämmelse som förbjuder reglering av de stora sjöarna och stadgar att ärenden som berör dessa skall prövas av Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har också möjlighet att förbehålla sig prövningsrätten beträffande andra särskilda företag. Jag vet inte om det var följdena av Vild-Hussens tilltag eller andra katastrofer i äldre tid som man hade i tankarna då man ansåg det nödvändigt att slå vakt om våra större sjöar.

Vattenbyggnad är ju i regel förbunden med vattenreglering. Därför tror jag att det inte skulle vara särskilt svårt att föra in även vattenbyggnadsfrågor under bestämmelsen om Kungl. Maj:ts rätt att förbehålla sig prövningen av andra särskilda företag.

Det avsnitt av lagen som vanligen tillämpas när det gäller byggande i vatten är 2 kap. 3 §. De första styckena handlar om villkor för sådant byggande. I tredje stycket anges att domstol, om den vid sin prövning funnit att företaget i fråga visserligen strider mot vad som sägs i första och andra styckena men att det för näringslivet eller den berörda orten eller eljest från allmän synpunkt är av synnerlig betydelse, kan hemställa om prövning av frågan hos Kungl. Maj:t, som då kan lämna sitt medgivande till företaget. Sådana hänvändelser har väl i många fall också gjorts. Jag återkommer härtill litet längre fram i mitt anförande. Först vill jag göra ytterligare några kommentarer till interpellationssvaret.

I tredje lagutskottets utlåtande nr 5 år 1961 behandlas proposition nr 13 av samma år med förslag till lag om ändring i vattenlagen. Det är ett par detaljer i detta ändringsförslag som jag vill beröra.

Den första är frågan om regionplaner, som statsrådet berört i sitt interpellationssvar i dag. Jag reagerar mot att man talar om regionplaner i detta sammanhang. Utskottet skrev: »Planerna, som stundom benämnes regionpla-

Svar på interpellation ang. behovet av vissa ändringar i vattenlagen

ner, — — —», och här är det verkligen befogat att sätta hela begreppet regionplaner inom citationstecken. Den plan som då var aktuell, nämligen den för Lilla Lule älv, var icke en regionplan i byggnadslagens mening. Detta har inte heller påståtts, men man använde sig av det uttryck som finns i byggnadslagen, där man försöker få in alla motstående intressen — och för all del även likriktade intressen — under en samordnad enhet. Nyssnämnda plan var en renodlad exploateringsplan för Lilla Lule älv, vari man även diskuterade frågan om man skulle ta med delar av Sareks nationalpark, trots att det var förbjudet att utan riksdagens medgivande utföra vattenbyggnad eller i övrigt ändra på förhållandena i en nationalpark. Men det stod i planen, och man bad så att säga inte om ursäkt för att man diskuterat denna fråga.

Utskottet uppmärksammade denna sak. Utskottet behandlade i sitt utlåtande de förberedelser som sker enligt 1953 års kungörelse, enligt vilka alla dessa ting skall beaktas. Utskottet skrev: »Vid planläggningen bör givetvis i största möjliga utsträckning eftersträvas att på ett så tidigt stadium som möjligt bereda alla berörda intressen tillfälle att framlägga sina synpunkter. Utskottet vill i detta sammanhang anmärka, att de exploateringsplaner, som vattenfallsstyrelsen under senare år låtit utarbeta för vissa älvar eller vattensystem icke uppfyller dessa önskemål. Planerna, som stundom benämnes regionplaner, är sålunda icke regionplaner i den mening som avses i bland annat byggnadslagstiftningen.»

När denna fråga behandlades i utskottet talades det om »sill i kapprock». Det ansågs inte vara riktigt att ett statens verk i detta sammanhang begagnade sig av ett uttryck som hör till ett annat planeringsområde och där har en alldeles speciell betydelse. Detta kunde medföra, ansågs det inom utskottet, att människor, vilka på tjänstens väg-

nar eller som sakägare hade med dessa ting att göra, kunde få den uppfattningen att det var fråga om en regionplan i den betydelse som ordet har i annan lagstiftning.

Det är en annan sak som jag inte kan underlåta att beröra i detta sammanhang. En av de ändringar som genomfördes 1961 betingades av en ganska genant företeelse. Vissa kraftverksutbyggare — inte minst vattenfallsverket — brukade börja bygga på land, innan de fått tillstånd att bygga i vatten. Det borde självfallet vara förbjudet eller i varje fall inte betraktas som helt anständigt att utbyggaren förbereder anläggningen genom att börja bygga på land, medan ärendet prövas av vattendomstolen — en prövning som ofta är mycket känslig. Nu fick riksdagen lov att införa en särskild regel i vattenlagen, enligt vilken sådana förberedelsearbeten förbjöds. Vattenöverdomstolen framhöll i sitt yttrande över lagförslaget att sådana arbeten inte alls var ovanliga. Några vattendomare erkände, att ehuru de givetvis i sitt dömande försökte bortse från ovidkommande saker, så kunde det inte hjälpas att dessa förberedelsearbeten, som dragit stora kostnader, ibland kanske inverkat på avgörandet.

Hela förfarandet i vattendomstolarna innebär att — om jag får uttrycka mig så — de som har att träffa avgörandena förses med skygglappar. De har i stort sett endast att ta ställning till det föreliggande företaget. I interpellationssvaret säges visserligen, att vattenlagstiftningen erbjuder »vissa möjligheter till en planering i stort». Men denna planering är ändå begränsad till det aktuella vattendraget, och framför allt kan man naturligtvis inte bedöma frågorna ur rikssynpunkt — det är bara en mindre räjong som berörs.

Nu framhåller statsrådet — ungefär på samma sätt som det sades 1961 — att man bör avvakta erfarenheterna av detta system, innan man vidtar någon ändring. Statsrådet säger vidare: »Situa-

Svar på interpellation ang. behovet av vissa ändringar i vattenlagen

tionen på vattenkraftsutbyggnadens område har inte förändrats mycket sedan år 1961.» Till detta uttalande skulle jag vilja knyta några reflexioner.

För någon tid sedan läste jag en intervju med en avgående chefstjänsteman i vattenfallsstyrelsen. Han framhöll att man numera följer nya linjer på vattenkraftsområdet. Hittills har bottenkraften varit vattenkraften, medan värmekraften använts som »spetskraft», som det heter på fackspråket. Men snart nog kommer värmekraften, framhölls det i intervjun, att vara det som vi har att lita till i vardagslag, och lättstartade värmekraftverk kommer att kapa topparna. Det innebär alltså en helt omvänd situation. Detta är en sak som hänt sedan 1961 och som visar att det förekommit en utveckling på detta område.

Symtomatiskt är också att Svenska Vattenkraftföreningen på sitt årsmöte för någon månad sedan — alltså efter det att jag avlämnat min interpellation — bytte namn och numera heter Svenska Kraftföreningen. I sitt inledningsanförande vid detta årsmöte sade ordföranden, att vi har ganska gott om värmekraftverk och kraftvärmeverk eldade med olja men att nu kärnkraftframställningen är på väg. Arbetet på detta område har nu kommit så långt, framhölls det, att kärnkraften kan inpassas i det svenska kraftsystemet i kommersiell konkurrens med annan kraft. Under år 1965 har utvecklingen på kärnkraftområdet accelererat. Oskarshamnverket tas i drift 1970, och det är lika stort som Stornorrforseen i Ume älv. Detta innebär alltså ett avsevärt tillskott till vår kraftförsörjning.

Fram till år 1960 ansågs det att elenergibehovet fördubblades på elva år, d. v. s. att det var en ökning av behovet med ungefär 7—8 procent per år. Men nu har långtidsutredningen konstaterat, att ökningen av behovet under de senaste fem åren varit 6,7 procent per år, och för framtiden räknar man med en

ökning på ungefär 6 procent per år. Ökningen av elkraftsbehovet har alltså avmattats. Denna utveckling har elenergiproducenterna mött genom att tillskapa en delvis konstlad marknad. Man har sänkt tarifferna, och man har propagerat för delvis nya användningsområden. Man har t. ex. pekat på möjligheterna att värma upp bostäder med elkraft — skulle vi börja värma upp våra bostäder med elkraft räckte våra resurser naturligtvis inte alls till. En försäljning av elkraft till utlandet har också ägt rum i stor utsträckning och planeras även för framtiden.

Statsrådet erinrar i sitt svar om att naturvårdsintresset har ökat och att det borde skapa vissa garantier på detta område. Men även i det avseendet har det blivit ett något annat läge. Vi har nu en statens naturvårdsnämnd, något som vi inte hade 1961. Staten har därmed på ett helt annat sätt än tidigare åtagit sig att skydda den svenska naturen. Vattendragen har inventerats, och de har i viss utsträckning värdegraderats; det finns alltså möjligheter att ta vara på naturvårdsintressena. Beklämmande är emellertid, att statens vattenfallsverk, som är en stor kraftproducent, är det starkaste organet av de båda. Det är ett affärsdrivande verk som skall skötas effektivt, och det är naturligt att verket tillvaratar kraftintressena. Verket har visserligen förvärvat mark för värmekraftverk, och man är intresserad av en framtida utbyggnad av atomkraft. Men statens vattenfallsverk är inte det rätta organet att bedöma proportionen mellan de olika metoderna för kraftframställning. Det gäller här inte en fysisk planering på marken, utan det är fråga om en avvägning: hur mycket värmekraft, hur mycket kärnkraft och hur mycket vattenkraft bör vi ha. Det borde avgöras av någon annan myndighet, men för närvarande finns det ingen annan myndighet än regeringen som skulle kunna träffa det avgörandet. Hushållningen med våra na-

Svar på interpellation ang. behovet av vissa ändringar i vattenlagen

turresurser är en alltför allvarlig sak för att vårt exploaterande vattenfallsverk, låt vara väl skött och med en energisk ledning, även skall ta på sig ansvaret på detta område som egentligen inte hör verket till.

Jag vill inte heller sticka under stol med att det finns en massa problem också med värmekraft och atomkraft ur naturvårdssynpunkt; det området är då inte problemlöst på något sätt.

Jag vill ta upp ytterligare en sak i samband härmed. Delegationen för atomenergifrågor, som också har god förankring i Kanslihuset eftersom ordföranden är en statssekreterare och ett departementsråd är sekreterare i delegationen, skrev i november förra året till Kungl. Maj:t i en kommentar till en tablå i samband med långtidsutredningen att värmekraftsandelen kommer att öka betydligt snabbare än vad man tidigare antagit.

Vad jag nu sagt i dessa frågor ställer jag emot statsrådets yttrande att situationen på vattenkraftsutbyggnadens område inte har förändrats mycket sedan 1961. Men jag kan hålla med statsrådet om att en utredning som skulle omfatta hela vattenlagens område vore för vidlyftig med hänsyn till det stora arbete den skulle innebära — en sådan utredning vågar jag inte ens föreslå. Därför skulle jag nu avslutningsvis vilja framlägga några förslag som jag tror skall göra det möjligt att med nuvarande lagstiftning komma någon vart.

Först och främst vill jag ta upp vattenlagens 4 kap. 13 § som tillkommit för att skydda våra stora sjöar. Varför ville man skydda dem 1919? Jo, för att de var sällsynta; det fanns inte mer än fem, sex stycken. Numera är ju våra outbyggda älvar minst lika sällsynta, och därför borde Kungl. Maj:t kunna förbehålla sig rätten att pröva de frågor som sammanhänger med dem på samma sätt som Kungl. Maj:t på grundval av lagtexten prövar frågor som sammanhänger med dessa stora sjöar.

En annan fråga som är intressant gäller sådana fall då vattendomstolen ansett att företaget inte är tillåtligt ur vanliga synpunkter men enligt 2 kap. 3 § hos Kungl. Maj:t vill hemställa om prövning av frågan. Såvitt jag vet har detta tillvägagångssätt hittills endast använts som en dispensmöjlighet. Jag vet inte, om ansökan angående dispens i ett sådant ärende någon gång har avslagits, men däremot vet jag att Kungl. Maj:t vid något tillfälle har prutat på vad som har begärts. Skulle man inte med hänsyn till att staten nu har påtagit sig ett betydligt större ansvar på naturvårdsområdet kunna tänka sig att förändra den prövningspraxis som hittills har tillämpats i dessa frågor? Det är klart att detta är en sak som inte justitiedepartementet direkt kan avgöra, utan som måste behandlas vid beredningar inom flera departement. Men jag tycker att dessa frågor blivit så uppmärksammade — min interpellation utgör bara en liten fläkt av det hela; frågorna har behandlats i tidningarna, de har diskuterats på olika håll och i en del sammanhang har det också gjorts politik av dem — att man här på regeringsnivå skulle försöka komma fram till annan praxis vid prövning av dem.

Det finns även en annan möjlighet, nämligen att man utvidgar 1953 års kungörelse att också avse mindre företag. Ett sådant mindre företag kan vara det första i ett vattendrag, vilket sedan är mer eller mindre förstört och detta användes då som argument för att fortsätta utbyggnaden.

När jag nu avstår från vad interpellationen formellt egentligen gick ut på, nämligen att man skulle ompröva hela frågan om vattenlagen, så vill jag ifrågasätta om man inte inom vattenlagens ram skulle kunna åstadkomma en annan praxis i dessa avseenden. Den saken brådskar. Om vi under lång tid bara skall diskutera det hela och vänta på ännu mer ändrade förhållanden — jämfört med 1961 och tidigare är de

Svar på interpellation ang. brevcensur inom fångvårdsanstalter

redan tillräckligt ändrade — föreligger risk för att regler för vattendragens skydd skapas först när det inte längre finns några vattendrag att skydda. Detta tycker jag vore beklagligt.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag vill endast till besvarande av den sista delen av herr Tobés anförande, som i frågeform innehöll en del uppslag, säga att dessa uppslag kan vara av ganska stort värde, och de skall i lämpligt sammanhang komma under prövning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5**Svar på interpellation ang. brevcensur inom fångvårdsanstalter**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Mundebo har frågat mig, om jag anser att de nuvarande bestämmelserna om censur av brev till eller från den som är intagen på fångvårdsanstalt är förenliga med principerna för vår kriminalvård och vidare om jag anser att brevcensuren kan avskaffas och, om så inte är fallet, vilka riktlinjer som då bör gälla.

Enligt lagen om behandling i fångvårdsanstalt får den som är intagen på anstalt inte avsända eller motta brev utan tillstånd. Brev till eller från en intagen skall i princip granskas av styresmannen eller annan tjänsteman vid anstalten. Om det vid granskningen visar sig att ett brev är anstötligt eller olämpligt med hänsyn till behandlingens syfte eller av annan orsak, kan brevet kvarhållas. Kvarhållna brev skall i regel lämnas ut till den intagne när anstaltsvården upphör.

Från dessa bestämmelser finns vissa undantag. Brev till kriminalvårds-

styrelsen får inte brytas och skall alltid vidarebefordras utan dröjsmål. Brev till annan myndighet får kvarhållas bara om det är anstötligt till sin avfattning. Intagen som visar pålitlighet kan få tillstånd att avsända eller motta brev utan förhandsgranskning.

Kriminalvårdsstyrelsen har nyligen i ett ärende som är anhängigt hos regeringsrätten framfört synpunkter på frågan hur behandlingslagens censurbestämmelser bör tillämpas. I yttrandet framhålls att bestämmelserna bör tillämpas liberalt. På de slutna anstalterna anses en regelmässig kontroll av in- och utgående brev visserligen inte kunna undvaras med hänsyn till behandlingens effektivitet och till kraven på samhällsskydd, säkerhet och ordning, men för det ordinära klientelet på de öppna anstalterna bör brevgranskningen i stor utsträckning kunna begränsas till en stickprovskontroll.

Censuringripanden bör göras i långt mindre omfattning än lagen i och för sig medger. Korrespondensen mellan de intagna och deras anhöriga bör man om möjligt försöka låta fortgå helt ostörd, och brev till myndigheter bör aldrig kvarhållas. Stor återhållsamhet bör också prägla granskningen av brev till tidningspressen. Styrelsen vill inte hindra angrepp på kriminalvården eller över huvud taget hämma en korrespondens som kan vara av värde för den offentliga debatten.

Bland de synpunkter som bör vara vägledande för censuringripanden nämner styrelsen sådant som att det måste kunna förhindras att en intagen begagnar sina möjligheter att meddela sig med yttvärlden till att göra upp rymningsplaner, till att smuggla in narkotika eller annat till anstalterna eller till att förbereda eller iscensätta brott utanför anstalterna. En annan synpunkt som bör tillmätas betydelse är att en intagen inte skall få trakassera utomstående eller lämna ut uppgifter om namngivna medintagna.

Svar på interpellation ang. åtgärder för att trygga fiskerättsinnehavare mot skada genom vattenförorening

För egen del har jag inte mycket att tillägga. Det kan knappast göras gällande att man kan undvara möjligheten att ingripa i intagnas korrespondens med varandra och med yttervärlden. Hur den erforderliga kontrollen bör vara utformad kan emellertid diskuteras. Frågan om den närmare utformningen av rättsreglerna på detta område kommer att tas upp till förnyad prövning i samband med en allmän översyn av behandlingslagen som sedan någon tid har förberetts. Jag kan emellertid med hänsyn till de hårt ansträngda utredningsresurserna inte för närvarande säga, när denna översyn kan ske.

Vidare anförde

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret. Justitieministern utvecklar inte nämnvärt sin egen ståndpunkt utan nöjer sig i huvudsak med att referera synpunkter framförda i ett yttrande av kriminalvårdsstyrelsen. Statsrådets anslutning till detta yttrande vill jag emellertid uppfatta som ett positivt svar på mina frågor.

Den första av mina frågor — om nuvarande bestämmelser för brevcensur är förenliga med principerna för kriminalvård — kan, som jag ser det, knappast besvaras med ett ja. Det finns alltför många exempel på skiftande bedömningar och orimlig tillämpning. Kriminalvårdsstyrelsen säger också — och justitieministern instämmer i detta — att censuringripanden bör göras i långt mindre omfattning än lagen i och för sig medger.

Om man accepterar att brevcensur skall finnas — och jag är inte beredd att förorda dess fullständiga avskaffande — uppkommer frågan om vilka riktlinjer som bör gälla för en mera liberal lagstiftning och för en liberal tillämpning av denna nya lag. Att tillämpning-

en inte bör variera från anstalt till anstalt, liksom inte heller inom en och samma anstaltsform, är uppenbart.

Det är bra att den närmare utformningen av dessa regler kommer att omprövas i samband med en allmän översyn av behandlingslagen. Det hade varit bra, om justitieministern närmare utvecklat sina synpunkter rörande översynen på denna punkt. Det är emellertid inte bra att justitieministern inte nu kan säga när denna översyn kan komma till stånd.

Det betyder att för obestämd tid rådande osäkerhet och ovisshet kommer att bestå, att vi nödgas ha kvar en tillämpning av brevcensurbestämmelserna som — såvitt jag kan se — inte överensstämmer med riktlinjerna för vår kriminalvård och att kriminalvårdspersonalen inte erhåller erforderlig vägledning vid utövandet av en svår uppgift. Må vara att utredningsresurserna är ansträngda, men denna fråga gäller rätt och trygghet för många människor. Det gäller principerna för en human fångvård, och då måste krafttag göras för att få till stånd en bättre ordning för brevcensuren än vi nu har.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. åtgärder för att trygga fiskerättsinnehavare mot skada genom vattenförorening

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Thylén har frågat jordbruksministern om han anser att åtgärder bör vidtas för att trygga fiskerättsinnehavare mot skada som orsakas av vattenförorening. Sedan interpellationen har överlämnats till mig för besvarande får jag anföra följande.

Herr Thylén torde närmast syfta på

Svar på interpellation ang. åtgärder för att trygga fiskerättsinnehavare mot skada genom vattenförorening

sådana åtgärder som kan trygga fiskerättshavarnas rätt till ersättning för uppkomna skador. Det kan givetvis vara svårt för den enskilde att själv utreda och föra bevisning om den skadeverkan ett utsläpp av avloppsvatten kan ha på fisket. Lagstridiga utsläpp av avloppsvatten kan emellertid innefatta brott som hör under allmänt åtal. Det ankommer då på åklagaren att på den skadelidandes begäran förbereda och utföra även ersättningstalan i brottmålet, om det kan ske utan olägenhet och anspråket inte är obefogat.

Också då ansvarstalan inte förs på grund av det lagstridiga utsläppet torde det vara möjligt för den enskilde fiskerättshavaren att utan alltför stora svårigheter bevaka sin rätt. Ersättningstalan måste visserligen väckas genom stämning till vattendomstolen, om den förs utan samband med ansöknings- eller underställningsmål, men i sådana situationer som herr Thylén nämner torde de vattenvårdande myndigheterna i regel ingripa. Den skadelidande kan då i processen åberopa myndigheternas utredning av fallet. Om full bevisning inte alls eller endast med svårighet kan föras om beloppets storlek, får domstolen enligt rättegångsbalken uppskatta skadan till skäligt belopp.

Har skadan uppkommit som en oförutsedd följd av ett utsläpp som tillåtits enligt vattenlagen, får ersättningsanspråken inom viss tid som anges i tillståndet anmälas till vattendomstolen. I dessa fall behövs alltså ingen stämning.

Enligt vad jag nu anfört torde lagstiftningen redan i sin nuvarande utformning bereda fiskerättshavarna tillräckligt skydd av det slag herr Thylén åsyftar. Några åtgärder för att ytterligare förstärka detta skydd anser jag inte påkallade.

Vidare anförde

Herr THYLÉN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka

justitieministern för svaret på min interpellation.

Vad jag och säkerligen många med mig har reagerat emot är vad jag skulle vilja kalla den faktiska olikställigheten för de s. k. motstående intressena i utbyggnadsmål å ena sidan och vattenföroreningsmål å andra sidan. Med de motstående intressena avser jag då fiskeriintresset, naturvårdsintresset och över huvud taget de intressen som knyter an till miljövården i modern bemärkelse. Medan vid byggande i vatten dessa motstående intressen beaktas fullt ut i vattenprocessen, bl. a. i form av vidlyftiga sakkunnigutredningar och generöst utmätta skadeersättningar, som de skadelidande har en faktisk garanti att få ut genom vattenbyggarnas ekonomiskt solida ställning, är läget det rakt motsatta när det är fråga om vattenförorening.

Vattenföreningen är ur miljövårdssynpunkt och särskilt ur fiskeintressets synpunkt väl så ingripande och skadlig som anläggning av byggnader i vattendrag och sjöregleringar. Men särskilt i fråga om många typer av hyperfarliga industriutsläpp har den förorenande och därför ekonomiskt ansvariga industrien inte alls den ekonomiskt starka ställning som utmärker vattenkraftföretagen. Det kan, som ett aktuellt fall visar, vara fråga om ett litet företag som startats med kommunal borgen och lokaliseringspengar och som släpper ut cyanidhaltiga vätskor med mycket stora fiskeskador som följd. Hur skall det ersättningsberättigade allmänna fiskeriintresset och de många enskilda fiskerättsägarna vid vattendraget kunna få ersättning i pengar utan att företaget går över styr?

Jag anser att tiden är inne att allvarligt överväga ett helt annat system för skadeersättning efter vattenförorening än det nuvarande i 8 kap. vattenlagen. Närmast har jag i tankarna något slags obligatoriskt försäkringskydd, kanske

Svar på interpellation ang. åtgärder för att trygga fiskerättsinnehavare mot skada genom vattenförorening

efter förebild av trafikförsäkringslagstiftningen, där staten garanterar och utbetalar ersättning för uppkommen skada med rätt för staten att återkräva skadebeloppet från skadegöraren.

Jag har med min interpellation velat fästa uppmärksamheten på den allt större omfattning som dessa skador får och hade givetvis hoppats att statsrådet skulle vara beredd att medverka till att den enskilde som drabbas av vattenföroreningar hålles skadeslös. Det är med beklagande jag måste konstatera att man inom regeringen finner det nuvarande tillståndet till fyllest.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet en vid utskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan fogad, å bordet vilande framställning från riksdagens revisorer angående uppförande på tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår av anslag till utrustning m. m. av nya lokaler.

§ 8

Föredrogs var efter annan och hänvisades till lagutskott de å bordet vilande motionerna nr 922—924.

§ 9

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 94—97, bevillningsutskottets betänkande nr 36, andra lagutskottets utlåtanden nr 41 och 46, jordbruksutskottets utlåtanden nr 9 och 11—14 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 38 och 40—43.

§ 10

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista dels bevillningsutskot-

tets betänkande nr 36 uppföres närmast efter statsutskottets utlåtande nr 95, dels statsutskottets utlåtande nr 96 uppföres närmast efter andra lagutskottets utlåtande nr 41, dels statsutskottets memorial nr 97 uppföres närmast efter jordbruksutskottets utlåtande nr 14.

Denna hemställan bifölls.

§ 11

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i lagen om församlingsstyrelse;

statsutskottets utlåtanden:

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark i Trollhättan,

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal med Stockholms stad m. fl. kommuner om överlåtelse av vissa delar av Järvafältet,

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till Norrbottens järnverk aktiebolag jämte i ämnet väcka motioner, och

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till ett institut för rationalisering av storkushållen jämte i ämnet väcka motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om avdrag vid inkomsttaxeringen för avskrivning på köpekontrakt som avser fartyg jämte i ämnet väckt motion,

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, m. m., jämte i ämnet väcka motioner, och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal rörande ändring i det i Ottawa den 6 april 1951 undertecknade

avtalet mellan Sverige och Canada för undvikande av dubbelbeskattning samt fastställande av bestämmelser angående handräckning i fråga om inkomstskatter;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 37 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner om viss specialutbildning för journalister.

§ 12

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning i fråga om krediter för bostadsförbättringar;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66, i vad propositionen

avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett internationellt institut för freds- och konfliktforskning i Sverige jämte i ämnet väckt motion;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisation av en för krigsmakten gemensam intendenturkår m. m.;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reformerad organisation av skolledningen i grundskolan m. m.;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1966/67 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.; och

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i statens pensionslöneförordning, m. m.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper, m. m.;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § förordningen den 3 juni 1960 (nr 258) om utjämningskatt å vissa varor; och

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

från första lagutskottet:

nr 189, i anledning av dels motion angående viss ändring av bestämmelserna om ersättning åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl., dels ock motion angående det allmännas skadeståndsansvar inom offentliggrättslig verksamhet; samt

från tredje lagutskottet:

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillstånd för brukande av svävare jämte i ämnet väckta motioner;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § 1 mom. förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

§ 13

Anmäldes en till herr andre vice talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 925, av herr *Wennerfors*, i anledning av talmanskonferensens skrivelse med överlämnande av ett från riksdagens organisationsutredning inkommet betänkande med vissa förslag rörande riksdagens förvaltningsorganisation.

Denna motion bordlades.

§ 14

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 11/5—17/5 för att som representant för Sveriges Riksidrottsförbund besöka Polen.
Stockholm den 10 maj 1966

Henry Allard

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 10—13 maj 1966 för att delta i Europarådets sociala kommittés sammanträde i Berlin samt i samband därmed anordnat symposium i allmän hälsovård.
Stockholm den 9 maj 1966

Astrid Bergegren

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 15

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Nihlfors*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående viss revision av taxeringar inom byggnadsbranschen, och

fru *Renström-Ingenäs*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående kyrkorums upplåtande för jordfästning.

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.24.In fidem
Sune K. Johansson**Onsdagen den 11 maj**

Kl. 10.00

§ 1

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 93 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att motionerna I: 405 och II: 501 icke må bifallas av riksdagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av motionerna I: 405 och II: 501, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts i fråga om Sköndalsinstitutets praktikantutbildning.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 98 Ja och 119 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med .. 68 Ja och 67 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller ..... 98 Ja och 119 Nej,

sammanräkningen

visade ..... 166 Ja och 186 Nej, och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 2

Justerades protokollet för den 5 innevarande maj.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den å bordet vilande motionen nr 925.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 34, statsutskottets utlåtanden nr 103—106, bevillningsutskottets betänkan den nr 37, 40 och 44, första lagutskottets utlåtanden nr 28 och 31 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 39.

§ 5

Den ekonomiska politiken, m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 25, i anledning av motioner angående den ekonomiska politiken, m. m.

Bankoutskottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit ett antal till utskottet hänvisade motioner angående den ekonomiska politiken. Dessa motioner var

dels de likalydande motionerna I: 310

Den ekonomiska politiken, m. m.

av herr *Holmberg m. fl.* och II: 379 av herr *Bohman m. fl.*, vari såvitt nu var i fråga hemställt,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte

a) ombilda det s. k. ekonomiska planeringsrådet och ge detta en allsidigare sammansättning genom att även riksdagen och därmed oppositionspartierna bleve representerade samtidigt som rådets uppgifter och resurser preciseras,

b) närmare utreda möjligheterna att genom avgifter finansiera vissa av de tjänster som offentliga myndigheter erbjuder,

d) till nationalbudgeten foga en redogörelse för arbetskraftsbalansen och prognoser för behov och tillgång av arbetskraft,

e) i enlighet med de riktlinjer som angivits i dessa motioner snarast förelägga riksdagen ett samlat förslag till de åtgärder på den ekonomiska politikens område som vore ägnade att hejda inflationen och som föranleddes av nödvändigheten av att återställa betalningsbalansen gentemot utlandet;

dels de likalydande motionerna I: 539 av herrar *Bengtson* och *Lundström* och II: 664 av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, vari hemställt,

att riksdagen

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att rundabordskonferenser med i motionerna angivna sammansättning och syfte måtte användas som ett väsentligt medel att främja stabilitet i priser och samhällsekonomi,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att utredning skedde om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd med stabiliseringspolitiska uppgifter,

3. måtte uppdraga åt riksgäldskontoret att verkställa teknisk utredning rörande utgivning av ett värdefast statligt obligationslån i mindre valörer och med inriktning på småsparare bland allmänheten;

dels de likalydande motionerna I: 549 av herr *Johan Olsson* och II: 668 av herrar *Larsson* i *Norderön* och *Larsson* i *Hedenäset*;

dels de likalydande motionerna I: 559 av herrar *Åkerlund* och *Gustaf Henry Hansson* och II: 658 av herrar *Carls-hamre* och *Regnéll*, vari hemställt,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en teknisk utredning av en inkomstpolitik i syfte att stabilisera priser och löner;

dels ock de likalydande motionerna I: 556 av herr *Sundin* och II: 671 av herr *Nilsson* i *Tvärälund*.

I vad avsåge ytterligare ett i motionerna I: 310 och II: 379 gjort yrkande (punkten c), angående viss undersökning av arbetsmarknadspolitikens verkningar, hade dessa motioner på bankoutskottets hemställan (mem. nr 22) överlämnats till statsutskottet.

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 310 och II: 379, såvitt de avsåge ombildning av ekonomiska planeringsrådet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 539 och II: 664, såvitt de avsåge anordnande av rundabordskonferenser i stabiliseringspolitiskt syfte, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 539 och II: 664, såvitt de avsåge utredning om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 559 och II: 658, avseende teknisk utredning av en inkomstpolitik, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att motionerna I: 310 och II: 379, såvitt de avsåge fogande till nationalbudgeten av en redogörelse för arbetskraftsbalansen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. att motionerna I: 556 och II: 671, om användande av den indirekta beskattningen och avbetalningshandeln i

konjunkturpolitiskt syfte, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att motionerna I: 310 och II: 379, såvitt de avsåge utredning rörande avgiftsfinansiering av offentliga tjänster, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

H. att motionerna I: 549 och II: 668, avseende utredning av samhällsekonomiens institutionella prägel, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

I. att motionerna I: 310 och II: 379, såvitt de avsåge framläggande för riksdagen av ett samlat förslag till åtgärder ägnade att hejda inflationen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

J. att motionerna I: 539 och II: 664, såvitt de avsåge utredning rörande ett värdefast statligt obligationslån, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen anförde utskottet bl. a. följande.

Beträffande alla de föreslagna formerna för samråd finner utskottet det angeläget att framhålla att oppositionspartierna vid flera tillfällen under riksdagssessionerna, bl. a. i anslutning till statsverkspropositionen och den reviderade finansplanen, har möjligheter att presentera alternativa förslag till hur den ekonomiska politiken skall utformas. Utskottet betvivlar att en överflyttning av den ekonomiska debatt som förekommer i riksdagen till något annat organ skulle förbättra möjligheterna att komma fram till en för berörda parter gemensam ståndpunkt. Enligt utskottets mening skulle det också innebära ett förringande av riksdagens ställning som debatterande och beslutande organ om frågor av så allmän räckvidd som det här gäller skulle överlätas för praktiskt — om än ej formellt — avgörande genom överenskommelser mellan organisationer eller institutioner utanför riksdagen.

De synpunkter utskottet i det före-

Den ekonomiska politiken, m. m.

gående anført på förslagen om utvidgning av det ekonomiska planeringsrådet eller anordnande av rundabordskonferenser kan utskottet även i stort sett anlägga på förslaget om utredning rörande ett ekonomisk-socialt råd.

Reservationer hade avgivits

vid utskottets hemställan under A.

1. av herrar *Gustaf Henry Hansson, Lundberg och Regnéll*, vilka ansett att utskottet under A. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 310 och II: 379, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte ombilda det s. k. ekonomiska planeringsrådet och ge detta en allsidigare sammansättning genom att även riksdagen och därmed oppositionspartierna bleve representerade samtidigt som rådets uppgifter och resurser preciseras;

vid utskottets hemställan under B.

2. av herrar *Gustaf Henry Hansson, Stefanson, Lundberg, Wikberg, Regnéll, Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett att utskottet under B. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 539 och II: 664, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att rundabordskonferenser med av utskottet angivna sammansättning och syfte måtte användas som ett väsentligt medel att främja stabilitet i priser och samhällsekonomi;

vid utskottets hemställan under C.

3. av herrar *Stefanson, Wikberg, Regnéll, Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett att utskottet under C. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 539 och II: 664, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att utredning skedde om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd med stabiliseringspolitiska uppgifter;

Den ekonomiska politiken, m. m.

4. av herrar *Gustaf Henry Hansson* och *Lundberg*, vilka ansett att det ovan intagna stycke i utskottets yttrande som började med orden »De synpunkter utskottet» och slutade med orden »ett ekonomisk-socialt råd» bort ha följande lydelse:

»I avvaktan på att ett informellt samråd av detta slag prövas synes det inte finnas anledning att verkställa utredning om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd.»;

vid utskottets hemställan under D.

5. av herrar *Gustaf Henry Hansson*, *Lundberg* och *Regnéll*, vilka ansett att utskottet under D. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 559 och II: 658 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en teknisk utredning av en inkomstpolitik i syfte att stabilisera priser och löner;

vid utskottets hemställan under E.

6. av herrar *Gustaf Henry Hansson*, *Lundberg* och *Regnéll*, vilka ansett att utskottet under E. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 310 och II: 379, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till nationalbudgeten foga en redogörelse för arbetskraftsbalansen och prognoser för behov och tillgång av arbetskraft;

7. av herrar *Stefanson*, *Wikberg*, *Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping, utan angivet yrkande;

vid utskottets hemställan under G.

8. av herrar *Gustaf Henry Hansson*, *Lundberg* och *Regnéll*, vilka ansett att utskottet under G. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 310 och II: 379, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte närmare utreda möjligheterna att genom avgifter finansiera vissa av de tjänster som offentliga myndigheter erbjöde;

vid utskottets hemställan under I.

9. av herrar *Gustaf Henry Hansson*, *Lundberg* och *Regnéll*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 310 och II: 379, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t måtte snarast förelägga riksdagen ett samlat förslag till de åtgärder på den ekonomiska politikens område som vore ägnade att hejda inflationen och som föranledes av nödvändigheten av att återställa betalningsbalansen gentemot utlandet;

10. av herrar *Stefanson*, *Wikberg*, *Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping, utan angivet yrkande;

vid utskottets hemställan under J.

11. av herrar *Gustaf Henry Hansson*, *Stefanson*, *Lundberg*, *Wikberg*, *Regnéll*, *Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett att utskottet under J. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 539 och II: 664, såvitt nu var i fråga, måtte uppdraga åt riksgäldskontoret att verkställa teknisk utredning rörande utgivning av ett värdefast statligt obligationslån i mindre valörer och med inriktning på småsparare bland allmänheten;

beträffande viss del av utskottets motivering i övrigt

12. av herrar *Gustaf Henry Hansson*, *Stefanson*, *Lundberg*, *Wikberg*, *Regnéll*, *Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett

att det ovan intagna stycke i utskottets yttrande som började med orden »Beträffande alla de föreslagna» och slutade med orden »institutioner utanför riksdagen» bort utgå ur yttrandet.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Stefanson*, *Wikberg*, *Larsson* i Umeå, *Löfgren* och *Börjesson* i Falköping.

Den ekonomiska politiken, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr REGNELL (h):

Herr talman! I utlåtandet nr 25 har bankoutskottet behandlat en hel rad motioner med syften som ligger varandra ganska nära. Alla dessa motioner är uttryck för en djup oro över den ekonomiska utvecklingen här i landet. Den oron delas av medborgarna i gemen och av medborgarnas organisationer. Man konstaterar hur lönenivån är på väg uppåt, hur prisnivån är på väg uppåt och hur vår bytesbalans försämrats. Det är fråga om en rad varningstecken, som man redan tidigare har kunnat varsna men som i alltför hög grad har nonchalerats. Nu kan det väl sägas att larmklockorna ringer så ihållande, att ingen längre kan låta bli att lägga märke till dem.

Här föreligger motioner från högerhåll och från mittenpartierna. Även en rad enskilda motioner tar upp denna problematik till behandling och söker komma med uppslag, som skulle kunna resultera i en bättre tingens ordning.

Såsom arbetsprogrammet för riksdagen är uppgjort är det inte tänkt att man i dag skulle ha den breda ekonomiska debatten över hela fältet — den knyter lämpligare an till kompletteringspropositionens och bevillningsutskottets betänkande i fråga om skatter och statliga utgifter. Att helt undvika att komma in på dessa ting i dagens debatt låter sig väl knappast göras, eftersom den samhällsekonomiska balansen i hög grad är beroende av statens utgifter och statens anspråk på de enskilda medborgarna och företagen här i landet. Men för att i görligaste mån undgå en dubblering av debatten kommer i varje fall jag att hålla mig till de punkter, vilka direkt har aktualiserats i motioner som hänvisats till bankoutskottet och som nu redovisas i utskottsutlåtandet nr 25.

Jag börjar med högerens partimotion.

Det är ett ganska omfattande aktstycke, tryckt i första kammaren med numret 310. Denna motion är alltså avlämnad under den allmänna motionstiden. När man nu fyra månader senare läser den, måste man säga att den beskrivning av läget som där lämnades inte på något sätt har jävats av den fortsatta utvecklingen. De synpunkter som redovisades har tvärtom sedan dess fått ytterligare tyngd.

I motionen finns som underrubriker: *Den samhällsekonomiska stabiliteten och handelsbalansen. Resursfördelningen. Stabiliseringskravet. De offentliga utgifterna. Prisbildningen på offentliga tjänster. Skattepolitiken. Sparstimulerande åtgärder. Lönepolitiken. Arbetsmarknadspolitiken. Bostadspolitiken. Investeringarna. Kreditmarknaden.* Dessa rubriker utgör en katalog över de områden som måste angripas för att vi skall komma fram till en stabilare ekonomi här i landet.

Yrkandena i motionen är av mera begränsad räckvidd helt enkelt av den anledningen, att högerpartiet återkommer till de väsentligare tingen i samband med den motion som kommer att väckas i anslutning till kompletteringspropositionen. De skilda yrkandena i högermotionen redovisas på följande sätt.

I första hand har vi ett önskemål om att ombilda det ekonomiska planeringsrådet på så sätt, att det skulle få också ett parlamentariskt inslag. Tanken bakom detta är att företrädare för riksdagen — för riksdagens oppositionspartier och icke endast för det regeringsbildande partiet — på ett tidigt stadium skulle få kontakt med den kvalificerade debatt som föres inom planeringsrådet. I många olika sammanhang, inte minst här i riksdagen, har man haft tillfälle att konstatera hur väsentligt det är att på ett tidigt stadium få kontakt med resonemangen. När diskussionen inför ett forum har avslutats och de färdiga resultaten presenteras för ett annat forum, är det ofta för sent att uppnå nå-

Den ekonomiska politiken, m. m.

gon ändring i resultatet. Skall oppositionen kunna få tillgång till information och genom sin bedömning påverka ställningstagandet till olika fakta, som det nu resoneras om inom planeringsrådet, är det allt skäl att på ett tidigt stadium låta oppositionen få kontakt med arbetet inom planeringsrådet.

Det skall medges att många remissinstanser har ställt sig avvisande till denna tanke. Man har varit rädd för att en politisk bedömning skall komma in i planeringsrådets arbete. För egen del föreställer jag mig att den politiska bedömningen redan finns där genom att regering och regeringsparti är representerade i det ekonomiska planeringsrådet. Den ändring, som skulle åstadkommas genom att även oppositionen finge parlamentariker med i planeringsrådet, vore att man fick en allsidigare politisk bedömning på detta tidigare stadium. Det gör att jag för min del är övertygad om riktigheten i tanken att lämna utrymme också för parlamentariska representanter för oppositionen i det ekonomiska planeringsrådet, och jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 1, där högerpartiets ledamöter i bankoutskottet har anslutit sig till denna tanke.

Nästa konkreta krav som framföres i motionen I: 310 är kravet på en utredning av möjligheterna att genom avgifter finansiera vissa av de tjänster som offentliga myndigheter erbjuder. Den tanken är förvisso inte ny men torde få en stegrad aktualitet. Stat och kommun övertar mer och mer av verksamheten inom landet. I den mån de tillhandahåller service — fritt eller till subventionerade priser — innebär det att den fria prismetanismen sättes ur spel över ett allt större område av samhällsekonomin. Det är inte alls säkert att man på detta sätt får fram den riktigaste användningen av resurserna. Med »riktig» kan man då i detta sammanhang mena dels den användning som svarar bäst mot medborgarnas öns-

kemål, dels den som svarar bäst mot kravet på snabb ekonomisk framstegstakt. En övergång i större utsträckning till avgiftsfinansiering — naturligtvis kompletterad med befrielse från avgifterna för de medborgare, som inte har råd att betala dem — skulle förmodligen åstadkomma en bättre styrning av resursernas användning än den vi för närvarande bevittnar.

Ett exempel på en sådan snedvridning som ofta åberopas i debatten är bostadssubventionerna, beträffande vilka man väl lyckligtvis börjar komma närmare enighet om att vi för närvarande befinner oss i ett orimligt läge. Den illa genomtänkta och genomförda bostadssubventioneringen skapar väsentliga svårigheter för den totala samhällsekonomin.

Önskemålet om utredning av möjligheterna att genom avgifter finansiera vissa av myndigheterna tillhandahållna tjänster framföres i reservation nr 8, till vilken jag nu ber att få yrka bifall.

I reservation nr 6 göres uttalanden till förmån för att till nationalbudgeten skulle fogas en redogörelse för arbetskraftsbalansen med prognoser beträffande behov av och tillgång på arbetskraft. Vi har i vårt land otvivelaktigt haft en benägenhet att vara alltför ambitiösa. Finansminister Sträng är en av dem som numera kraftigast understryker detta. Vår ambitionsgrad har varit för hög i förhållande till de resurser som står till vårt förfogande, och ett av de avsnitt som vi härvidlag kan göra allra minst åt är tillgången på arbetskraft.

När man adderat samman de önskemål som den statliga sektorn, den kommunala sektorn, servicenäringarna och den egentliga industrien har för sin expansion, finner man snart att samman av dessa önskemål väsentligt överstiger vad som enligt varje rimlig bedömning kan stå till förfogande i fråga om arbetskraft i vårt land. Vi känner till vårt låga födelsetal och önskemålen beträffande

Den ekonomiska politiken, m. m.

förkortad arbetsvecka och förkortad arbetsdag och vi vet att det ingalunda bara är till Sverige, som den arbetskraft vilken eventuellt finns ledig på annat håll i världen söker sig. Så länge vi inte ser dessa fakta i ögonen kommer vi att planera felaktigt på många väsentliga avsnitt. Därför är det angeläget att vi skaffar oss en klar bild av den arbetskraft som kommer att stå till förfogande.

Detta är tankegången bakom kravet i vår motion och i reservation nr 6, till vilken jag nu yrkar bifall.

Jag återkommer så till vad jag inledningsvis framhöll, nämligen att de delproblem som tas upp till behandling av bankoutskottet intimt hänger samman med en rad andra ting. För högerens del har detta kommit till uttryck i resonemanget i vår motion, vilket jag redovisat genom att citera de olika underrubrikerna. Det har också kommit till uttryck i ett avslutande önskemål att riksdagen skulle föreläggas ett samlat förslag till åtgärder på den ekonomiska politikens område, som är ägnade att hejda inflationen och som föranledes av nödvändigheten att återställa betalningsbalansen i förhållande till utlandet.

Detta önskemål har konkretiserats i reservation nr 9, till vilken jag också ber att få yrka bifall.

Till utlåtandet är fogat ett särskilt yttrande av representanter för folkpartiet och centerpartiet inom utskottet. Också det utgör en katalog över de åtgärder som bedöms erforderliga för att komma ur det besvärliga ekonomiska läge, där vi för närvarande befinner oss. I yttrandet talas om en fastare budgetplanering med en angelägenhetsgradering. Det är förvisso välkända ting också för oss på högerhåll. Att vi inte är med i detta särskilda yttrande har sin orsak enbart i att vi redan i vår motion har fört fram motsvarande önskemål.

Som andra punkt upptar det särskilda yttrandet önskemålet om en national-

budget i arbetskraftstermer — precis samma sak som högermotionen siktar till.

I en tredje punkt talas om en parlamentarisk översyn av statsutgifterna med vissa års mellanrum för att uppnå effektivitetsvinster och kostnadsbesparingar. Förvisso är också detta för högerfolk kända önskemål, som vi hoppas få förverkligade.

För det fjärde anser man att en skattereform bör beslutas av 1967 års riksdag. Jag förmodar att mittenpartierna med denna formulering vill uttala sig till förmån för mervärdebeskattningen.

I den femte punkten aktualiseras det enskilda sparandet. Den saken ligger under bevillningsutskottet och har delvis redan diskuterats vid detta års riksdag, men det kan aldrig nog understrykas att allt välstånd bygger på arbete och sparande. Först när man ger arbetet och sparandet goda villkor i ett land kan man räkna med stabilt välstånd.

Som sista punkt upptar denna katalog i det särskilda yttrandet ett resonemang om samråd mellan företrädare för olika kategorier. Man talar om rundabordskonferenser och ett ekonomisk-socialt råd. Vi för vår del har tänkt oss att detta samråd skulle kunna ske inom planeringsrådet genom att detta finge en vidgad parlamentarisk representation. Namnen är väl likgiltiga. Uttrycket rundabordskonferens lär man skola tolka så, att det närmast skall vara en just för en speciell situation tillkallad församling, medan ett ekonomisk-socialt råd däremot skall vara mera permanent och därigenom kommer ganska nära det ekonomiska planeringsrådet.

Huvudsaken är — tycker vi på oppositionssidan — att man verkligen sätter sig ned och i lugn och ro resonerar om vad som kan göras. Att allt inte är väl beställt är klart och tydligt för vem som helst. I detta läge kräver väl det ansvar som åvilar riksdagen, att vi i lugna former med anlitande av expertis och med bedömning av vad som är poli-

Den ekonomiska politiken, m. m.

tiskt möjligt söker nå fram till lösningar av de svårigheter som vi har att kämpa med.

Att regeringen avvisat önskemålen om rundabordskonferens, om ett ekonomisk-socialt råd och om parlamentarisk utbyggnad av det ekonomiska planeringsrådet är ganska förvånande. Jag tror att det hade varit högst värdefullt att få till stånd sådana konferenser för att genom rapporter från dessa kunna göra allmänheten förtrogen med problemställningen i objektiv belysning. Som det nu förhåller sig saknas i stor utsträckning förtroendet för regeringens och riksdagsmajoritetens vilja och förmåga att gripa sig an med dessa uppgifter. Redan den omständigheten att förtroendet saknas vållar svårigheter och skapar bristande balans inom ekonomin.

I detta sammanhang skall jag slutligen be att få fästa uppmärksamheten på en enskild motion, som också behandlas i utskottets utlåtande nr 25. Det är en motion väckt i första kammaren under nr 559 med herr Åkerlund som huvudmotionär. I den hemställes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en teknisk utredning av en inkomstpolitik i syfte att stabilisera priser och löner».

Resonemanget inom utskottet har resulterat i att majoriteten har ställt sig negativ till detta uppslag, medan högerrepresentanterna har reserverat sig till förmån för det, i reservation nr 5, till vilken jag nu ber att få yrka bifall.

Det råder utan tvekan mycken oklarhet beträffande vad man menar med en inkomstpolitik. Från löntagarhåll har man uttryckt farhågor för att det skulle innebära en dirigering av lönesättningen, att det allmänna skulle blanda sig i avtalsförhandlingarna och fastställa ett tak för löner. Så är alls inte fallet. Det är inte meningen med en inkomstpolitik. Inte heller menar man med inkomstpolitik att det allmänna skulle blanda sig i prissättningen på

varor och näringslivets sätt att finansiera sin verksamhet.

Vad man efterlyser — och det har tidigare skett från bankofullmäktiges sida — är en utredning som skulle ange önskvärdheten av en viss inkomstutveckling. Också här får man väl säga att terminologien är en aning svävande, liksom i fråga om nyssnämnda rundabordskonferenser, ekonomisk-socialt råd och ekonomiskt planeringsråd, men alla uppslagen har det gemensamt att man vill blicka framåt. Man vill klargöra vilka möjligheter man har att tillmötesgå alla de ambitiösa önskemål som vi hyser här i samhället — som enskilda, som näringsidkare och som politiker.

Herr talman! Det är en rad talare anmälda efter mig som kommer, gissar jag, att kommentera de motioner som de företräder och de reservationer som finns fogade till bankoutskottets utlåtande nr 25. För min del konstaterar jag, att jag i mitt inlägg har yrkat bifall till reservationerna 1, 8, 6, 9, och 5.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):

Herr talman! Mot bakgrunden av den utveckling som skett och som kan förutses för det närmaste året i fråga om penningvärde och samhällsekonomisk balans har vi från centern och folkpartiet framlagt ett samlat program med stabiliseringspolitiskt syfte, som presenteras i motionsparet I: 539 och II: 664. Det inflationistiska trycket i samhällsekonomin för närvarande har inte sin grund i en av goda vinstutsikter framdriven hög expansionstakt i näringslivet. Trycket betingas i stället av att produktionskostnaderna stiger fortare än produktiviteten. Man kan därför säga att inflationen är en kostnadsinflation. Att vi haft en inflationistisk utveckling i vårt land har vi alla märkt genom att de varor och tjänster som vi behöver har stigit kraftigt i pris. Utveck-

Den ekonomiska politiken, m. m.

lingen de senaste åren har inneburit ständigt stigande priser på varor och tjänster.

Om vi tar statistiken till hjälp finner vi att vi under de senaste åren haft en årlig inflation på mellan 1 och 13,6 procent. Genomsnittligt har den inhemska prisnivån stigit med cirka 4,5 procent per år från 1950 till 1964. En annan intressant siffra kan vara värd att nämnas. Om man sätter konsumentprisindex år 1949 till 100, så var konsumentprisindex ca 200 i februari 1966. År 1965 var konsumentprisindex 190. Man kan alltså ur dessa siffror utläsa en kraftig höjning från 1965 till 1966. Man kan vidare konstatera att konsumentpriserna fördubblats totalt sett från 1949 till februari månad i år.

Av de nämnda siffrorna framgår klart och tydligt att vi haft en kraftig inflationistisk utveckling i vårt land, och alla tecken tyder på att även 1966 kommer att präglas av en stark inflation. Det är tyvärr så att inflationen, om effektiva åtgärder för en uppbromsning icke vidtages, ökar i accelererat tempo. Hjulet som rullar nedför en backe ökar hastigheten undan för undan, och i slutet av backen är den allra högst. Så är det även med inflationsutvecklingen.

Inflationen blir verkligt farlig när den stora allmänheten blir inflationsmedveten. När Andersson, Petterson och Lundström börjar spekulera i huruvida det lönar sig att spara eller om det inte är bättre att leva upp sina pengar, så medverkar de till att inflationshjulet snurrar ännu fortare. Ännu är vi inte inne i en sådan okontrollerad inflationistisk utveckling i vårt land, men vi är på god väg.

Det gäller att medan tid är söka komma till rätta med inflationen. Det kommer att krävas radikala åtgärder, som vi alla lojalt måste bära ansvaret för om vi accepterar principen om ett någorlunda fast och stabilt penningvärde.

Vi är överens om att kostnadsinflationen inte skall motverkas genom åtgärder

som leder till arbetslöshet. Principen om den fulla sysselsättningen är allmänt accepterad, och den framstår som ett angeläget mål i och för sig. Där om råder alltså inga delade meningar. Däremot kan jag villigt skriva under vad RLF i sitt remissyttrande anfört bl. a. när det gäller den ekonomiska politiken:

»Riksförbundet har i olika sammanhang haft anledning understryka angelägenheten av att statsmakterna driver en målmedveten politik för att förhindra en fortsatt penningvärdeförsämring och andra störningar i den samhälls-ekonomiska balansen. Den förda politiken har emellertid inte visat sig effektiv då det gäller att uppnå ekonomisk stabilitet. Den har vidare bland annat lett till en mycket ojämn fördelning av de standardförbättringar, som genom ökad effektivitet i näringslivet kunnat komma befolkningen till del. Genom åtgärder — eller uteblivna åtgärder — från statsmakternas sida, har inom vissa sektorer av näringslivet uppstått en överhettning, som verkat starkt inflationsdrivande.»

Jag anser att det finns anledning att kritiskt granska den förda ekonomiska politiken. Men det gäller att inte bara negativt kritisera den utan fastmer att utöva en positiv kritik. Ett led i denna strävan är det stabiliseringspolitiska program som centern och folkpartiet skisserat i ett särskilt yttrande som är fogat till det utlåtande vi nu behandlar.

I detta yttrande har vi sagt att budgetplaneringen bör göras fastare, så att reformarbetet under framförlliggande flerårsperiod tidsplaneras och angelägenhetsgraderas inom ramen för de under perioden väntade statsinkomsterna. Vi anser en dylik planering oundgängligen nödvändig. En duktig, framåtsträvande företagare planerar inte bara för den närmaste tiden utan kanske för en tidsperiod av 5 à 10 år. All planering bör vara en planering i tiden och dy-

Den ekonomiska politiken, m. m.

likt. Hur mycket viktigare är det då inte att staten verkligen gör upp en ordentlig och väl underbyggd tidsplanering för reformarbetet. Det behövs planering för de närmaste fem åren, och dessa planer bör ha »rullande» karaktär, så att nödvändig anpassning till det aktuella läget kan ske.

En nationalbudget i arbetskraftstermer bör upprättas i syfte att förbättra grundvalen för bedömning av de samhällsekonomiska resurserna. Genom en sådan översikt möjliggörs en säkrare och fastare bedömning av de resurser som står till samhällets förfogande.

En parlamentarisk översyn av statsutgifterna bör ske med vissa mellanrum i syfte att uppnå effektivitetsvinster och kostnadsbesparingar. Tiden är inne för en allmän översyn av statsutgifterna i en parlamentarisk utredning. Man kan aldrig komma ifrån att statliga utgiftsökningar även med en balanserad budget medför ökad efterfrågan på varor och tjänster som kan leda till en inflationistisk utveckling.

Vi anser att det är angeläget att en skattereform beslutas av 1967 års riksdag efter i huvudsak de riktlinjer som skatteberedningen dragit upp i sitt förslag. Det är angeläget att skattetrycket för de mindre inkomsttagarna lindras och att skatterna icke blir så stora, att viljan till ökade arbetsinsatser hämmas. Man kan aldrig komma ifrån att grundvalen för den enskildes och hela samhällets välbefinnande är den enskilde medborgarens vilja till ökade arbetsinsatser och ökat sparande. Varje åtgärd som stimulerar till ökade arbetsinsatser och ökat sparande leder till ökat välbefinnande inte bara för den enskilde medborgaren utan för hela samhället.

Det enskilda sparandet bör stimuleras genom vissa skattelättnader och andra åtgärder. Man skall dock icke bortse ifrån att den säkraste vägen till ett ökat sparande är ett stabilt och fast penningvärde.

Vi vill också framhålla konkurrensens

värde för rationaliseringssträvandena och för att uppnå större effektivitet i produktionen, inte minst på byggnadsverksamhetens område. Sådana värden bör tillvaratas.

För att stärka medborgarnas förtroende för statsmakternas vilja och förmåga att med kraft och målmedvetenhet arbeta för penningvärdets försvar bör enligt vår mening överläggningar komma till stånd mellan regeringen, parterna på arbetsmarknaden och de politiska partierna rörande problem i samband med inkomstbildningen, d. v. s. s. k. rundabordskonferenser. Genom sådana kan man utröna vilka åtgärder som är lämpligast att vidta för att stävja inflationen. Man vill från socialdemokratiskt håll icke vara med om sådana rådslag. Ändå sägs det i en broschyr från regeringspartiet att man har ett »klart och realistiskt program för att hålla prisstegringarna nere». Vilket program det är får vi inte veta, och det beror väl kanske på att man ännu inte vill presentera det. Vore det inte bra om man satte sig ner och diskuterade, så kanske man kunde locka ur varandra en del recept? En fastare form för sådana överläggningar erbjuder ett ekonomisk-socialt råd.

Genom ett accepterande av s. k. rundabordskonferenser och ett ekonomisk-socialt råd har man icke ingripit och dirigerat arbetsmarknadens parter. Systemet med fria överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter sätts icke ur spel genom rundabordskonferenser, utan dessa skall betraktas som ett rådgivande organ.

Herr talman! Jag är medveten om att det ingalunda är lätt att i ett expansivt och dynamiskt samhälle kunna bemästra inflationen. Jag medger de stora svårigheter som föreligger att i det konjunkturellt läge som har rått med överfull sysselsättning kunna bibehålla ett fast och stabilt penningvärde.

Men trots att jag är medveten om dessa svårigheter kan jag ändå inte fri-

Den ekonomiska politiken, m. m.

göra mig från uppfattningen, att den av regeringen förda politiken icke har bedrivits med den fasthet och konsekvens som omständigheterna kräver. Hade detta skett hade vi säkerligen sluppit att uppleva den inflationistiska utveckling som vi nu har — en inflation som blir svårare att bemästra allteftersom tiden lider, om icke radikala medel sättes in snart. Vår negativa bytesbalans tål inte att vi ytterligare försämrar vår konkurrenskraft mot utlandet.

Från centerns och folkpartiets sida har vi i de likalydande motionerna I: 539 och II: 664 anvisat några medel för att komma till rätta med den rådande inflationen och vill därmed medverka till förändret av en mera effektiv stabiliseringspolitik.

Med det sagda, herr talman, ber jag få yrka bifall till de vid bankoutskottets utlåtande nr 25 fogade reservationerna 2, 3, 11 och 12.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Vad gäller den ekonomiska politiken föreligger från mellanpartierna en gemensam motion betecknad I: 539 och II: 664, som behandlar ett flertal förslag att komma till rätta med den fortgående höjningen av prisnivån till följd av inflationen. Till bankoutskottets utlåtande har vi fogat ett särskilt yttrande, där vi punktvis har gjort en uppställning av de förslag som mellanpartierna framlagt för att komma till rätta med den ogynnsamma utveckling som skett med penningvärdet och den samhällsekonomiska balansen.

Motionen innehåller ett samlat stabiliseringspolitiskt program, som vi anser bör genomföras. I samband med bankoutskottets behandling av motioner angående den ekonomiska politiken har ej alla våra förslag kunnat behandlas beroende på att de även har hänvisats till andra utskott. I det stabiliseringspolitiska programmet anvisar vi en planering på förslagsvis fem år vilken skall

ges en rullande karaktär. Budgetplaneringen anser vi bör göras fastare, och reformarbetet bör tidsplaneras. Angelägenhetsgradering bör ske inom ramen för de under perioden väntade statsinkomsterna. Vi föreslår vidare att en nationalbudget skall upprättas i arbetskraftstermer för att det skall vara lättare att göra en bedömning av de samhälls-ekonomiska resurserna. Denna del av motionen har hänvisats till statsutskottet och kommer senare upp på kammarens bord. Statsutgifternas utveckling bör enligt vår uppfattning överses med jämna mellanrum i syfte att nå kostnadsbesparingar och ge effektivitetsvinster. Vi anser att tiden nu är mogen för en parlamentarisk utredning av denna sak.

Frågan om en skattereform anser vi böra komma upp och beslutas av 1967 års riksdag i huvudsaklig överensstämmelse med skatteberedningens förslag. Denna fråga tillmäter vi särskild betydelse då den kommer att ha inverkan på näringslivets utveckling och framför allt stärka vår exportindustris konkurrenskraft. Kapitalbristen, som vi för närvarande upplever som hämmande på utvecklingen och näringslivet, bör bemästras genom stimulans till ett ökat sparande. Frågan om de sparstimulerande åtgärderna har visserligen redan passerat riksdagens bord och våra förslag har avvisats, men bristen på ett tillräckligt enskilt sparande är dock en fråga som vi anser bör lösas snarast möjligt. Såvida det enskilda sparandet kan avsevärt ökas medger det kapitalinvesteringar inom områden där man genom rationaliseringar kan sänka kostnadsnivån och därigenom öka konkurrensläget. Detta är en väg som jag anser böra prövas för att därigenom även kunna hålla tillbaka den allmänna kostnadsökningen.

Den främsta uppgiften anser jag vara att återställa allmänhetens förtroende för penningvärdet, ty vi kommer eljest i ett ytterst farligt läge när det gäller

Den ekonomiska politiken, m. m.

folks tillit till om sparandet är lönsamt, antingen det sker i form av penningssparande i banker eller i försäkringsinrättningar. Man hör allt oftare folks misstro till detta. Det är därför av vikt att en sådan ekonomisk politik förs som återställer det fulla förtroendet för statsmakternas vilja och förmåga att bevara penningvärdet. Det måste vara en allvarlig fara för vår bytesbalans om ej sådant förtroende föreligger. Nuvarande förhållande när det gäller bytesbalansen inger allvarliga bekymmer.

I de reservationer som är fogade till utskottets utlåtande har vi reserverat oss på vissa punkter som jag något skall beröra. Det gäller först reservation nr 2 där vi begär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall uttala att rundabordskonferenser bör ordnas för att få till stånd samråd mellan dels regering, riksdag och kommuner, dels arbetsmarknads- och näringslivsorganisationer och dels fristående ekonomisk expertis. Vi tror att ett sådant samråd mellan de olika parterna bör kunna vara ett väsentligt medel att finna vägar för uppnående av stabilitet i priser och samhällsekonomi. Vi tror att om dessa parter möts skulle man kunna få en mera allsidig belysning av den samhällsekonomiska utvecklingen och kunna bedöma konjunkturpolitikens förutsättningar på ett bättre sätt än hittills.

Vidare har vi i reservation nr 3 velat utveckla tanken vidare genom förslag om inrättandet av ett ekonomisk-socialt råd. Den frågan anser vi dock böra utredas genom Kungl. Maj:ts försorg liksom att man där skall kunna avväga rådets ställning till de redan existerande organen.

Vår blanka reservation nr 7 är föranledd av att vi från mellanpartierna har ett likartat yttrande som motionsparet I: 310 och II: 379 när det gäller arbetskraftsbalansen. Som jag tidigare sagt har vår motion hänvisats till statsutskottet och vi kommer senare att behandla den närmare. Varför vi anmält

en blank reservation är för att poängtera vårt intresse för denna fråga, och det betyder inte att vi är med på utskottsmajoritetens förslag om att avslå denna motion. Vår motion har en något annan innebörd och jag kommer för min del att nedlägga min röst om det begärs votering på denna punkt. Utskottets hemställan har jag tidigare delvis redogjort för och får i detta hänseende också hänvisa till det särskilda yttrandet.

I reservation nr 11 tar vi upp frågan om utgivande av ett statligt, värdefast obligationslån i mindre valörer. Vi anser att ett sådant lån skulle kunna vara till utomordentligt stor nytta om obligationerna utfärdas i mindre valörer och därigenom kan säljas även till folk som kan göra endast mindre placeringar. Ty därigenom skulle man kunna stimulera deras sparande med en garanti för att de pengar för vilka de köper obligationer har kvar sitt värde när de skall sälja desamma. Vi begär att riksgäldskontoret skall verkställa en teknisk utredning av denna fråga. Utskottsmajoriteten hänvisar till att en utredning, vilken i huvudsak motsvarar vad motionärerna har begärt, redan har gjorts av riksgäldskontoret. Jag tycker nog att det borde vara ganska rimligt att en sådan utredning i så fall redovisades. Om en utredning redan finns är reservanternas begäran ganska lätt att uppfylla. Att på ett krav om utredning svara att en sådan är gjord, ehuru ingen tagit del av densamma, tycker jag är en ganska svag motivering.

I reservationen 12 har begärts att en del av utskottets yttrande skall utgå. Det gäller ett avsnitt i yttrandet som vi anser är alltför negativt till tanken att kunna finna en gemensam ståndpunkt i vissa ekonomiska frågor som berör vår samhällsekonomi. Jag tror att det vore värdefullt om alla parter, som på ett eller annat sätt har inflytande på vår samhällsekonomiska balans, träffades för att diskutera den. En för samhället så viktig fråga som denna bör man inte

Den ekonomiska politiken, m. m.

slå bort, utan man bör göra ett allvarligt försök att finna gemensamma ståndpunkter som skulle gagna det mål som vi vill uppnå.

Den ekonomiska debatt som brukar följa i samband med bankoutsrottets skrivning angående den ekonomiska politiken kommer kanske inte i gång i den utsträckning som vi tidigare hade räknat med. Den kommer i stället att föras i samband med kompletteringspropositionen. Det är kanske olyckligt att spalta upp frågorna på detta sätt. Från folkpartiets sida kommer vi i varje fall att närmare beröra dessa spörsmål när kompletteringspropositionen skall behandlas. Jag har därför begränsat mitt anförande och endast ytligt berört en del av dessa viktiga frågor.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 3, 11 och 12.

Herr KARLSSON i Huddinge (k):

Herr talman! Föreliggande borgerliga motioner avser uppenbarligen att presentera ett alternativ i den ekonomiska politiken. Sedan man läst igenom motionerna respektive reservationerna samt utskottsmajoritetens, d. v. s. socialdemokraternas, behandling av dessa är det ett par intryck som dominerar. För det första är de borgerliga partierna eniga i långa stycken, och differenserna synes åtminstone i vissa fall vara taktiskt betingade. För det andra saknas i utskottsmajoritetens förslag ett klart alternativ till de borgerligas förslag, även om vissa bestämda borgerliga förslag avstyrkes.

Som ett medel för att uppnå stabilisering inom det ekonomiska livet och för att motverka inflationen rekommenderar de borgerliga partierna en kraftig nedskärning av de breda folklagens konsumtion. Detta vill man åstadkomma främst genom högre varuskatter och högre hyror samt genom ökad avgiftsbeläggning av offentliga tjänster. Mervärdeskatten, som de borgerliga envist kräver, innebär att företagens investe-

ringar helt ska befrias från omsättningsskatt. Det inkomstbortfall för staten som uppstår därigenom avses bli kompenserat genom höjning av omsättningsskatten för övriga konsumenter, vilket väl med dagens beskattning skulle innebära en bortåt 15-procentig omsättningsskatt. De borgerliga vill höja bostadslåneräntorna och slopa hyresregleringen, vilket skulle leda till våldsamma hyresstegringar.

Vad en ökad avgiftsbeläggning av offentliga tjänster, som särskilt högern vurmar för, reellt skulle innebära, är en aning svårare att bedöma, då det i högermotionen inte närmare anges vilka tjänster man vill öka avgifterna för och med hur mycket. Det är därför tillbörligt att fråga vad som avses. Våra skolor svarar för en fjärdedel av kommunernas utgifter. Vill man möjligen ha någon sorts skolavgift och eventuellt betalda skolmåltider, avses höjda avgifter på lasaretten, dyrare medicin och höjda läkartaxor, vill man införa högre daghemstaxor, järnvägstaxor och telefonavgifter? Jag tycker nog att en konkretisering av förslaget vore motiverad ur upplysningssynpunkt.

Man kan utan överdrift säga att de borgerliga förslagen innebär en betydande skattelättnad för företagen; de innebär uppenbarligen ökade vinster på kapital placerat i fastigheter och en kraftig beskärning av folkets köpkraft. De borgerliga vill vidare begränsa över efterfrågan på kapitalet genom stark beskärning av de offentliga investeringarna. Också här är högern mest frispråkig, medan mittenpartierna uppträder försiktigare. Men enigheten tycker jag finns i stort sett. Samtidigt förordar man fritt fram för företagens investeringar utan några egentliga begränsningar.

Också på denna punkt har man anledning att vara frågvis. En stor del av ökningarna av de offentliga utgifterna hänför sig som bekant till utbildningsområdet: grundskolan, gymnasier och

Den ekonomiska politiken, m. m.

fackskolor, yrkesskolor, högskolor. Kan inte väsentliga prutningar här medföra negativa följder på längre sikt inte minst för produktionen? Här är även att märka vårdnadssektorn, sjukhusköerna och bristerna vad beträffar åldringsvården och åtgärder för de handikappade. Vidare har vi bostadsbyggandet, vars följdinvesteringar hårt belastar den kommunala ekonomien. Men är inte bostäder något elementärt i fråga om service åt den mänskliga arbetskraften? De borgerliga talar aldrig om någon begränsning av de privata investeringarna exempelvis i servicenäringarna. Men nog måste väl bostäder, daghem och sjukhus i allmänhet gå före bensinmackar, parkeringshus, bankfilialer och t. o. m. varuhus.

Man får det intrycket av de borgerligas förslag att de inte är emot regleringar bara dessa begränsas till offentliga investeringar.

Man anser regleringarnas skadliga inverkan inträda först när de berör den privata sektorn. Kanske någon reservant kunde ge en mera teoretisk motivering för denna inställning.

Dessutom vill de borgerliga ha samråd på olika sätt, bl. a. i form av rundabordskonferenser, för att komma överens om allt detta, vilken fråga jag inte närmare skall gå in på då jag i detta fall i stort sett delar utskottsmajoritetens uppfattning.

De borgerliga presenterar uppenbarligen ett alternativ i fråga om den ekonomiska politiken. Huruvida detta i praktiken skulle medföra större pristabilitet är mera tvivelaktigt. Det är klart att bostadsköerna kan krympa genom skyhöga hyror. Barnfamiljernas, de lågavlönades liksom pensionärernas efterfrågan på varor kan givetvis pressas ned såväl genom högre hyror som med högre varuskatter. Men kommer inte alternativet också att medföra att privatkapitalisternas investeringsiver och spekulationslusta kommer att öka när större räntabilitet och vinst lockar?

Det är väl också detta som egentligen åsyftas.

De sociala följderna av en sådan politik, såsom vidgade inkomst- och förmögenhetsklyftor, sänkning av standarden för somliga, ännu bättre tider för andra o. s. v. är sådant som jag inte skall gå in på här, särskilt som konsekvenser av detta slag är så vanliga i samband med borgerlig politik.

Som förut sagts saknas i utskottets skrivning ett alternativ till de borgerliga förslagen förutom i vissa fall. Förklaringen kan väl knappast vara den att man inte anser sig i förevarande sammanhang behöva presentera ett sådant alternativ. Tyvärr är väl orsaken att man på socialdemokratiskt håll inte a priori avböjer alla de borgerliga förslagen. Nå, mervärdesskatten lades på is i fjol men den infördes delvis i samband med omshöjningen. Regeringen genomför betydande hyreshöjningar i sommar och varslar om — i varje fall har jag tolkat riksstatsförslaget så — en snabbare avveckling av hyresregleringen och övergång till s. k. marknadshyra. Beträffande ökade avgifter för allmänna tjänster är bankoutskottet enigt.

Samma tendens återkommer i fråga om investeringarna. De offentliga investeringarna, däribland beträffande bostadsbyggandet, hålls tillbaka, medan det blir grönt ljus för näringslivet utan större åtskillnad. Dessa sidor av regeringspartiets politik är att beklaga och kommer med all säkerhet att resultera i diskussioner och opinionsbildning inom arbetarrörelsen. För egen del hoppas jag att i annat sammanhang, i samband med behandlingen av regeringens förslag till komplettering av riksstaten, få tillfälle att mera utförligt utveckla vår syn på den ekonomiska politiken, bl. a. skatte- och investeringspolitiken samt kampen mot inflationen. För dagen skall jag därför nöja mig med vissa synpunkter.

Vi motsätter oss den borgerliga skatte-

Den ekonomiska politiken, m. m.

och hyrespolitiken. Det är inte massornas köpkraft som är inflationsdrivande, och härvidlag kan jag ansluta mig till LO:s i utskottsutlåtandet citerade uttalande. Investeringsbegränsningarna bör gälla inte bara den offentliga sektorn utan även den privata. Inte allt näringsliv är exportindustri — exempelvis servicenäringarna, vilkas utbyggnadstakt i många fall borde kunna begränsas högst väsentligt. Offentlig service är oftast av större betydelse än enskild för de breda folklagren. Också den snabba utbyggnaden av industrien har stor andel i importöverskottet.

Vidare bör den vidgade samhälleliga investeringskontroll, som vi är anhängare av, gälla hela det ekonomiska livet och efter hand utvecklas till att bli en planmässig utbyggnad, anpassad till resurserna i fråga om kapital och arbetskraft. Därigenom skulle också en annan räntepolitik med en avsevärt lägre ränta kunna införas. Högräntan har haft den största andelen i upprissningen av hyrorna. Den har svarat för en stor del av företagens ökade kostnader och prishöjningar. Jag är övertygad om att en annan räntepolitik är en väsentlig faktor vid bekämpandet av inflationen.

Det är inte en sänkt levnadsstandard som bör vara utgångspunkten för en lösning av förhandenvarande ekonomiska problem. Det är en annan kredit- och räntepolitik, ett vidgat samhällsinflytande och ett minskat inflytande för speciellt de storfinsansiella grupper som nu i stor omfattning bestämmer.

Herr talman! I valet mellan reservationerna och utskottets hemställan finns det från våra synpunkter ingenting annat att göra än att rösta med utskottets förslag, men det sker med de reservationer som jag här gjort.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Det är stora och vittomfattande förslag som varje år debatteras på grundval av de motioner rörande den ekonomiska politiken som bl. a.

partiledarna lägger fram. Men som en allmän riksdagens uppfattning vågar jag väl säga att dessa motioner varierar ytterst litet från år till år. En förändring som inträffat i år är att centerpartiet och folkpartiet har försökt skriva ihop sig. Tidigare har centern föreslagit att lösningen på våra ekonomiska problem skall åstadkommas med hjälp av rundabordskonferenser. Från folkpartiet har man motsatt sig sådana konferenser, och i stället har man velat ha ett ekonomisk-socialt råd för att lösa frågorna.

Nu har centern och folkpartiet enats om att dels ha rundabordskonferenser och dels ett ekonomisk-socialt råd. Om man har två förslag är ju enklast att lägga fram båda och inte försöka samarbeta dem.

Som herr Regnéll sade i sitt inledningsanförande är terminologien i nämnda förslag något svävande, och det har varit omöjligt för oss i utskottet att i praktiken se någon skillnad mellan högerpartiets förslag om en kompletterad utbyggnad av det råd, som nu samarbetar med finansministern, och det ekonomisk-sociala råd, som folkpartiet, nu med centerns stöd, vill ha utbyggt.

Vi har inte ens kommit till klarhet om var gränsen skall dras mellan rundabordskonferenserna och det ekonomisk-sociala rådet. Det vore därför bra om de motionärer som lagt fram nämnda förslag, d. v. s. center- och folkpartiledarna, litet klarare kunde ange hur de organ som de föreslår skulle vara uppbyggda. Det kan ju inte vara tillfredsställande för riksdagen — jag vill därvidlag instämma i vad herr Regnéll har sagt — att vi skall ta ställning till förslag som har så pass svävande terminologi som dessa partiledarmotioner har.

När man bygger ut det ekonomisk-sociala rådet med de organisationer, som enligt vad som angivits skall ingå vid sidan om de politiska partierna,

Den ekonomiska politiken, m. m.

blir det för oss, för majoriteten i utskottet, en konstruktion som är identisk med den vi skulle ha om vi byggde ut det nuvarande planeringsrådet med partirepresentanter. Jag skall inte gå närmare in på den saken. Men om man nu från borgerligt håll vill lägga fram ett alternativ till regeringens politik, skulle jag vilja veta om man inte ville ha vänligheten att försöka skriva ihop sig inom den egna gruppen innan man går ut och ber att andra skall skriva ihop sig med borgerligheten för att nå fram till lösningar. Man kan alltså inte inom den borgerliga gruppen ens lägga fram ett förslag som täcker 40—45 procent av riksdagens ledamöter. Här står vi med ett förslag som täcker omkring 30 procent. En tredjedel av riksdagen kan stödja det förslag som presenteras som alternativ till regeringens politik.

Det är alltså inga praktiska förslag som framlagts, när man på det borgerliga hållet inte ens förmår ena sig på punkter där vi klart och tydligt kan se att det praktiska resultatet blir det samma. Det är samma människor som skall sitta med i det ena förslaget och i det andra förslaget från borgerligt håll, men man kan inte stödja varandras förslag trots identiteten.

En svagare bakgrund för en ekonomisk politik kan man knappast tänka sig.

Herr Börjesson i Falköping från centerpartiet säger — och jag antar att han också talar på folkpartiets vägnar — att här behövs krafttag, och då måste man ha en organisation för detta. Men man har inte ens kunnat ena sig så att man byggt upp en så pass stark organisation att man kan samarbeta inom den borgerliga gruppen. Därefter går ni och begär att andra skall samarbeta med er. Ett svagare underlag kan inte gärna presenteras inför riksdagen, och det kan inte heller annat än avisas när det inte ens är ett samlat borgerligt alternativ utan ett uppsplittrat. Likheten till trots kan man inte ena sig, utan det

är, som kommunisterna mycket riktigt konstaterar här, taktiska hänsyn som gör att man skall gå emot varandra trots att förslagen är i praktiken lika. Det är en grund som inte håller att bygga en praktisk politik på.

Det allmänna skall inte blanda sig i löner och priser, utan det skall bara vara ett rådgivande organ, har det sagts från högerhåll, folkpartihåll och centerhåll. Denna rådgivning skall ske i olika former. Men vad är det för råd man har att ge från folkpartiet, centern och högerpartiet? Ja, det skall regeringen komma fram till genom olika former av utredningar. De som kommer till denna rundabordskonferens, de som kommer till det ekonomisk-politiska rådet och de som kommer till planeringsrådet med dess utbyggnad av parlamentariker skall lägga fram förslag. Men varför kan ni inte lägga fram förslagen här i riksdagen i dag, så att vi får se dem? Vi skall ha en rundabordskonferens, och »där skall man sitta ned och diskutera». Det gör vi väl i riksdagen också, förutom talaren. Det är väl inte sitandet och ståendet det kan hänga på. Har ni några råd, så lägg fram dem! Vilka är de? Håller ni tillbaka råden inför riksdagen nu, medan ni i kanslihusets stora sammanträdessal skulle lägga fram förslag? Vågar ni inte lägga fram förslagen — om ni har dem? Och har ni dem inte här, då har ni dem inte tvärsöver gatan heller.

Det krävs radikala åtgärder, säger herr Börjesson. Vilka då? »Ja, det skall regeringen utreda åt oss.» Större lojalitetsförklaring kan man väl inte få.

Det skall vara rådgivande organ. Vilka råd dessa organ skall lämna vill de borgerliga partierna inte tala om. Men det skall vara råd till Arbetsgivareföreningen och de fackliga organisationerna för arbetare och tjänstemän, och det skall vara råd till regeringen om den allmänna politiken. Vad är allt detta om inte en daglig politik, motsvarande den som vi försöker utforma med

Den ekonomiska politiken, m. m.

vara beslut här i riksdagen — grunda- de på regeringspropositioner, grunda- de på motioner som väcks? Och här är ju alla partierna representerade, här finns också representanter för intresse- organisationer och andra instanser.

Vad är det ni vill ha? Är inte riks- dagen en rundabordskonferens, som dagligen och för större delen av året just arbetar med detta slags material? Betrakta riksdagen som en sådan run- dabordskonferens, så behöver ni inte springa till något slutet rum och där sitta och ha privata överläggningar! Lägg fram förslagen här! Det är alltså *råd* ni vill lämna. De råden kan ni läm- na här; de är lika offentliga då som de skulle vara på det andra hållet. Ty jag förmodar att det inte är hemliga råd ni skall lämna till organisationer, vilkas representanter ni skulle träffa på något annat ställe. Nej, det är offent- liga råd, och alltså finns det möjlighet att lägga fram dem här, om ni har några.

Fastare former! Ja, fastare former än de som gäller för riksdagens arbete finns väl inte. Fastare former med ett ekonomisk-socialt råd, vad blir det? Det blir ett litet sekretariat. Det är allt.

Det behövs en medveten politik, det behövs en konsekventare politik med större fasthet än den som regeringen hittills har visat, säger ni vidare. Ja, nog kan vi diskutera detaljer i rege- ringspolitiken på olika punkter. Men varför kan vi inte göra det här i riks- dagen? Vad är det för misstro mot riks- dagen som ni nu skall visa, för att ändå samarbeta i riksdagen som två eller tre partier?

Kort sagt: Vi känner till dessa mo- tioner av partiledarna från år till år. Det är inte så som herr Larsson i Umeå säger, att mellanpartierna i ett särskilt yttrande har presenterat ett samlat sta- biliseringsprogram som bör genomfö- ras. Dessa partier har inte presenterat något samlat stabiliseringsprogram. Det har framgått av uttalanden här att man

vill ha en rundabordskonferens, under- sökning på några punkter och ett eko- nomisk-socialt råd. Det vill man ha — och genom det skall man finna vägen.

Då bör man inte i samma ögonblick göra den kullerbytta som herr Larsson i Umeå gör när han säger: »Vi har från mellanpartiernas sida presenterat ett samlat program.» Nej, ni har hemställt att *regeringen* skall presentera det pro- grammet åt er — det är er partipolitik — och att regeringen skall anordna dessa rundabordskonferenser.

Men om ni på borgerligt håll önskar sådana rundabordskonferenser är det ingenting som hindrar er att anordna dem. Arbetsgivareföreningen och Indu- striförbundet vill inte ha med de bor- gerliga partierna i det nuvarande rå- det som sammanträder med finansmi- nistern — det framgår av de remissytt- randen vi har fått. Ni skulle alltså tvinga er in i ett sällskap, där man inte på någotdera hållet vill ha er med. Vad blir det för medverkan? Hur kan ni hoppas att någon skall lyssna på era råd, när man inte ens vill ha er med?

Lägg alltså fram råden här! Här har ni tillräckligt många representanter för olika områden för att det skall vara värt att lägga fram förslagen.

De organisationer ni skall lämna råd till — vare sig de kommer från arbe- tarsidan, tjänstemannasidan eller ar- betsgivarsidan — vill inte ha er in- blandade i det råd som nu arbetar, och de vill inte heller ha er med efter en utbyggnad och omformning av det rå- det enligt de linjer ni själva förordar. Ni är alltså inte välkomna i denna grupp, där man sitter och diskuterar internt, precis som man har rätt att göra och precis som ni har rätt att göra på interna möten, vilka ni kan förlägga var ni vill — ännu inte i kanslihuset förstås! Diskutera era förslag på såda- na möten! Kalla Arbetsgivareförening- en och Industriförbundet! Om de tyc- ker ni är värda att samtala med kom- mer de, eljest inte — den risken får ni

Den ekonomiska politiken, m. m.

väl ta. Men ni skall inte driva en linje som innebär att ni begär att få vara med på andras privata överläggningar, där man rådgör om problemen.

— Det är som jag sagt inte mycket nytt i de förslag, vilka framföres år efter år, utan vad som mest karakteriserar partiledarnas inställning på dessa punkter är ett allmänt skummande på ytan och ett undanskjutande av ställningstaganden. Man menar att frågorna skall utredas i ett råd, som skall anvisa vägarna för framtiden, och tycks tro att det skall ordna sig om bara någon annan gör något. Det är alltså inte fråga om något samlat mittenalternativ, såsom herr Larsson i Umeå hävdade att det skulle bli, ty det finns inget sådant.

Herr Karlsson i Huddinge framhöll från den kommunistiska sidan att det inte skulle finnas något samlat socialdemokratiskt alternativ. Men det socialdemokratiska alternativet är ju den totala regeringspolitik, som förs på det ekonomiska området, och denna politik är ett klart alternativ, eftersom den finns tillämpad i praktiken. Mot denna politik ställer alltså oppositionen sina alternativ. Ni kan väl inte begära att vi skall ha ytterligare ett alternativ förutom den praktiska regeringspolitiken?

Ni kan begära att vi skall redovisa regeringspolitikens ekonomiska program åratals i förväg och därigenom låsa oss för en utveckling. Ni kan kräva att det planeras — vilket jag inte heller har något emot — och man försöker också göra det i olika former inom finansdepartementet. Men skulle verkligen en diskussion om framtiden med de lösa förutsättningar och alternativ, som då är nödvändiga, ge större praktiska resultat än de undanglidande resonemang vilka nu förs av partiledarna i motionerna från den samlade borgerligheten? När man inte ens kan lösa de aktuella frågorna, skall man då hoppas på större möjligheter att lösa de framtida frågorna?

Det socialdemokratiska praktiska förslaget måste alltså vara regeringspolitiken, och kring detta diskuteras sedan alternativen. Det är dessa alternativ som vi inte får utkristalliserade i de föreliggande motionerna, i vilka det endast göres en hemställan om att regeringen skall ordna konferenser, där man tror att problemen nog sedan skall ordna sig. Varför skall det gå lättare under dessa konferenser när det inte går i riksdagen, och varför kan man inte ens hålla samman inom borgerligheten där det föreligger identiskt lika förslag om sammansättning av den institution som nu är föreslagen?

Vi måste än en gång konstatera att det inte finns någon samlad borgerlig opposition. Den kan inte ens samarbeta på punkter, där den har identiskt lika förslag, utan partierna lägger även därvidlag krokben för varandra. Sedan begär man att allmänheten skall ha förtroende för sådana små splittringsgrupper, som inte ens kan samarbeta inbördes. Dessutom menar man att andra partier, som har ansvaret för regeringspolitiken, skall vara skyldiga att samarbeta med en splittrad opposition, som inte har något samlat alternativ.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagnell är mycket bekymrad över att motionerna från mellanpartierna i dessa frågor inte varierar år från år. Nej, herr Hagnell, det är nog så att vi framför ungefär samma önskemål år efter år. Men herr Hagnell bör observera en sak, nämligen att penningvärdeförsämringen, den fortgående inflationen och de ekonomiska bekymren växer år från år. Inte heller därvidlag kommer det några nyheter, utan vi får fortsätta på den besvärliga väg, som vi slagit in på.

Vidare är herr Hagnell mycket bekymrad över att folkpartiet och center-

partiet uppnått enighet beträffande förslagen om rundabordskonferenser och om ett ekonomisk-socialt råd. Herr Hagnell vill göra gällande att detta vore något som vi inte tidigare kunnat ena oss om men att vi nu skulle ha skrivit ihop oss på dessa punkter. Jag vill påminna herr Hagnell om att det ekonomisk-sociala rådet redan finns inskrivet i folkpartiets program. Kravet på rundabordskonferenser tillhör vidare önskemål, vilka, som herr Hagnell tidigare påpekat, framföres år från år utan större variation. Att detta krav är med i år är alltså inte någon nyhet, utan det är ett gammalt önskemål som vi drivit från folkpartiets sida. Vi är nu ense inom mellanpartierna i denna fråga och har väckt en gemensam motion.

Herr Hagnell är också mycket bekymrad över att borgerligheten inte skriver ihop sig. Jag tycker inte att han behöver oroa sig så förfärligt mycket över det. Vad vi här diskuterar är ekonomisk politik, och i det sammanhanget är det nog ett större bekymmer att regeringen och regeringspartiet inte har lyckats klara de uppgifter som åvilar dem än att de borgerliga partierna inte i alla delar kan skriva ihop sig. Det är dock olika partier, och herr Hagnell bör vara glad över att i alla fall två av dem har kunnat nå enighet i de ekonomiska frågorna.

Herr Hagnell menar vidare att vi väl måste ha någon sorts program och att detta bör presenteras. Jag vill påminna om att vi i bankoutsköttets utlåtande har ett särskilt yttrande, i vilket vi har plockat ihop en mycket stor del av det ekonomiska program som vi vill ha genomfört.

Om man säger nej till våra förslag och accepterar att man inte vill eller kanske inte har förmåga att få någon ändring av den ekonomiska politiken till stånd, kan i varje fall inte vi lastas för det. Ni kan inte heller begära att vi skall lägga fram andra förslag när våra ursprungliga, väl genomtänkta förslag i denna fråga inte blir utförda.

Den ekonomiska politiken, m. m.

Herr REGNELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få bygga på herr Larssons i Umeå resonemang om enigheten inom oppositionen genom att erinra herr Hagnell om att den katalog över erforderliga stabiliseringsåtgärder, som finns i det särskilda yttrandet av mittenpartierna, helt överensstämmer med den förteckning över erforderliga åtgärder som ges i högermotionen. Jag underströk detta i mitt anförande genom att redogöra för underrubrikerna i vår motion och gå igenom punkterna i det särskilda yttrandet av folkpartiet och centerpartiet. Det föreligger klar identitet mellan de önskemål som förts fram i högermotionen och de önskemål som presenteras av folkparti- och centerpartirepresentanterna. Här har vi alltså ett enstämmigt borgerligt motförslag till den socialdemokratiska ekonomiska politiken, ett förslag som enligt vår åsikt skulle leda till väsentligt bättre förhållanden än dem vi nu nödgas konstatera.

Herr Hagnell frågar sedan: »När ni nu tror er veta vad ni vill, varför skall ni då söka åstadkomma ytterligare samråd?» Det beror, herr Hagnell, på att vi anser att man kontinuerligt måste följa skeendet. En lösning är inte given en gång för alla, utan i den mån förutsättningarna ändras måste man också ändra sitt eget handlande. Denna nära kontakt med skeendet, försöken att blicka framåt och att lägga upp politiken därefter, skulle ske inom ramen av en eller annan samrådsorganisation.

Herr Hagnell tycker att vi pratar så mycket redan i riksdagen om dessa saker att det borde vara nog för att tillfredsställa oss. Kanske förhåller det sig så, herr Hagnell, att vi alla är fastlästa i våra positioner och sneglar mot väljarna; det gäller regeringspartiet lika väl som oss inom oppositionen. Vi kan få in nya synpunkter utifrån genom människor som inte är bundna till organisationer eller till politiska intressen. Så har man ordnat det i det ekonomiska planeringsrådet.

Den ekonomiska politiken, m. m.

Herr Hagnell raljerade över att — som han sade — vi från högerhåll ville tränga oss in i »andras privata överläggningar». Jag finner detta rätt be-tecknande för den självgodhet med vilken man från regeringens sida ofta upp-träder. Man sitter där med ett antal experter och med sina politiker och anser det vara privata överläggningar. Så tror jag inte att svenska folket ser på saken. Människorna är medvetna om att detta rör deras eget, familjens eller företagets bästa. Då vill de ha insyn i vad som sker.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Hagnell nyss var uppe och talade, kunde jag inte fri-göra mig från känslan att han var ganska nöjd och belåten med den ut-veckling som ägt rum i vårt land. Men, herr Hagnell, det är många i vårt land, kanske huvudparten av svenska folket, som är oroad över utvecklingen när det gäller penningvärdet och köpkraften. Om vi exempelvis sätter vår kronas värde 1949 till 100, vad finner vi då 1965? Vi finner att det ligger vid 52,6 öre, och alla tecken talar för att 1966 kommer att präglas av en starkt infla-tionistisk utveckling som bl. a. tar sig uttryck i en försvagning av penning-värdet.

Jag tycker att denna fråga är så pass bekymmersam, att tiden borde vara in-ne för ett allvarligt resonemang vid en s. k. rundabordskonferens. Varför skall man på regeringens sida vara så pessi-mistisk? Varför skall man vara så nega-tiv? Jag tycker att regeringen skulle kunna ta emot den här utsträckta han-den och gå med på en rundabordskonferens. Därmed blir också ansvaret delat. Det gäller med andra ord att hjäl-pas åt, så att vi får ett bättre sakernas tillstånd. Den dagen kan komma, herr Hagnell, då ni verkligen får vara med om en sådan rundabordskonferens.

Herr KARLSSON i Huddinge (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagnell framhöll beträffande frågan om alternativet till de borgerliga förslagen, att vi ju har regeringspolitiken. Det är klart att det är rimligt att hänvisa till den, och jag har givetvis inte begärt att man i detta sammanhang skulle lämna en redovis-ning av hela regeringspolitiken, men nu är det ju så att de borgerliga här har ställt vissa förslag. Bl. a. vill man ha infört mervärdesskatt, d. v. s. man vill slopa omsättningsskatten för före-tagen och höja den för övriga konsu-menter. I utskottsmajoritetens skrivning finns inget ställningstagande till detta förslag.

Beträffande hyrespolitiken har herr Regnéll senast i dag här agiterat för att hyrorna skall höjas. Om detta sägs inte heller någonting i utskottets skrivi-ng. I fråga om höjda avgifter för of-fentliga tjänster finner jag att utskotts-majoritetens skrivning är ganska posi-tiv.

Vad slutligen beträffar frågan om att investeringsbegränsningarna bara skall avse offentliga investeringar har jag inte heller hört eller av utskottets skrivning kunnat utläsa att man på socialdemo-kratiskt håll polemiserat mot denna uppfattning.

Det är dessa omständigheter som jag velat peka på.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är tyvärr så att det i den demokrati som vi har här i landet inte finns ett samlat realistiskt förslag som kan bli alternativet till regerings-politiken. Jag anser att det i varje sam-hälle bör finnas ett klart regeringsför-slag och mot detta ett oppositionsför-slag, som har någon rimlig utsikt att i parlamentet eller ute bland väljarna vin-na förtroende såsom grund för en alter-nativ politik.

En sådan tävlan mellan realistiska

alternativ skärper de politiska realiteterna på båda sidor och är till nytta för samhällsutvecklingen.

Herr Larsson i Umeå gjorde gällande, att jag skulle ha uttryckt bekymmer över att de borgerliga inte kunnat skriva ihop sig. Det är inte mitt bekymmer, utan det är den andra sidan av saken som intresserar mig. Det är inte heller vi på socialdemokratiskt håll som gjort gällande, att detta är privata överläggningar, som vi i något slags självgodhet vill ha för oss själva. Frågan har behandlats av Industriförbundet och Arbetsgivareföreningen i deras gemensamma skrivelse till bankoutskottet. Det är dessa organisationer som inte vill ha med de borgerliga partierna i de överläggningar, som nu förs mellan regeringen och vissa organisationer. I skrivelsen heter det:

»Organisationerna har mycket svårt att finna någon väsentlig anledning att vidtaga någon av de i ovannämnda stycke föreslagna åtgärderna.» (Det är motionsförslaget som åsyftas.) »Planeringsrådets sammansättning synes med hänsyn till dettas uppgifter och verksamhetsformer vara väl avvägd. Det samråd mellan regering och organisationer, som skulle uppnås genom 'rundabordskonferenser', torde redan existera i den utsträckning som erfordras.»

Det är alltså inte bara vi på socialdemokratiskt håll som tycker att de nuvarande formerna för överläggningar är bra, utan även de andra som ni skulle komma att diskutera med har den uppfattningen. Det är bara ni själva som vill tvinga er med i dessa förhandlingar. Om nu de som för dessa informella överläggningar för att förbereda den ekonomiska politik, varom förslag skall föreläggas riksdagen vid olika tillfällen, anser att formerna för överläggningarna är bra, så bör väl de få ha den uppfattningen. Då är det er sak om ni vill finna nya former för överläggningar vid sidan av dem som pågår, förslagsvis inbjuda Arbetsgivareföreningen och

Den ekonomiska politiken, m. m.

Industriförbundet. Då får de komma till klarhet om ni är värda att samarbeta med eller inte och vad det är för råd som ni kan lämna vid dessa rundabordskonferenser, som ni inte kan ge nu.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagnell efterlyser alternativ till regeringspolitiken. Vi har presenterat ett alternativ. Bland annat i det särskilda yttrande, som vi fogat till bankoutskottets utlåtande, har vi talat om vilka åtgärder vi anser vara absolut nödvändiga för att man skall kunna komma till rätta med de nuvarande förhållandena.

Herr Hagnell tycks mena, att det inte behövs några råd från oppositionen. Men jag anser nog att regeringen behöver råd. Regeringen har dock visat sig sakna förmåga att behålla penningvärdet intakt. Vi har en år från år fortgående inflation, som skapar stora bekymmer för oss på olika områden. Det är inte bra som det är. Det går inte, herr Hagnell, att från denna talarstol komma med bortförklaringar; vi har ett bekymmersamt ekonomiskt läge, och vi har en fortgående inflation. Här behövs det åtgärder för att vi skall komma till rätta med nuvarande missförhållanden.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Denna ekonomiska debatt tycks tyda på att vi är uppdelade i två urskiljbara grupper. En grupp vill ha ett fast penningvärde och en stabiliserande politik. Den andra gruppen är mera fatalistisk och anser att det inte är någonting att göra åt det alltmer försämrade penningvärdet, utan att det bara är att låta de olika krafternas spel få fortgå.

Men i debatten kan man också skönja en allmän villervalla. Kommunisterna säger, att socialdemokraterna inte har något samlat program i denna fråga, och herr Hagnell säger som represen-

Den ekonomiska politiken, m. m.

tant för socialdemokraterna, att de borgerliga inte har något samlat program för att lösa frågan. Även majoritetens uppfattning om detta är tydligen mycket flytande. Men man får ändå en känsla av att det skulle vara till allmänt gagn om vi finge till stånd en konferens, som reservanterna här har föreslagit, med deltagare från olika delar av samhällslivet, från arbetsmarknadens organisationer och från näringslivets. Jag tror personligen att man därigenom skulle kunna uppnå vissa resultat och åstadkomma en lugnare och mer dämpad debatt om dessa frågor.

Nu har en avtalsrörelse nyligen avslutats, och därefter har man satt i gång konferenser och studiegrupper som skall behandla frågan hur man skall bära sig åt för att hålla priserna i schack. Det hade varit riktigare om man från början förhandlat om båda dessa ting vid gemensamma överläggningar mellan näringslivets olika organisationer. Det verkar nästan litet ironiskt när t. ex. tidningar, som talar om hur viktigt det är att hålla stabila priser, själva höjer priserna på sina tidningar med 10 procent. Det måste bero på att man för denna debatt om en stabiliseringspolitik utan att riktigt ha grepp om frågan.

Från LO-håll har det sagts att gemensamma överläggningar skulle vara verkninglösa — det har antytts i LO:s remissyttrande — och det motiveras här särskilt med löneglidningen. Men det är väl ingenting som hindrar att även löneglidningen blir ett väsentligt diskussionsämne på en rundabordskonferens och inom ett ekonomisk-socialt råd.

Det sägs också att detta förslag skulle få till följd låsta politiska ståndpunkts-taganden. Vi är väl alla överens om att det privata sparandet har en oerhört stor betydelse. Men stimulansen för det privata sparandet är naturligtvis — det har sagts tidigare här — att man kan räkna med ett något så när fast penningvärde. Det var någon som tidigare

i debatten uttryckte sig så, att det var fara värt att allmänheten skulle få den uppfattningen att en ständigt, kraftigt inflation skulle fortgå. Ja, jag tror att vi redan är i det läget, att allmänheten alltså redan av rådande förhållanden har vaggats in i den tron.

Jag skulle vilja säga något om bytesbalansen med utlandet. Vi vet att den inte är bra. Underskottet i bytesbalansen är så stort att det inte kan få bestå år efter år. Jag kan inte förstå annat än att botemedlet härför är att man på ett allvarligare sätt tar upp frågan om ett skydd för den inhemska produktionen. En stat som vill förbli en självständig stat måste handla som den enskilde: man får se till att man inte har större utgifter än att inkomsterna kan täcka dem.

Det har sagts i debatten och det har angivits i en del remissutlåtanden, att frivilliga överenskommelser på löne-marknaden är det heligaste av det heliga. Men det som föreslagits betyder inte att man i och för sig skulle rubba grunden för frivilliga överenskommelser. Men är förhållandena för närvarande så bra — som man låter påskina — att det går att räkna med att den fulla friheten föreligger? Man frågar sig då varför vi har dessa spänningar mellan olika fackliga grupper. Om denna frivillighet har lyckats lösa problemen, varför har man då de spänningar som i dag föreligger just i fråga om statstjänarna?

När herr Hagnell säger att borgerligheten inte har något samlat program, får jag en känsla av att han tycker att det kan vara bekvämt att så att säga tala om någonting annat än sakfrågan vi behandlar i dag. Det är inte ett samlat program i fråga om stabiliseringspolitiken från borgerlighetens sida som här är det väsentliga, utan det väsentliga är att man får till stånd denna rundabordskonferens och att man där tillsammans med regeringen och representanter för näringslivet kan resonera sig

Den ekonomiska politiken, m. m.

fram till vilka åtgärder man eventuellt skulle kunna genomföra.

Herr Hagnell sade: Varken ni eller vi springer till ett råd för att diskutera de ekonomiska frågorna, utan detta skall vi väl göra här i riksdagen. Ja, men det fungerar inte på det sättet. Vi vet att jordbruksministern har sammankallat en särskild studiecirkel och internt diskuterat en viktig näringspolitisk fråga utan att denna varit diskuterad i riksdagen. Jag tycker inte att herr Hagnells argument mot att man inte skulle kunna träffas på detta sätt är tillräckligt starkt. Man kan fråga sig varför herr Hagnell är så rädd för att släppa in den politiska oppositionen i kanslihuset till överläggningar om den ekonomiska politiken. Jag vet att herr Hagnell numera är en centralperson vid resonemangen om den ekonomiska politiken. Kanske är han rädd för att det skulle kunna bli något trängre inom denna grupp, men för sakens skull bör man kunna följa vårt förslag.

Herr Hagnell sade också: Om ni har några förslag, lägg då fram dem från denna talarstol, så att vi får ta del av dem. Ja, men det är just det som LO varnat för. LO säger att om man ordnar en rundabordskonferens med de olika politiska partierna som deltagare, finns risk för att man blir politiskt låst och sedan inte kan lösa problemen.

Då frågar man sig: Är problemen lösta i dag? Nej, det är de inte. Men om vi skulle spela upp själva uppläggningsen av det politiska ställningstagandet redan i kammaren, blir väl dessa frågor ännu mer politiskt låsta än vad LO i sitt remissyttrande befarat att de skulle bli på en rundabordskonferens.

Sedan heter det att vi inte sagt hur det ekonomisk-sociala rådet skulle byggas upp och hur rundabordskonferensen skulle vara sammansatt. Jag tycker att tillräckligt har sagts om denna sak i motionerna. Man har skisserat ungefär hur det skall sammansättas. Centerpartiet och folkpartiet har i det särskil-

da yttrandet angivit en hel del punkter, ett yttrande som herr Regnéll nyligen från denna talarstol har anslutit sig till. Jag tycker därför det är alldeles för mycket att begära att man i detta skede skall gå längre.

Herr talman! Jag skall med dessa kommentarer be att få yrka bifall till reservationerna nr 2, 3 och 11.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Jag skall endast framföra några få synpunkter beträffande motionärernas och reservanternas krav på att ombilda det ekonomiska planeringsrådet så att plats också bereds företrädare för oppositionspartierna. Jag anser detta vara en av de principiellt mest viktiga frågorna som oppositionen för fram vid detta tillfälle. Frågan är som bekant inte ny. Den behandlades av riksdagen för två år sedan. Även då var den framförd genom motioner från oppositionshåll. Frågan behandlades av konstitutionsutskottet, och riksdagen avlog propäerna. När frågan nu på nytt aktualiseras finns det kanske ändå anledning att något redogöra för det ekonomiska planeringsrådets funktion och sammansättning.

Rådets uppgift är att vara ett organ för samråd mellan regeringen, näringslivet, arbetsmarknadsorganisationerna och den ekonomiska forskningen. Tillskapandet av rådet utgjorde ett led i strävandena att intensifiera och vidareutveckla det arbete som bedrivits i form av bl. a. långtidsutredningar. Det skall följa den löpande utvecklingen och diskutera de problem som möter när det gäller att öka framstegstakten i vår ekonomi. På längre sikt gäller det att kartlägga tendenser och problem och att ange möjliga åtgärder som underlättar en balanserad expansion i vår svenska ekonomi.

Vid utskottets behandling av frågan om utökning av det ekonomiska planeringsrådet med representanter för riksdagen har vi sagt oss att en sådan ut-

Den ekonomiska politiken, m. m.

vidgning skulle komma att innebära en principiell förändring av rådets nuvarande sammansättning och funktion. Det finns enligt min och också utskottsmajoritetens mening ingen anledning förändra rådets karaktär av beredande organ — det ber jag att få understryka — där representanter för olika organisationer får tillfälle att i samråd behandla frågor som senare blir föremål för de politiska instansernas ställningstagande.

Motionerna har varit föremål för sedvanligt remissförfarande, och man kan därvid konstatera att såväl arbetstagarernas huvudorganisationer som Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund ställer sig klart avvisande till de förslag som framförs i motionerna. I likhet med remissinstanserna anser även utskottsmajoriteten att rådets sammansättning är väl avvägd med hänsyn till de uppgifter som rådet har. Ingenting skulle stå att vinna genom att de politiska partierna bereddes utrymme. Jag skulle snarare tro att om motionärernas framställning bifölls skulle effekten bli motsatsen till vad motionärerna åsyftar.

Frågan om anordnandet av rundabordskonferenser med deltagare från regering, riksdag, kommuner, arbetsmarknadens och näringslivets organisationer samt fristående ekonomisk expertis för att främja stabiliteten i priser och samhällsekonomi har också aktualiserats av motionärerna. Utskottsmajoriteten anser att det samråd man önskar redan finns, bl. a. genom det ekonomiska planeringsråd som jag nyss redogjorde för. Vidare kan man peka på det omfattande remissförfarandet före regeringens ställningstagande till utredningsförslag och dessutom till att organisationerna som bekant i mycket stor utsträckning deltar i det utredningsarbete som bedrivs i vårt land.

Utöver de två former som jag här har nämnt önskar man också — vilket framföres i bl. a. reservationen 3 — utred-

ning för att skapa ett tredje organ, som man har velat beteckna som ett ekonomisk-socialt råd. Vilken uppgift detta i så fall skulle få har jag faktiskt svårt att förstå. Utskottsmajoriteten anser sig också kunna anlägga samma synpunkter på denna fråga som på de båda tidigare, och vi yrkar alltså avslag på utredningskravet.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja säga om de olika typer av samrådsförfarande som föreslagits i motionerna och reservationerna att det givetvis kan betraktas som ambitiöst och vällovligt att försöka verka för en uppbromsning av penningvärdeförsämringen och för stabilitet i vår ekonomi. Jag hyser dock den bestämda uppfattningen att detta resultat inte uppnås genom att man tvingar samman exempelvis arbetsmarknadens parter till en rundabordskonferens för att diskutera metoder att åstadkomma en stabilare total löneutveckling. Vi kan naturligtvis fatta beslut om olika former av samråd här i riksdagen, men något resultat kommer detta inte att medföra, eftersom vi redan nu känner till parternas principiella inställning till dessa former av samråd.

Jag har den uppfattningen — och den har även kommit till uttryck i ett flertal av remissvaren — att det bästa resultatet uppnås om arbetsmarknadens parter på lönesidan i detta stora komplex får handla helt självständigt och under eget ansvar. Ett direkt inflytande på lönebildningen från statsmakternas sida skulle säkerligen få motsatt effekt mot den önskade. Man skulle då riskera att intresset från parternas sida att bekämpa uppkommande svårigheter skulle minska.

En överflyttning av den ekonomiska debatt som förekommer här i riksdagen till något annat organ, oavsett vad man benämner det, skulle enligt mitt förmenande inte i större utsträckning än för närvarande föra fram till gemensamma ståndpunkter. Det skulle bara

Den ekonomiska politiken, m. m.

komma att innebära att en del av de debatter som i dag förs i riksdagen skulle flyttas över till andra organ, och när frågorna sedan skulle behandlas här, skulle ställningarna redan vara mycket hårt lästa. Vi skulle alltså komma att politisera de överläggningar som förekommer utanför riksdagen i olika samrådsorgan på ett helt annat sätt än som sker i dag. Detta skulle enligt min mening absolut inte tjäna det syfte som motionärerna och reservanterna säger sig vilja tillgodose.

Slutligen vill jag bara slå fast att vi från vår sida i praktisk handling har visat att vi har ett klart handlingsprogram i dessa frågor. Jag vill dock konstatera att förhållandet inte är det samma på borgerligt håll, i varje fall inte på alla punkter.

Herr talman! Det finns ingen anledning att ytterligare utveckla dessa kanske i många stycken stora och komplicerade frågor, utan jag nöjer mig med de synpunkter jag här i korthet anfört och ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Bara en rättelse. Herr Bengtsson i Landskrona sade att oppositionen har begärt att få delta i planeringsrådet. Detta är emellertid inte riktigt eftersom det endast föreligger en högermotion och mellanpartierna nog i allra högsta grad också vill räkna sig till oppositionen.

Jag konstaterar vidare att herr Bengtsson är nöjd med den hittillsvarande utvecklingen och de vidtagna åtgärderna. Härtill vill jag konstatera att folkpartiet inte är tillfredsställt med den utveckling som har ägt rum.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reser-

vationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnell begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 176 ja och 36 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Den ekonomiska politiken, m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 103 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprens-

ning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 122 ja och 77 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. D

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. D) i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. E

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara

Den ekonomiska politiken, m. m.

med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. E) i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 138 ja och 36 nej, varjämte 45 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. F

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. G

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. G) i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 167 ja och 35 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. H

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. I) i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.

Överenskommelser om landstingens övertagande av mentalsjukvården m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 37 nej, varjämte 42 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. J

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 11); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. J) i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 11) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och

106 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets motivering i de delar som icke berörts vid beslutet angående utskottets hemställan under mom. A—J.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 12) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.; och godkände kammaren utskottets motivering oförändrad.

§ 6

Överenskommelser om landstingens övertagande av mentalsjukvården m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående huvudmannaskapet för mentalsjukvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1***Överenskommelser om landstingens övertagande av mentalsjukvården m. m.**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! De flesta landsting har redan vid sina vårmöten i år beslutat godta den förhandlingsuppgörelse, som träffats mellan statens avtalsnämnd och Svenska landstingsförbundet efter separata förhandlingar med respektive landsting.

Avsikten med reformen är att mentalsjukvården skall erhålla samma höga standard som kroppssjukvården, bl. a. genom en rationellare sjukvårdsorganisation. Den principöverenskommelse vilken 1963 års riksdag fastställde som

Överenskommelser om landstingens övertagande av mentalsjukvården m. m.

grund för ytterligare förhandlingar med landstingen innebar att staten skulle lämna bidrag, som i princip ger fullgod täckning för landstingens investerings- och driftkostnader på mentalsjukvårdens område.

De bidragsbelopp som innefattades i principöverenskommelsen visade sig inte ge en fullgod täckning för de kostnader en nödvändig upprustning av mentalsjukvården beräknades medföra. Svenska landstingsförbundet anmälde därför när överenskommelsen träffades starka betänkligheter. Med hänsyn till önskvärdheten av att förbättra de mentalt sjukas vårdförhållanden godtogs dock det av inrikesdepartementet framlagda förslaget.

Den stora skillnad mellan principavtalets bidragsbestämmelser och den kostnad, som landstingen skulle behöva påtaga sig för att infria reformens syfte har i viss mån utjämnats genom normalavtalets § 20 innehållande bestämmelser beträffande det särskilda avskrivningsbidraget. Huruvida denna förbättring är tillräcklig förefaller ovisst.

En höjning av mentalsjukvårdens standard är i betydande utsträckning en fråga om tillgång till vårdpersonal. Större delen av driftkostnaderna utgöres av personalkostnader. Om påslaget av 16 procent på 1966 års driftkostnader är till fyllest för att infria reformens intentioner är också ovisst. De flesta landsting har ställt sig mycket skeptiska härtill. Den allmänna uppfattningen har nog varit att reformen kommer att bli kostsam för den nya huvudmannen. Ändå har landstingen åtagit sig uppgiften — landstingen är ju mycket ambitiösa huvudmän för sjukvården.

Det är naturligtvis angeläget att reformen på mentalsjukvårdsområdet kan träda i kraft den 1 januari 1967. Men det är också enligt vår mening väsentligt att tillgodose det i 1963 års riksdagsbeslut uttalade syftet, att staten skall lämna bidrag som innebär fullgod täckning för landstingens investerings- och

driftkostnader. Enligt vår mening — och den torde ha kommit till uttryck vid praktiskt taget varje landstingsbehandling av denna fråga — kommer troligen inte normalavtalet och det därpå grundade förslaget i propositionen att ge kostnadstäckning för den förbättring av mentalsjukvården, som landstingen nu måste genomföra. Följden måste bli skatteutdebiteringar för landstingen, vilket enligt vad vi förstår inte var avsikten med 1963 års riksdagsbeslut.

Vi kan således inte dela den mening utskottet anför i sitt utlåtande på s. 3, där det heter: »Avtalet torde därför enligt utskottets uppfattning komma att ge landstingen den kostnadstäckning som avsågs i 1963 års principbeslut.» Det av landstingen godtagna avtalet bör enligt vår mening inte få utgöra ett hinder för en snar prövning i avsikt att tillgodose det av 1963 års riksdag uttalade syftet att landstingen skall ha fullgod täckning för sina investerings- och driftkostnader på mentalsjukvårdens område.

Denna fråga kan sägas vara en del av det stora problemkomplex som utgöres av kostnadsfördelningen i stort mellan staten och kommunerna. Centerpartiet har i annat sammanhang krävt en utredning över hela detta område. Vi vill i samband med detta ärende ha framfört att frågan om en fullgod täckning av kostnaderna för landstingens övertagande av mentalsjukvården kan bringas till en godtagbar lösning i den av oss förordade utredningen.

I det läge där föreliggande fråga nu befinner sig har jag, herr talman, inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Det propositionsförslag som här föreligger är ju ett resultat av

Förstatligandet av uppbördsverken och omorganisation av de lokala skattemyndigheterna m. m.

de förhandlingar som har förts mellan staten och Landstingsförbundet. Utgångspunkten har varit den princip som 1963 års riksdag antog, nämligen att landstingen skall få fullgod täckning för investerings- och driftkostnader på mentalsjukvårdens område.

Givetvis kan man, såsom herr Nilsson i Tvärälund och de som står för det särskilda yttrandet, hysa en viss tveksamhet inför framtiden, men man skall komma ihåg att i förhållande till de bestämmelser som antogs år 1963 detta förslag innebär en förbättring med 40 miljoner kronor, som alltså tillkommit utöver det belopp som beslutades år 1963, och vi anser inom utskottet att förslaget följer den princip som då fastställdes.

Herr Nilsson i Tvärälund hade inte heller något annat yrkande än utskottets. Vi är ju överens om att det är viktigt att landstingen övertar mentalsjukvården och att organisationen kommer i gång den 1 januari 1967, och vi hoppas att syftet med det hela — en förbättrad mentalsjukvård — blir uppfyllt och även att detta avtal ger landstingen den fullgoda kostnadstäckning som det enligt utskottets mening skall göra.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Punkterna 2—22

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7

Förstatligandet av uppbördsverken och omorganisation av de lokala skattemyndigheterna m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstatligandet av

uppbördsverken och omorganisation av de lokala skattemyndigheterna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställda föredragits yttrade:

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! I det utlåtande som vi nu behandlar föreslås förutom förstatligande av uppbördsverken principerna för en ny fögderiindelning. I denna senare fråga vill jag framföra några synpunkter i anslutning till motionerna nr 865 i denna kammare och 702 i första kammaren.

I samtliga utredningar som har föregått detta förslag har understrukits att man bör beakta och tillgodose servicekravet för att ge allmänheten möjligheter att få personlig kontakt med skattemyndigheterna. Vi kan konstatera att folk har stort behov av denna personliga kontakt för att i de allt krångligare skatte- och deklarationsärendena erhalla råd och upplysningar.

Den motion som jag och några medlemmar har lämnat i detta ärende rör södra Halland. Det kan invändas att avstånden nere i södra Sverige inte är så stora att de kan utgöra några hinder när det gäller att tillgodose allmänhetens behov av att besöka de lokala skattekontoren. Det kan man naturligtvis säga med viss rätt, ty även om den nya organisationen för de södra delarna av landet medför att avstånden till de lokala skattemyndigheterna ökas på ett sådant sätt, att de kan vara besvärande nog, kan de ändå icke jämföras med motsvarande avstånd i de nordligare delarna av landet.

En sådan jämförelse måste dock göras med utgångspunkt från hurdana förhållandena blir med den nya organisationen och hurdana de är i den nuvarande; då framträder klart och tydligt de problem som uppstår vid den föreslagna sammanslagningen av fögderier med indragning av ett stort antal stationerings-

Förstatligandet av uppborgsverken och omorganisation av de lokala skattemyndigheterna m. m.

orter för lokala skattemyndigheter. Besöksfrekvensen vid dessa härads-kri-varkontor är som regel mycket hög. En avsevärd del av de besökande är äldre människor som har ett stort behov av att vid ett personligt samtal få sina frågor besvarade och erhålla upplysningar. För många av dem kommer den föreslagna rationaliseringen att väla besvär och svårigheter.

Nu är det också på det sättet, att de orter som i detta sammanhang kommer att förlora ytterligare en samhällsinstitution, tidigare berörts av andra rationaliseringar inom andra samhällets verksamhetsområden. Så har fallet varit t. ex. med den ort, som jag företräder, vad beträffar både lantmäterikontor och lokal polisorganisation.

För denna och många andra orter, vilka sålunda redan förut har stora problem då det gäller att utveckla och aktivera ortens näringsliv, blir svårigheterna ännu större när den statliga samhällsservicen nu ytterligare inskränks.

Visst måste vi rationalisera för att nå fram till en ur ekonomisk synpunkt ändamålsenlig organisation, men vi bör allvarligt ge akt på att vi i vår rationaliseringsfeber inte åstadkommer skador på andra områden, som försätter den enskilde medborgaren i en sämre situation. Om så sker, har vi inte nått målet för vår strävan.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare fördjupa mig i denna fråga. Jag har bara velat framföra dessa synpunkter i anslutning till behandlingen av föreliggande utskottsutlåtande, och jag vill starkt understryka angelägenheten av att man vid uppbyggandet av den nya organisationen av våra fögderier beaktar allmänhetens berättigade krav på personlig hjälp, så att serviceförhållandena på de platser som nu mister lokala skattemyndigheter, bibehålls vid samma nivå som tidigare. Detta kan måhända ske genom att det ordnas lokala mottag-

ningar på dessa orter. Därigenom skulle man i viss utsträckning tillgodose allmänhetens behov av att lätt komma i personlig kontakt med skattemyndigheterna.

Jag vill än en gång betona att det sistnämnda är ett mycket väsentligt behov som man i hög grad bör ta hänsyn till när man bygger upp den nya fögderiorganisationen.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Herr Oskarson ställde inget yrkande, och det kunde väl för min del räcka med att yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill dock påpeka att vi i utskottet har uttalat att man vid den nya indelningen bör i mycket stor utsträckning ta hänsyn till allmänhetens behov av service, ett behov som jag är den förste att erkänna det berättigade i.

Jag håller med om att samhällets service i förevarande avseende icke får försämrats så, att det blir omöjligt för befolkningen på berörda orter att träffa tjänstemän som handlägger skattefrågor. Herr Oskarson medger dock att de nya avstånden i det fall hans motion berör — 22 km till Laholm och 50 km till Halmstad — är ganska korta till och med i förhållande till många andra avstånd i södra Sverige.

Vidare noterar jag med tacksamhet herr Oskarsons uttalande att vi måste rationalisera på detta område liksom på andra för att få till stånd en effektiv organisation. Jag hoppas bara att man har den inställningen även om rationaliseringen blir till nackdel för den egna orten.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr STAHL (fp):

Herr talman! Vad beträffar organisationen har jag inga som helst invändningar att göra mot utskottets förslag. Jag var ledamot av den stora kommitté

Förstatligandet av uppbořdsverken och omorganisation av de lokala skattemyndigheterna m. m.

som förberedde även frågan om uppbořdsverkens omorganisation och förstatligande, och den organisation som nu håller på att ta gestalt överensstämmer i stort sett med kommitténs förslag.

Vad som föranlett min blanka reservation är utskottets skrivning med anledning av den motion jag väckt i denna fråga och som bara gäller — jag är helt medveten därom — en bagatell. Utskottet skriver längst ned på sid. 5 i sitt utlåtande, att »vissa av de föreslagna tjänstebemäringarna bör kunna ytterligare övervägas efter kontakt med personalorganisationerna», och utskottet föreslår därför »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet därom anfört».

Jag skulle vilja göra den kommentaren, att detta borde kunna gälla samtliga tjänstebemäringar, så att man vid förhandlingarna kan anse sig ha relativt fria händer. Jag är för min del glad över att propositionens något kuriösa förslag angående omvandling av intendenttjänsterna till assistenttjänster kommer att omprövas med anledning av min motion. Det måste anses rimligt att de personalgrupper, som beröres av denna omorganisation, även när det gäller tjänstebemäringarna behandlas på ett hänsynsfullt sätt. Jag utgår från att så kommer att bli fallet vid de fortsatta förhandlingar som enligt det föreliggande förslaget skall äga rum.

Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! Visst är det nödvändigt att rationalisera, herr Fagerlund. Men när man rationaliserar får man inte glömma bort att ta hänsyn till åtgärdernas verkningar för allmänhetens del. Vad jag velat säga är att det vid denna nya indelning kommer att uppstå problem, framför allt för många äldre människor. För dem kan det vara besvärligt

nog att förflytta sig över fem mil. Att problemen är betydligt större norröver är jag fullt på det klara med. Men när man gör jämförelser av detta slag, bör dessa gälla de förhållanden som ett förslag medför och tidigare förhållanden på samma ort. Däremot bör man i ett sådant sammanhang inte göra jämförelser mellan olika orter i landet. Resultatet av en sådan jämförelse skulle naturligtvis bli att vi finner, att man inte behöver så många fögderikontor i södra Sverige.

På många av de orter, som nu förloerar sina fögderikontor, kommer det att uppstå besvär inte bara för de enskilda människorna utan även när det gäller den service som näringslivet kräver. På många av dessa orter är det redan svårt att tillgodose näringslivets intressen, och dessa svårigheter kommer att bli ännu större, allteftersom samhällets service på orten minskar. Vad jag främst velat säga är att man genom lokala mottagningar på de orter, där fögderikontoren nu rationaliseras bort, bör försöka bibehålla minst samma service åt allmänheten som tidigare.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Det kanske är onödigt, men låt mig i alla fall ännu en gång till herr Oskarson säga att vi är överens om att allmänheten skall tillhandahållas service på skatteområdet. Att det kan uppstå vissa problem när man tar ifrån en ort ett serviceorgan är väl klart. Men vi måste rationalisera för att åstadkomma effektivitet och för att kunna tillvarata fördelarna med de nya moderna kontorsmaskinerna; det är vi väl också överens om — på denna punkt finns ju inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Ståhl talade om tituleringen av vissa tjänstemän. Man blir ibland litet rädd när man upptäcker hur känsliga folk är för att få sin titel ändrad. Att åstadkomma adekvata tjänstebemä-

Ändring i lagen om allmän försäkring, m. m.

ningar på det område det här gäller är väl också ganska svårt. Själv tillhör jag en personalorganisation som fått ett förslag om att vissa tjänstemän skulle kallas rotundebiträden och stickprovskontrollanter! Jag tycker hela denna diskussion om vad olika tjänstemän skall benämnas är en av de mest ofruktbara förhandlingar som kan föras från personalorganisationernas sida.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 8

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av huvudmannaskapet för uppbördsväsendet m. m. i vissa städer, m. m.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9**Ändring i lagen om allmän försäkring, m. m.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 11 mars 1966 dagtecknad proposition, nr 59, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att *dels* antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring,

2) lag om ändrad lydelse av 11 § lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring,

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Propositionen hade hänvisats till statsutskottet, såvitt avsåge anvisande av anslag, och i övrigt till lagutskott. Statsutskottets utlåtande i ämnet redovisas under nästföljande paragraf.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

Propositionen innehåller förslag om den lagändring som erfordras för genomförande av standardhöjningen av folkpensionerna i enlighet med förslag i statsverkspropositionen. Med 20 indextillägg blir det årliga pensionsbeloppet fr. o. m. juli 1966 — bortsett från kommunalt bostadstillägg — för en ensam pensionär 4 500 kr. och för två pensionsberättigade makar tillhoppa 7 020 kr.

I propositionen föreslås förbättrade förmåner för handikappade.

Invaliditetsersättningen, inberäknat vårdbidraget till svårt handikappade barn, höjs enligt förslaget från 50 till 60 % av basbeloppet, eller med nu gällande basbelopp från 2 650 till 3 180 kr., allt för år räknat. Dessutom föreslås att invaliditetsersättning skall kunna utgå med 30 % av basbeloppet eller med 1 590 kr. för år räknat till förvärvsarbete handikappade, som har mindre omfattande hjälpbehov eller lägre merutgifter än som krävs för hel invaliditetsersättning. Invaliditetsersättning till den som blivit blind före 63 års ålder skall liksom vårdbidraget alltid utgå med 60 % av basbeloppet.

Anstaltsvårdade barn föreslås kunna få vårdbidrag då de under längre tid vistas i sina hem.

Studier skall enligt förslaget jämföras med förvärvsarbete i fråga om rätten till invaliditetstillägg och invaliditetsersättning, så att en svårt handikappad, som ägnar sig åt studier eller annan utbildning, skall kunna få dessa förmåner i samma utsträckning som en förvärvsarbete. För att studier skall

Ändring i lagen om allmän försäkring, m. m.

berättiga till invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning krävs att den handikappade har rätt till studiehjälp eller studiemedel för studierna eller att han är utesluten från sådan förmån endast på grund av bestämmelse om behovsprövning.

Enligt förslag i propositionen slopas i huvudsak de regler inom tilläggs pensioneringen, som är strängare för utlänningar än för svenska medborgare. De regler som ger svenska medborgare, födda något av åren 1896—1923, en särskilt förmånlig ställning bibehålls dock.

Propositionen innehåller vidare förslag om att det skall fordras makes samtycke för att en anmälan om undantagande från tilläggs pensioneringen skall bli giltig.

I propositionen föreslås att riksdagen för budgetåret 1966/67 till folkpensioner beviljar ett förslagsanslag av 4 880 milj. kr.

De föreslagna lagändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 juli 1966.

I samband med propositionen behandlade andra lagutskottet följande i ämnet väckta motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckta motioner:

1) de likalydande motionerna nr 221 i första kammaren av herrar *Dahlén* och *Nyman* samt nr 292 i andra kammaren av herr *Nihlfors m. fl.*,

2) de likalydande motionerna nr 322 i första kammaren av fröken *Mattson* samt nr 390 i andra kammaren av fru *Lindberg* och fru *Svensson*,

3) de likalydande motionerna nr 577 i första kammaren av herr *Lars Larsson m. fl.* och nr 712 i andra kammaren av fru *Skantz m. fl.*;

B. i anledning av propositionen väckta motioner:

4) de likalydande motionerna nr 668 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Werner* samt nr 820 i andra kammaren av herr *Jansson m. fl.*,

5) de likalydande motionerna nr 669 i första kammaren av herr *Per Jacobs-*

son m. fl. och nr 822 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*,

6) de likalydande motionerna nr 670 i första kammaren av fru *Elvy Olsson* och herr *Svanström* samt nr 821 i andra kammaren av herrar *Johansson* i Skärstad och *Svensson* i Vä,

7) de likalydande motionerna nr 671 i första kammaren av herr *Sörenson m. fl.* samt nr 823 i andra kammaren av herrar *Nelander* och *Keijer*, även som

8) motionen nr 824 i andra kammaren av fru *Ryding m. fl.*

Motionerna under 4) och 8) hade, såvitt anginge anvisande av anslag, hänvisats till statsutskottet och i övrigt till lagutskott. Övriga motioner hade i sin helhet hänvisats till lagutskott.

Motionen under 1) behandlades i detta sammanhang endast såvitt anginge sjukförsäkringen och tilläggs pensioneringen.

I *motionerna I: 668* och *II: 820* hade, såvitt nu var i fråga, yrkats, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § lagen den 25 maj 1962 (nr 382) om införande av lagen om allmän försäkring, innebärande yrkande, att standardhöjningen av folkpensionerna skulle bestämmas till 340 kronor för ensamstående och 520 kronor för ett pensionspar.

I *motionerna I: 669* och *II: 822* hade bl. a. yrkats, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 59 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anfördes beträffande tidskravet för vårdbidrag åt anstaltsvårdade barn vid vistelse i hemmet.

I *motionerna I: 670* och *II: 821* hade yrkats, »att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 59 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för att vårdbidrag för anstaltsvårdade barn skall utgå då barnet vårdas i hemmet under en sammanhängande period om minst 14 dagar».

Ändring i lagen om allmän försäkring, m. m.

I motionen II: 824 hade, såvitt nu var i fråga, yrkats,

I. att riksdagen med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 59 i vad den avsåge förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, måtte antaga i motionen angivna, från propositionen avvikande förslag till lydelse av 9 kap. 2 och 3 §§, innebärande yrkande att invaliditetstillägget skulle höjas till 60 procent av basbeloppet, att reducerat invaliditetstillägg om 30 procent av basbeloppet skulle införas för fall av mindre hjälpbehov eller lägre merutgifter, att invaliditetsersättningen i fall då särskilt stora merutgifter föreläge skulle kunna utgå med belopp överstigande 60 procent av basbeloppet, att döva skulle jämföras med blinda i fråga om rätten till invaliditetstillägg och invaliditetsersättning samt att åldersgränsen för erhållande av invaliditetstillägg och invaliditetsersättning skulle höjas till 67 år;

II. att vårdbidrag till anstaltsvårdade barn utginge för tid som barnet vistades utanför hemmet under minst 14 dagar med halvt månadsbelopp och för hel månad med månadsbelopp.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, med avslag å motionen II: 824, såvitt anginge 9 kap. 3 § sista stycket lagen om allmän försäkring, måtte bifalla förevarande proposition i motsvarande del;

B. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 668 och II: 820, såvitt de hänvisats till lagutskott, måtte bifalla förevarande proposition i motsvarande del;

C. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition i övrigt, såvitt den hänvisats till lagutskott;

D. att motionen II: 824, såvitt anginge ändring i 9 kap. 2 § sista stycket lagen om allmän försäkring, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 671 och II: 823, samt
2) motionen II: 824, såvitt anginge invaliditetstillägg och invaliditetsersättning till döva, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. att motionen II: 824, såvitt anginge åldersgränsen för hjälpbehovets inträde beträffande invaliditetstillägg och invaliditetsersättning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att riksdagen med bifall till följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 669 och II: 822, såvitt anginge vårdbidrag till anstaltsvårdade barn, samt

2) motionerna I: 670 och II: 821, ävensom

i anledning av motionen II: 824, såvitt anginge vårdbidrag till anstaltsvårdade barn, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i denna fråga;

H. att motionen II: 824, såvitt nu var i fråga och i den mån motionen icke besvarats genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

J. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 221 och II: 292, såvitt nu var i fråga,

2) motionerna I: 322 och II: 390,

3) motionerna I: 577 och II: 712, samt

4) motionerna I: 669 och II: 822, såvitt anginge mantalsskrivningskravet och tilläggspension till arbetstagare i gränstrakterna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru RYDING (k):

Herr talman! I pensionsförsäkringskommitténs betänkande sågs att invaliditetstillägg och invaliditetsersättningar

Ändring i lagen om allmän försäkring, m. m.

har det gemensamt, att de principiellt är avsedda att ersätta vissa kostnader som den försäkrade åsamkas till följd av sitt handikapp. I motion 824 i denna kammare, vilken behandlats i andra lagutskottets utlåtande nr 41, har vi motionärer tagit fasta på detta yttrande av pensionsförsäkringskommittén. Vi utgår ifrån att tillsynshjälp och andra merkostnader — som andra merkostnader räknas t. ex. taxiresor till arbetet o. s. v. — inte är mindre för den förvärvsarbetande handikappade än för dem som saknar förmåga att arbeta och därför får invaliditetsersättning och sålunda är förtidspensionerade. Vi har också framhållit att pensionen ersätter den förloerade arbetsförtjänsten och inte skall behöva användas för att kompensera merkostnader i anledning av ett handikapp.

Nu föreslås en höjning med upp till 60 procent av basbeloppet för dem som uppbär invaliditetsersättning, men de förvärvsarbetande handikappade, vilkas meromkostnader till följd av handikappet ju inte skall betalas av pensionen, får enligt propositionens och utskottets förslag ingen förbättring. Vi anser att det är en gård av rättvisa att medge en höjning upp till 60 procent av basbeloppet även för dem som erhåller invaliditetstillägg och vi vill bibehålla 30-procentsregeln för dem som har ett mindre hjälpbehov.

Även den föreslagna förbättringen upp till 60 procent av basbeloppet kan emellertid i speciella fall vara otillräcklig. Därför har vi rest frågan om att handikappade bör ges möjlighet att efter individuell prövning erhålla ett belopp utöver de 60 procenten av basbeloppet. En sådan prövning behöver inte vara mer invecklad att verkställa än den prövning som behövs för att fastställa om en handikappad skall tillerkännas 30 eller 60 procent av basbeloppet i invaliditetsersättning. Vi tror att försäkringskassorna med gott omdöme skulle kunna handha denna prövning, och den möjligheten anser vi skulle komma väl till pass i sådana fall, då

extraordinära omkostnader föreligger för den handikappade.

Den andra fråga vi tagit upp i vår motion gäller åldersgränsen beträffande invaliditetstillägg och ersättning. Jag erinrar mig livligt en helsida i en stockholmstidning för någon tid sedan där man pekade på ett fall då en man hade blivit blind på »fel sida» om 63-årsgränsen och på grund därav råkat i mycket stora svårigheter. Samhället begär ju i regel full arbetsinsats upp till 67 år, och då skall man inte sätta en lägre gräns för erhållande av dessa invaliditetstillägg respektive ersättningar. Vi har därför föreslagit en uppflyttning av gränsen till 67 år.

Vidare har vi tagit upp problemet om de döva. Jag noterar gärna att utskottet instämmer i motionens syfte att bryta de dövas isolering, men de döva är i dag dåligt betjänta av att deras problem enligt förslaget skall behandlas tillsammans med alla andra frågor i handikapputredningen. Den särställning som de döva intar i vårt samhälle, deras isolering och de extrakostnader som följer av detta handikapp motiverar mer än väl att de skall jämnställas med de blinda.

Vi har, förstäligt nog, fått många sympatiuttalanden för att vi i motionen har tagit upp detta krav, och ytterligare argumentering för ett sådant rättvisekrav kan därför vara överflödig.

Herr talman! Jag vill med tillfredsställelse notera att utskottet har tillmötesgått den begäran som framställts i vår motion och som även andra motionärer gjort om att vårdbidrag till anstaltsvårdade barn skall utgå även för vistelse i föräldrahemmet under kortare tid än en kalendermånad. Man kan bara tänka sig hur situationen skulle bli vid t. ex. jul- och nyårshelger, om regeln om kalendermånad skulle följas. Utskottet tillmötesgår kravet på att regeln om hel kalendermånad skall ändras till att gälla fjorton dagar och att i sådana fall halva månadsbeloppet skall utgå.

Herr talman! Med vad jag nu anfört

Ändring i lagen om allmän försäkring, m. m.

ber jag att få yrka bifall till vår motion II: 824.

Herr KEIJER (fp):

Herr talman! I motion 823 i denna kammare har herr Nelander och jag hemställt att riksdagen vid behandling av proposition nr 59 måtte besluta att invaliditetsersättningen och invaliditetstillägget skall kunna utgå till försäkrade som är döva efter samma villkor som gäller för de blinda. Det anföres i motionen bl. a., att en i Danmark nyligen antagen lag givit de döva en sådan likaberättigad ställning.

I motionen framhålles hurusom det handikapp som dövheten utgör inte bara medför svåra kommunikations- och kontaktproblem utan också medför större kostnader. Redan i det dagliga livet måste de döva i vissa avseenden vidkännas större kostnader än andra, och därtill kommer det förhållandet att de allvarligt hörselskadade inom yrkesvärlden ofta innehar befattningar på lägre nivå än deras utbildning och för många egentligen ger dem möjlighet till. Att avancera till högre befattningar inom yrket är på grund av de kontaktsvårigheter som dövheten medför så gott som uteslutet för dem.

Andra lagutskottets utlåtande är något oklart. Å ena sidan avstyrker utskottet yrkandena i motionen och uttalar farhågor för att uppmjuka gällande stadganden, och å andra sidan säger man: »Utskottet vill emellertid helt instämma i motionernas syfte att bryta de dövas isolering.» Men sedan hänvisas det bara till att dessa och liknande problem utreds av den under fjolåret tillsatta handikapputredningen. Vad är den hänvisningen värd? Hade det inte varit riktigare att föreslå riksdagen att överlämna motionerna till utredningen i stället för att avslå dem? Vilka utsikter finns det för de döva att deras situation skall kunna bli bättre? Är utskottets skrivning så positiv att den har någon verklig effekt? Detta är frågor man ställer sig.

Herr talman! Jag har inget yrkande i den situation som föreligger, men jag vore tacksam för ett förtydligande från utskottets talesman.

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Motion II: 820 yrkar också på ett dubbelt standardtillägg för folkpensionärerna. Varje saklig bedömning av pensionsbeloppens storlek i förhållande till de faktiska levnadsomkostnaderna visar att det saknas verklig överensstämmelse mellan standardutvecklingen för folkpensionärerna och för löntagarna i övrigt. Man behöver ju inte ta fantasien till hjälp för att inse att folkpensionärerna bl. a. med hänsyn till prisstegringarna, särskilt de höjda livsmedelspriserna, befinner sig i en bekymmersam situation.

Motion II: 820 yrkar på att pensionen för ensamstående höjs med 340 kronor i stället för av regeringen och utskottet föreslagna 170 kronor. För pensionärspar föreslår vi motionärer 520 kronor mot utskottets 260 kronor.

I såväl statsutskottets utlåtande nr 96 som andra lagutskottets utlåtande nr 41 avstyrkes motion II: 820 utan motivering. Detta är ju bekvämt, men det hade varit mera intressant om utskotten försökt sakligt bedöma förslaget. Självfallet kan en hänvisning alltid göras till det ansträngda finansiella läget. Vårt förslag i detta avseende skulle innebära en merkostnad på 180 miljoner kronor, en summa som inte avsevärt understiger exempelvis tilläggsanslaget till Muskövarvet, som ständigt ökas.

Det vore lättare att diskutera dessa frågor, om kammarens ledamöter hade en gemensam utgångspunkt, nämligen den att det är nödvändigt att förbättra läget för dem som för sin försörjning endast har pension att tillgå. I en motion vid 1964 års riksdag tog vår grupp upp detta problem och föreslog en skyndsamt utredning om förhållandena för den grupp av pensionärer som inte får ATP eller endast en ringa del därav. Motionen avslogs.

Ändring i lagen om allmän försäkring, m. m.

Det skall erkännas att frågan senare har uppmärksamats i tilläggsdirektiven till pensionsförsäkringskommittén den 3 juni 1965, drygt ett år senare. Där framhålles, att beräknat på 1963 års prisnivå och inkomstläge kommer 1970 tilläggs pensionerna för cirka 40 procent av de ålderspensionärer som har ATP att uppgå till högst 1 200 kronor om året. Kommittén gavs därför uppdraget att utreda frågan om en koncentration av förbättringarna till de pensionsgrupper som i huvudsak endast har folkpension att lita till för sin försörjning. Det hade varit en för pensionärerna mycket fördelaktig tidsvinst om våra förslag hade bifallits tidigare, och jag anser att det även skulle vara en tidsvinst om den motion som här föreligger blev bifallen. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till motionen II: 820.

Statsutskottet har haft att ta ställning till en vid riksdagens början väckt motion nr 8 i denna kammare om en utredning rörande dels förbättring av villkoren för kommunerna att erhålla lån för anordnande av åldringsbostäder samt en höjd inkomstgräns för erhållande av räntefri stående del av förbättringslån, dels införande av ett statligt grundbidrag till kommunerna för utgivande av kommunala bostadstillägg jämte en förordnad normering av bestämmelserna för beviljande av dessa bidrag, innefattande även höjning av gränserna för sidoinkomster, då reduktion av bostadstilläggen inträder.

I detta sammanhang kunde det varit av intresse att ta upp hela frågan om den äldre arbetskraften och vilka åtgärder samhället bör vidtaga för att på bästa sätt stimulera ett utnyttjande av denna äldre arbetskraft. Jag skall, herr talman, inte ta tiden i anspråk för att motivera detta nu, då jag anser att mycket starka skäl finns framlagda i motionerna 7 och 8 i denna kammare.

Utskottsreservanterna vid utskottets utlåtande nr 96 har till dels anslutit sig till de ståndpunkter som lades fram

i vår motion nr 8. Vi föreslog för vår del en utredning som gällde ett högre belopp.

Herr *andre vice talmannen* avbröt här talaren med klubbslag och yttrade:

Jag anhåller att den ärade talaren framställer yrkanden när statsutskottets utlåtande nr 96 behandlas.

Talaren fortsatte:

Herr talman! Jag återkommer med yrkandet och har i detta sammanhang endast velat ge motiveringen så att jag inte behöver återkomma därmed.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! I det utskottsutlåtande vi nu behandlar föreslås en hel del förbättringar inom folkpensioneringen: förbättringar av invaliditetsersättning- en och vårdtillägget samt en del förbättringar i förmånerna till utländska medborgare. Detta är till stor del ett resultat av det arbete som bedrivits inom pensionsförsäkringskommittén. Kommitténs arbete är ännu inte slutfört och en del av motionärerna får därför finna sig i att vi måste vänta med ställningstagandet till deras förslag, till dess kommittén är färdig med sitt arbete.

Jag skall försöka att kommentera ett par av de frågor som har tagits upp här.

Man önskar bl. a. att de dövas ställning i folkpensioneringen skall jämsställas med de blindas. Det föranleder mig att göra en liten kortfattad historisk återblick för att man skall få det rätta perspektivet på frågan och få klart för sig sammanhanget. De blindas har alltid särbehandlats. Redan 1935 infördes en blindersättning utanför pensioneringen. I den nya folkpensionslagen 1948 infördes ett blindtillägg. Inga andra grupper än de blindas fick någon särskild kompensation för sitt lyte. Den invalidpension som då gällde bestod av en grundpension på 200 kronor, kompletterad med inkomstprövad tilläggs-

Ändring i lagen om allmän försäkring, m. m.

pension. För att få den pensionen måste man emellertid ha arbetsförmågan högradigt nedsatt, eljest fick man ingen pension, varken grundbeloppet eller tillägget. Emellertid gjordes undantag för de blinda och det bestämdes att den som var blind alltid skulle ha grundpension.

När vi antog lagen om allmän försäkring, gjordes en fullständig omläggning av invalidpensionen, den benämndes *förtidspension* och utgår utan inkomstprövning. Då kunde man inte utan vidare bestämma att alla blinda skulle ha totalpension oberoende av om de hade normal inkomst. De invaliditetstillägg och invaliditetsersättningar som då infördes avser att täcka de speciella kostnader som de handikappade har. När dessa infördes ansågs det att man inte kunde för de blinda ta bort en förmån som de redan tidigare hade utan att man måste se till att de fick behålla motsvarande förmån. Därför infördes bestämmelse om att den som är blind alltid — oavsett om hjälpbehov föreligger — skall komma i åtnjutande av invaliditetstillägg och invaliditetsersättning. De blindas specialbehandling är alltså historiskt betingad — och även motiverad.

Vi har däremot aldrig haft någon annan lytesersättning i vår lagstiftning. Pensionsförmånen bygger ju på principen att man för det första skall ha ersättning för den inkomst som invaliditeten berövar en och för det andra att man skall ha täckning för de merkostnader som invaliditeten för med sig, merkostnader som andra medborgare inte har.

Vi har i utskottet inte på något sätt polemiserat mot påståendet att de dövas situation är besvärlig, men vi menar att de döva delar många andra handikappades öde, för vilka grupper många dörrar är stängda till kulturella och andra upplevelser. Under sådana förhållanden menar vi att det inte innebär någon lös-

ning av deras problem att ge dem ett ekonomiskt tillägg.

Låt mig på en enda punkt exemplifiera vad det är som kan verka hämmande och utestängande för de döva. De döva har ju ingen glädje av televisionen vid andra tillfällen än då man ger utländska filmer där det finns en textremsa. De har ju ingen glädje av svenska program såvida de inte är så tränade att de kan se på munnen vad som sägs i TV, och det kan vara ganska svårt — i synnerhet om de som uppträder i TV har stora skägg.

Det skulle väl inte vara omöjligt att finna tekniska metoder för att ha en textremsa för allt som sägs i TV. Det är sålunda dylika saker som behövs för att tillgodose de döva. Det är bara ett enda exempel som jag nämner här för att visa att flera av de svårigheter som de döva och andra handikappgrupper ställs inför måste lösas med speciella åtgärder.

Nu har det tillsatts en handikapputredning med uppgift att bl. a. verka för att de handikappades isolering bryts. Den ärade motionären frågar, varför inte utskottet har översänt motionen till handikapputredningen i stället för att avstyrka den. Jag råkar vara ordförande i denna utredning och lovar att med omsorg ägna mig åt just denna motion om de handikappade. Jag hoppas att motionärerna är nöjda med detta löfte, och jag tror jag talar å kommitténs vägnar när jag säger att vi inte skall glömma bort de döva i vårt fortsatta utredningsarbete. Det är emellertid svåra frågor och det rör sig om många olika ting och många olika grupper.

Får jag sedan, herr talman, behandla den fråga som herr Jansson tog upp, nämligen spørsmålet om folkpensionshöjningen. Den föreslagna förbättringen av folkpensioneringen har glädjande nog tillstyrkts av ett enhälligt utskott. Jag finner detta helt rimligt där-

Ändring i lagen om allmän försäkring, m. m.

för att förbättringarna stämmer väl överens med vad vi har varit ense om, nämligen att vi undan för undan skall förbättra folkpensionerna fram till 1968. Det är naturligtvis riktigt att en höjning på 170 kronor om året för ensamstående och 260 kronor om året för äkta makar inte ger någon imponerande daglig höjning av pensionen, men sammanlagt höjs dock pensionerna med nära 200 miljoner kronor. Här har vi just ett område där man inte velat vara återhållsam trots det ansträngda ekonomiska läget, utan man har ansett att de utlovade förbättringarna av folkpensionen ändå skall genomföras.

Vi får inte heller glömma att folkpensioneringens utformning automatiskt medför ökade kostnader när priserna stiger. För varje gång index stiger stiger också pensionerna med 90 miljoner kronor. Därför var, enligt min mening, herr Jansson inne på ett något felaktigt resonemang då han sade att pensionärerna kommer i kläm på grund av prisstegringarna. Pensionärerna tillhör just den grupp, för vilken vi ordnat automatisk kompensation vid prisstegring. Det skall också påpekas att de förbättringar som vi har enats om att föreslå kammarens ledamöter är verkliga förbättringar, eftersom just levnadskostnadsstegringarna kompenseras på ett särskilt sätt. Även om jag vet att folkpensionerna höjts mycket väsentligt under de senaste åren påstår jag inte att pensionsbeloppen i dag tillåter pensionärerna att leva i sus och dus. Jag menar emellertid att man inte har rätt att beskriva situationen på det sätt som skett i den kommunistiska motionen i vilken det sägs, att även efter ett genomförande av regeringens förslag till höjda pensioner kommer en ensamstående pensionär att sammanlagt få kr. 12: 32 om dagen att leva av, medan ett pensionspar tillsammans får kr. 19: 23. Dessa siffror gäller nämligen enbart de folkpensionärer vilkas inkomster vid sidan av pensionen är så betydande, att

vederbörande är helt utestängda från kommunala bostadstillägg. Alla pensionärer som saknar inkomst av någon betydelse har i dag kommunalt bostadstillägg. För dem som bor i storstäderna — d. v. s. de flesta — rör sig det tillägget om 2 000 à 3 000 kronor om året. Det skall alltså läggas till, och då blir det helt andra dagbelopp än vad som angivits i den kommunistiska motionen.

Redan den föreslagna förbättringen betyder 180 à 200 miljoner kronor, och kommunisternas förslag skulle betyda ytterligare lika mycket. Vi har i utskottet ansett att det steg vi nu tagit är vad vi i år orkar med.

Herr Jansson sade att det hade varit lyckligt om vi haft en gemensam utgångspunkt och att vi skulle inrikta vår hjälp på dem som bara har sin folkpension att lita till. Men nu har vi ju länge varit ense om att vi skall försöka komma ifrån inkomst- och behovsprövningen i folkpensioneringen. Det är en tanke som haft stora sympatier i detta hus. Jag erkänner dock att vi kanske måste gå ifrån den principen, när vi kommit fram till 1968 då vi har byggt ut pensionen till den nivå som vi beslutat.

Folkpension och tilläggspension skall ses som ett pensionssystem, där folkpensionen utgör bottendelen och tilläggspensionen resten. Det blir då nödvändigt att hjälpa dem som har ringa eller ingen tilläggspension, och det gör vi bäst genom inkomstprövade tilläggförmåner. Den frågan skall emellertid pensionsförsäkringskommittén utreda i så god tid, att kommittén kan lägga fram förslag för riksdagen och beslutet träda i kraft när vi nått fram till 1968 års pensionsnivå.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet när-

Ändring i lagen om allmän försäkring, m. m.

mast med anledning av herr Keijers anförande. Jag vill gärna här aktualisera de dövas situation utöver vad som redan framhållits av handikapputredningens ordförande herr Bengtsson i Varberg. Jag är nämligen väl förstörd med många av de önskemål som kommit till uttryck i motionen av herrar Nelander, Keijer och Sörenson.

Att jag ändå biträtt andra lagutskottets enhälliga utlåtande beror på att denna fråga ligger under utredning och att vi i utskottet har uttalat så stor sympati för motionen, att vad utskottet skrivit kan betraktas som en direkt beställning till handikapputredningen. Utskottet skriver sålunda på s. 25 i utlåtandet:

»Utskottet vill emellertid helt instämma i motionernas syfte att bryta de dövas isolering. Hur man skall komma till rätta med detta problem utreds för närvarande av den under fjolåret tillsatta handikapputredningen.»

Herrar Nelander och Keijer i denna kammare har velat gå längre än vad utskottet för närvarande har ansett sig kunna göra och placera de döva i samma undantagsställning som de blinda. Herr Bengtsson i Varberg har redogjort för den historiska bakgrunden till den utveckling som skett, och vi har i utskottet inte ansett oss kunna biträda förslaget om inrättande av en undantagsställning för ännu en specialgrupp handikappade. Redan i socialpolitiska kommittén strävade vi efter att genomföra största möjliga enhetlighet i fråga om stödet till de handikappade. Att de blinda sedan gammalt intar en särställning är ju allmänt känt och vedertaget. De dövas situation — låt mig understryka det — är i vissa avseenden lika svår. Ändå har man hittills tvekat, om våra döva principiellt skall göras till en egen handikappgrupp eller, som herr Bengtsson i Varberg uttryckte det, lytesgrupp. Jag anser emellertid att handikapputredningen nu förutsättningslöst på nytt bör pröva frågan i hela

dess vidd. För närvarande gäller det däremot att genom olika stödåtgärder differentiera hjälpen i varje grupp på ett sätt som i första hand kompenserar de speciella vårdbehoven.

Utskottet har emellertid känt behov av att rikta uppmärksamheten speciellt på de dövas situation, och vi har därmed erkänt att de dövas isolering kräver särskilda åtgärder. Vi skulle ha önskat att vi redan nu kunnat gå längre, men som både herr Keijer och fru Ryding också erkänt är utskottets beställning till handikapputredningen och själva tonen i skrivningen ett klart framsteg. Jag delar herr Bengtssons förhoppning att de döva skall bli föremål för all den omsorg som är möjlig, och om så sker har också denna motion gjort sin nytta.

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg framhöll att det var ett enigt utskott som stod bakom ställningstagandet. Även om det inte gav någon imponerande daglig höjning av folkpensionen, så menade han att den var ganska betydande. Han säger att »Jansson har fel när han säger att pensionärerna kommer i kläm». Det kan man naturligtvis diskutera hur länge som helst, men vi är förmodligen eniga om att den nivå, på vilken pensionärerna befinner sig, är så pass låg att det är ett allmänt intresse att det blir en höjning.

Herr Bengtsson säger att siffror som finns i den kommunistiska motionen, 12:32 per dag för ensamstående och 19:23 per dag för pensionärspar, gäller endast om pensionärerna är utestängda från kommunala bostadstillägg därför att de har andra inkomster. Får jag här påpeka vad som är allmänt bekant, nämligen att det finns kommuner som bara ger 200 kronor i kommunala bostadstillägg. Jag har ingen statistik tillgänglig här, men jag har tidigare läst in en statistik i protokollet om hur

Ändring i lagen om allmän försäkring, m. m.

stora de kommunala bostadstilläggen är i olika delar av landet.

Invändningen att folkpensionerna är indexreglerade, som herr Bengtsson gjorde, är ju helt riktig. Men jag vill ändå påpeka att indexregleringen inte helt förändrar pensionärernas situation. Om själva basen för indexregleringen är en låg inkomstnivå för pensionärerna, vidmakthålls den ju fortfarande. Indexregleringen förändrar inte inkomstnivån men skapar likväl förutsättningar för att pensionärerna följer med när priserna stiger och att klyftan inte blir nämnvärt större. Den garantien ligger i indexregleringen, det skall jag erkänna.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag är medveten om att några kommuner ännu ger ganska låga bostadstillägg. Men jag framhöll i mitt anförande att majoriteten — och den stora majoriteten — av folkpensionärer har ett mycket högt kommunalt bostadstillägg, eftersom denna majoritet finns i Stockholm, i Göteborg, i Malmö, i Norrköping, där bostadstilläggen varierar mellan 2 000 och 3 000 kronor. Men ni skall inte glömma bort bostadstilläggen i de kommuner, där endast 300—400 kronor utgår — det finns några sådana — eftersom ju dessa belopp dock utgör två gånger mer än vad ni föreslagit i höjning av pensionen.

Vad herr Jansson tycks låta bli att observera är att under de senaste tio åren har följande skett:

Folkpensionerna har undan för undan förbättrats genom standardtillägg, som riksdagen fattat beslut om. Dessa standardtillägg har inte införts därför att levnadskostnaderna stigit, utan de har tillkommit för att göra det möjligt för pensionärerna att leva på en högre standard. Indextilläggen — däremot — har syftat till att kompensera pensionärerna för de stigande levnadsomkostnaderna.

Och varje seriös undersökning visar

tydligt att standardstegringen under de senaste tio åren för pensionärerna har varit mycket kraftigare än för löntagarna. Jag tror inte att herr Jansson vågar påstå motsatsen: att löntagarna har haft större standardökning än folkpensionärerna under dessa tio år. Därmed har jag inte sagt att folkpensionsnivån är tillfredsställande, utan vi skall fortsätta att höja den — fram till 1968 först för alla och därefter för dem som har ringa eller ingen tilläggs-pension.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 824 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. B

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 668 och II: 820 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. C

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. D

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 824 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. E

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 824 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. F

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 824 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. G—J

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10

Medelsanvisning till folkpensioner

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen avser medelsanvisning till folkpensioner, jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 (bilaga 7, punkt B 7) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Folkpensioner för budgetåret 1966/67 beräkna ett förslagsanslag av 4 790 milj. kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 59 — redovisad under nästföregående paragraf — föreslagit riksdagen att *dels* antaga vissa vad propositionen fogade lagförslag, *dels ock* för budgetåret 1966/67 under femte huvudtiteln anvisa till Folkpensioner ett förslagsanslag av 4 880 milj. kr.

Statsutskottet hade haft till behandling följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels två likalydande, under nästföregående paragraf omförmälda motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Werner* (I: 668) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson m. fl.* (II: 820), i vilka — såvitt nu var i fråga — föreslagits att för budgetåret 1966/67 under femte huvudtiteln anvisades till Folkpensioner ett förslagsanslag av 5 080 milj. kr.;

dels ock en under nästföregående paragraf likaledes omförmäld, inom andra kammaren av fru *Ryding m. fl.* väckt

Medelsanvisning till folkpensioner

motion (II: 824), vari — såvitt nu var i fråga — föreslagits att för i motionen angivna ändamål en uppräknad av förslagsanslaget skedde med 40 milj. kr.

Vidare hade utskottet i detta sammanhang haft till behandling följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Werner* och *Adolfsson* (I: 5) och den andra inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (II: 8), i vilka — såvitt nu var i fråga — föreslagits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om en samlad utredning rörande

a) förbättring av villkoren för kommunerna att erhålla lån för anordnandet av åldringsbostäder samt om höjd inkomstgräns för erhållandet av räntefri stående del av förbättringslån;

b) införandet av ett statligt grundbidrag till kommunerna för utgivande av kommunala bostadstillägg jämte en i två åberopade motioner förordad normering av bestämmelserna för beviljandet av dessa bidrag, innefattande även höjning av gränserna för sidoinkomster, då reduktion av bostadstilläggen inträdde;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Carlsson m. fl.* (I: 418) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Öskeviksby *m. fl.* (II: 516), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om ett statligt grundbelopp i det kommunala bostadstillägget om 400 kr. för ensamstående pensionär och 600 kr. för två pensionsberättigade makar tillsammans i enlighet med vad som i motionerna anförts.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 668 och II: 820 samt II: 824, samtliga motioner såvitt nu var i

Medelsanvisning till folkpensioner

fråga, till Folkpensioner för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 975 000 000 kr.;

II. att motionerna I: 5 och II: 8, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 418 och II: 516 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Harry Carlsson, Ståhl, Larsson* i Hedenäset och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 418 och II: 516 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om ett statligt grundbelopp i det kommunala bostadstillägget om 400 kronor för ensamstående pensionär och 600 kronor för två pensionsberättigade makar tillsammans.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Öskeviksby (cp):

Herr talman! I motionerna I: 418 och II: 516 har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om ett statligt grundbelopp i det kommunala bostadstillägget om 400 kronor för ensamstående pensionär och 600 kronor för två pensionsberättigade makar tillsammans.

Genom föregående års riksdags beslut om statens övertagande av kostnaderna för övriga folkpensionsförmåner och ett allmänt skatteutjämningsystem har visserligen en del av kommunerna fått ökade möjligheter att lämna bostadstillägg, men eftersom kostnaderna för det kommunala bostadstillägget på samma sätt som andra kommunala kostnader beaktas endast genom skatteutjämningsbidraget vid hög utdebitering, kvarstår för många kommuner betydande svårigheter. Skatteutjämningsbidraget vid hög utdebitering upptar ju endast en för-

hållandevis liten del av utjämnings-systemet.

Skillnaden i antal pensionärer mellan olika kommuner är betydande. I en sammanställning, som Sveriges folkpensionärers riksorganisation gjorde år 1965, anges t. ex. att det i Järfälla i Stockholms län finns 3 pensionärer per 100 invånare medan motsvarande siffra i Helgum i Västernorrlands län är 28 pensionärer per 100 invånare.

Många kommuner med stort antal folkpensionärer och svagt skatteunderlag har stora svårigheter att utge kommunala bostadstillägg i den utsträckning som från social standardsynpunkt är önskvärd. Överförandet av kostnaderna för de kommunala bostadstilläggen helt på kommunerna har haft en betydande negativ verkan ur skatteutjämningsynpunkt.

Jag vill också påpeka att kommunerna i nu rådande ekonomiska läge med fortgående inflation och kostnadsfördyringar har hamnat i en mycket besvärlig situation. Inkomsterna av den proportionella kommunala beskattningen täcker inte kostnadsökningarna. Vi får alltså räkna med en höjd kommunal utdebitering och därmed ett ökat skattetryck på de mindre inkomsttagarna.

Även om dessa förhållanden så småningom måste leda till konkreta diskussioner med åtföljande åtgärder i frågan om kostnads- och utgiftsfördelningen mellan stat, landsting och primärkommuner, vore det värdefullt att redan nu kunna fatta ett beslut som i någon mån kunde underlätta kommunernas ekonomiska situation.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till statsutskottets utlåtande nr 96.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Den reservation som är fogad till statsutskottets utlåtande nr 96 syftar till att åstadkomma ett statligt grundbidrag till det kommunala

bostadstillägget för att härigenom förbättra folkpensionerna. Avsikten torde vara att förbättra förhållandena för dem som inte har något annat än folkpensionen att leva på, eftersom bostadstillägget är en inkomstprövad förmån som utgår till en ganska stor del av pensionärerna. När det gäller att förbättra situationen för de pensionärer, som har folkpensionen som enda inkomstkälla, har vi väl hittills varit överens om — såsom även herr Bengtsson i Varberg redan påpekat — att folkpensionen skulle utgå efter samma grunder överallt, men att vi med hänsyn till tillgängliga resurser efter år 1968 kanske måste inta en annan ståndpunkt härvidlag. Då kanske vi kommer fram till att det är bäst att av de resurser vi har att fördela ge en del till dem som har det allra sämst för att härigenom få till stånd en utjämning mellan de grupper, som 1968—1970 har fått ATP och de grupper som då endast har folkpension.

Utskottet hänvisar, i samband med sitt uttalande att någon ny utredning inte behöver tillsättas, till de tilläggsdirektiv som utfärdades den 3 juni 1965, där det bl. a. heter:

»Det är särskilt angeläget att pensionärer som inte alls eller i endast ringa mån kommer i åtnjutande av ATP eller andra pensioner utöver folkpensionen — t. ex. personalpensioner på grund av allmän eller enskild tjänst — får sina pensionsförhållanden förbättrade genom ökade folkpensionsförmåner. Inkomstprövning erbjuder en metod att koncentrera pensionsförbättringar till grupper som inte har inkomster vid sidan av folkpensionen eller har låga sådana inkomster.»

Kan vi inte vara överens om att det inte spelar någon roll, om förbättringen till dessa pensionärer utgår via ett kommunalt bostadstillägg — som kanske, såsom reservanternas vill, garanteras av staten — eller i form av ett särskilt inkomstprövat tillägg? När denna fråga är under utredning anser vi det onö-

Medelsanvisning till folkpensioner

digt att tillsätta en ny utredning. Som herr Bengtsson i Varberg redan har nämnt är det meningen att den sittande utredningen skall lägga fram sina förslag före år 1968.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Jag har redan i samband med föregående punkt, andra lagutskottets utlåtande nr 41, delvis motiverat vad som har föreslagits i vår motion såvitt det nu är i fråga. Jag skall därför inte upprepa mig utan kan instämma i den argumentering som herr Larsson i Öskeviksby alldeles nyss utvecklade från talarstolen.

Då vår motion i detta avseende har avstyrkts av statsutskottet ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr LARSSON i Öskeviksby (cp):

Herr talman! Herr Fagerlund har påpekat att den sittande utredningen enligt direktiv av år 1965 skall utreda frågan om tillskott till pensionerna för de pensionärer som bara har folkpensionerna att leva av. Detta hälsar jag med tillfredsställelse.

I statsutskottets utlåtande säges emellertid ingenting om när denna utredning kan väntas vara färdig. Herr Fagerlund meddelar nu att det troligen kan inträffa före 1968. I så fall är det en snabb behandling.

Jag vill emellertid påpeka att det förslag som har framställts i motionen och reservationen rent administrativt sett skulle innebära ett mycket litet ingrepp. Om man genom en sittande utredning skulle åstadkomma ett pensionstillskott, som skulle ge pensionärer åsyftad inkomstförbättring på andra vägar, vore det mycket lätt att avlösa den av oss föreslagna metoden med denna nya.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna*Mom. II*

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 5 och II: 8; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. III

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Öskeviksby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. III) i utskottets utlåtande nr 96, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Öskeviksby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och 56 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11

Meddelande ang. plena

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Beträffande plena under denna och nästa vecka ber jag att få meddela följande.

I dag erfordras ej kvällsplenium.

Frågestunden och bordlägningsplenium i morgon, torsdag, har — såsom förut tillkännagivits — inställts med anledning av representationsreformens 100-årsjubileum.

På fredag hålles arbetsplenium kl. 11.00 med inledande frågestund och interpellationssvar. Fredagens plenium bedömes icke behöva fortsättas på kvällen. Av de ärenden, som å dagens föredragningslista upptagits såsom en gång bordlagda, kommer statsutskottets utlåtanden nr 105 och 106 att uppskjutas till nästa tisdag.

Nästa vecka hålles ett extra bordlägningsplenium på måndag, den 16 maj, kl. 16.00. Arbetsplena hålles tisdag och onsdag. Med ändring av vad som preliminärt angivits börjar tisdagens sammanträde kl. 11.00; onsdagssammanträdet tar planenligt sin början kl. 10.00. På onsdagen, dagen före Kristi Himmelfärdsdag och Folknykterhetens dag, anordnas ej kvällsplenium.

Det arbetsplenium, som i den preliminära planen upptagits för fredagen den 20 maj, inställes.

Något arbetsplenium måndagen den 23 maj torde, såvitt nu kan bedömas, ej erfordras.

§ 12

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 a § familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts

Avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna

proposition angående avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna jämte en i ämnet väckt motion.

I en den 25 februari 1966 dagtecknad proposition, nr 46, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* godkänna de överenskommelser om avveckling av nuvarande rättsförhållanden för gruvskogarna, som den 3 november 1965 och den 17 december 1965 träffats mellan staten och nyttjanderättshavarna, *dels* medge, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, domänstyrelsen beslutade om de köp, försäljningar och byten som fordrades för att genomföra överenskommelserna.

Utskottet hade i samband härmed behandlat en till utskottet hänvisad motion, nämligen II: 810 av herr *Lundberg*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 46 angående avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna samt att uppdraga åt Kungl. Maj:t att vidta åtgärder för att återställa skogsdomänerna till staten, ägaren, utan kostnad och ersättning till de s. k. nyttjanderättshavarna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen II: 810, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna de överenskommelser om avveckling av nuvarande rättsförhållanden för gruvskogarna, som den 3 november 1965 och den 17 december 1965 träffats mellan staten och nyttjanderättshavarna,

b) medge, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, domänstyrelsen beslutade om de köp, försäljningar och byten som fordrades för att genomföra överenskommelserna;

II. lämna motionen II: 810, såvitt i övrigt var i fråga, utan åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! När man tog del av Kungl. Maj:ts proposition och sedermera av jordbruksutskottets utlåtande, kunde man inte finna någon annan förklaring till det förslag vi nu har att ta ställning till än att det skulle liksom vara en hyllning till ett lättsinnigt fruntimmer på 1600-talet, som dels gav bort kronomark och dels upplät kronomark till annans förfogande. Jag upplever det närmast som litet genant, att jordbruksministern, som brukar hålla sig på jorden, lagt fram en proposition vars förslag går ut på att staten till gruvvägarna i detta land skall överlämna 60 procent av värden som uppskattas till 21 miljoner kronor.

Ingen vill väl bestrida att vi under senare år kunnat bevittna, att den enskilda äganderätten har stärkts och utvidgats ganska betydligt. Men man är förvånad över att en socialdemokratisk jordbruksminister har velat handla på detta sätt med statens medel och utan att blinka har accepterat vad juristerna i utredningen sagt och vad tjänstemännen i departementet skrivit i den proposition, som det nu föreslås att riksdagen skall godkänna.

Liknande attacker har vid tidigare tillfällen kunnat tillbakavisas. Det skedde 1734, och det har skett även senare. Jag vill erinra om att utskottet klart och tydligt säger ifrån, att riksdagen själv uttryckt önskemål om att Kungl. Maj:t skall försöka återföra nyttjanderättshavarnas rätt till skogarna och till staten återbörda den egendom som dessa vid en viss tidpunkt i historien lagt beslag på. Jag vill erinra om att rekognitions-skogarna och framför allt gruvskogarna tillkom för att man under tillmagningsperioden och under den tid då kol användes för driften skulle ha

Avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna

tillgång till skogar. Men även högsta domstolen har fastslagit, att detta inte innebar att staten avhände sig äganderätten till gruvskogarna. Nu har en utredning suttit och plitat med detta några år — jag kan inte se annat än att däri medverkat även personer som kunnat ha intressen att bevaka i sammanhanget. Den som har haft huvudansvaret för denna utredning måste antingen ha gjort felaktiga bedömningar eller ha mycket bristfälliga historiska kunskaper. Det kan förefalla konstigt att jag säger det. Jag vill därför erinra om att man i utredningen bl. a. redovisar händelser som inträffade på 1500-talet. Där talas om Gustav Vasa, och där talas även om en senare konung, men man glömer bort att redovisa exempelvis Johan III:s försäljning av s. k. bödrsrättshemman; bönderna fick köpa mark av kronan, men mot detta protesterade adeln som hävdade att bonden icke ägde köpa mark — det tillkomme endast adeln. Sedan bonden på detta sätt köpt mark tvingades han bli arrendator åt adelsmännen och fick betala arrende. Detta har den professor som deltagit i utredningsarbetet glömt bort att redovisa. Jag vet inte om han över huvud taget haft någon vilja att göra det heller.

Det sägs även här att Gustav Vasa bl. a. hade haft ett visst intresse av dessa gruvskogar, och det är ganska naturligt — Gustav Vasa var ju intressent i gruvorna och tecknade sig för ganska stora belopp. Men Heckscher skriver om detta att Gustav Vasa visserligen var intressent i gruvorna men att han aldrig betalade in något kapital. Däremot var det ju naturligt att han handlade som han gjorde och som kungar ibland kan göra, när han fann att statens skogar kunde användas till att förstärka gruvdriften och därmed hans egen kassa.

Denna utredning som jag hastigt gått igenom — det skall jag villigt erkänna — förefaller också antyda en tillbakagång till 1300- och 1400-talen. Jag vill

erinra om att det på 1300-talet var en herreman som ägde en femtedel av all mark i detta land. Han ägde dessutom en del mark i Finland. Man frågar sig: Tror någon att denne till samhället eller enskilda skulle ha avstått från mark om inte denne herreman vetat att bevaka sina intressen i gruvor och annat?

Det är ju märkligt att alla skall skinna staten. Den har ingen som försvarar sig. Dess intressen skall ju egentligen regeringen tillvarata. Men jag vill i detta sammanhang erinra om att vi 1950 i denna kammare antog en lag som bara genom en detalj — jag syftar på ersättning för intrång i fiskerätt — har kostat staten åtskilliga miljoner. Men jag vågar säga att det inte är det värsta som skett. På grund av den fastställda lagen om gräns mot allmänt vattenområde kommer troligen samhället att inom de närmaste årtiondena åsamkas miljardutgifter. Även om man inte kan begära att statsråden skall känna till juridiska saker, så vore det väl ändå rimligt att statsråden inte överläte så viktiga samhällsbedömanden till tjänstemän och jurister. Dessa har aldrig betraktat samhället som ett stöd för medborgarna, utan de har ansett att den enskilde skall få göra hur han vill.

Jag vill också erinra om att det inte förefaller som om utredarna, statsråden eller propositionens författare tagit del av den utredning angående häradsallmänningar som gjordes 1918 och där bl. a. dåvarande docenten, sedermera professorn Åke Holmbäck lämnar en beskrivning och konstaterar vissa äganderättsförhållanden. Det är självklart att man här återoppar gamla, icke dokumenterade uppgifter, men eftersom utredningen har sysslat med vad som gällde på 1600-talet vill jag bara erinra om att Gustav II Adolf i sin kungaförsäkran fick gå med på att cirka 800 ämbeten i detta land skulle förbehållas adeln. Adeln skulle, förutom över de fem högsta riksrådsposterna, förfoga över de andra riksråden, över kammar-

Avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna

råd, lagmän, ståthållare, befälhavare på de viktigaste fästningarna, härads-hövdingar, samt äga patronatsrätt vid tillsättande av kyrkoherdetjänster och en hel del annat. Det är naturligt att dessa människor, som hade politisk makt och som var intresserade av att för enskild räkning ta ut så mycket som möjligt och av att åt adeln ge det bästa möjliga, också ordnade lagstiftningen så att denna skulle passa in i sammanhanget. Men år 1734 kunde de inte rå på den dåvarande ständsriksdagen och förmå staten att avhända sig dessa värden.

Att man i vår tid som rättsgrund skall lägga den tidens juristers uppfattning och därmed även adelsmännens uppfattning — dessa behövde inte vara jurister för att ha ett högt ämbete — är märkligt. Det gäller nämligen att vi i detta fall skall anhända staten värdet för något över 9 000 hektar mark och låta den gå till enskilda gruvvägare.

Det är också ganska intressant att ta del av vilka som skulle få hela denna vackra skörd. Efter vad jag kan förstå blir det bara de stora gruvbolagen som får dessa värden. Dessa gruvbolag har i århundraden gratis fått utnyttja gruvskogarna, detta trots att tillagningsmetoden togs bort och kolfångsten inte var grundläggande för järnindustrien. Man har lagt ned bruk och på annat sätt skövlut förutsättningarna för att få bruka dessa värden, men staten har icke tagit tillbaka dem, även om den har haft full laglig rätt att göra det.

Det märkliga är att ingen å statens vägnar har gjort anspråk på detta. Man har låtit dem som varit intressenter utreda det hela, och på det kontrakt som riksdagen förutsatts nu skola godkänna ser jag att det är undertecknat just av intressenter. Dessa förutsätter nu att riksdagen skall godkänna kontraktet. Även om jag i det här fallet kommer att bli en ropandes röst, vill jag, herr talman, protestera mot att vi, som i vissa andra frågor är nogräknade och talar

om att staten inte skall slösa med olika värden, nu när det verkligen gäller att kasta bort värden som är upptaxerade till 21 miljoner kronor — kanske i realiteten 50 miljoner kronor eller något mer — skulle vara enhälliga i vår uppfattning.

Det är också anmärkningsvärt att vi talar om fritidsområden och andra strövområden här i landet. I dessa områden finns det en hel del mark som är lämplig för fritidsändamål, fritidsbebyggelse m. m. Situationen blir väl den att staten som vanligt överlåter åt enskilda att tjäna miljonerna, och sedan får staten och andra samhällsmedborgare betala hela kalaset i detta sammanhang. Staten kan möjligen kosta på sig en utredning om markvärdestegring m. m. — en utredning som man skulle publicera den 15 april. Jag måste säga, herr talman, att det hade varit lämpligt att denna utredning aldrig hade tryckts eller publicerats, därför att innehållet är ungefär lika urvattnat som allting annat som gäller markvärdefrågor.

Det märkliga är att i utskottet sitter jordbrukare som vet, att inte minst jordbrukarna i de områden, där dessa gruvskogar finns, har fått vara med om att tillsammans med andra egendomslösa i det tidsskedet betala mycket stora värden.

Herr talman! Jag kan inte säga annat än att om detta skall vara en hyllning i samband med den utställning som skall hållas över ett fruntimmer som utvandrade från Sverige i mitten av 1600-talet, skulle det ändå vara ganska märkligt om vi, utöver denna utställning som vi har lyckats få hit, skulle ge en present på 20—25 miljoner kronor.

Jag kan inte vara med om att hylla på det sättet, och därför ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den motion som jag har väckt i frågan.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag skall gärna erkän-

Avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna

na att jag inte kan tävla med herr Lundberg i historiekunnande. Jag har inte gett mig tid, och utskottet har heller inte gett sig tid, att forska efter lättfärdiga fruntimmer som levde någon gång på 1600-talet, även om jag förstår att herr Lundberg kan finna en viss tjustring i en sådan forskning. Nej, det är inte fullt så enkelt, som herr Lundberg vill göra gällande, att rätta till förhållandena på gruvskogarnas område, även om man tycker att det stöter i vissa fall. Det har under årens lopp gjorts många försök att lösa dessa frågor just efter de principer som herr Lundberg här talat för, och det har varje gång visat sig omöjligt att komma fram på de vägar som herr Lundberg här förfäktat. Jag har därför den uppfattningen, och det hade väl alla i utskottet, att Kungl. Maj:t faktiskt inte hade så mycket att välja på när det gällde att föreslå en avveckling av dessa förhållanden.

Vi måste följa lag och rättspraxis i vårt land. I detta fall har vi dock två parter. Vi har ägaren — staten — och vi har nyttjanderättshavarna — gruvägarna. Ännu i våra dagar är det så, herr Lundberg, att lagen förbjuder att en ägare utan vidare tar tillbaka vad han överlämnat åt någon annan för dennes bruk. Det kan man inte göra utan vidare.

Om vi skulle följa herr Lundbergs rekommendation skulle sannolikt nyttjanderättshavarna väcka åtal mot staten och staten skulle säkerligen inte kunna undgå att gottgöra dessa fordringsägare. Jag skulle tro att staten finge betala dem högre belopp än vad den får göra enligt denna överenskommelse. Besked i den riktningen har lämnats vid tidigare undersökningar, som herr Lundberg säkerligen känner till eftersom han har läst så mycket historia. Det har t. ex. visat sig att ett expropriationsförfarande inte gärna kan användas i detta sammanhang. Skulle det användas, säger man, måste staten

betala fulla värdet åt nyttjanderättshavarna. Jag kan hålla med herr Lundberg om att man förr i världen skänkte bort skogar och jordagods ganska vårdslöst. Kungarna företrädde på den tiden ensamma staten och belönade vissa tjänster med dylika förläningar. Men dessa togs inte tillbaka när gåvomottagaren avled, utan de behölls i slakten och innehågs än i dag med full äganderätt. Ingen ifrågasätter i dag den äganderätt som uppkommit på det sättet, även om den givetvis kan diskuteras om man har den åsikt därom som herr Lundberg har.

Vill man gräva i historien, som herr Lundberg har gjort, kan man finna en del uppgifter även beträffande andra områden. De nuvarande byarna har t. ex. bildats genom åtgärder som i dag skulle kallas ockupation. Man ansåg också att den som odlade jord därmed fick äganderätt till jorden.

Herr Lundberg apostroferade i flera sammanhang Gustav Vasa. Han har en viss förkärlek för ordet Vasa förstås, men i andra sammanhang. Gustav Vasa var radikal. Han sade en gång att »sådana ägor som obbyggde ligga hörer Gud, Oss och Sveriges Crona till och ingen annan.» Herr Lundberg tycks resonera lika bestämt som Gustav Vasa i fråga om att dessa skogar hör oss och Sveriges krona till.

Dessa gruvskogar upplät man en gång för att uppmuntra folk att sätta i gång med bergshantering. Det var på den tiden, kanske redan under medeltiden, ett riksintresse att understödja bergshantering. Man försökte dra dit folk och vinkade därför med vissa privilegier, bl. a. att de fick använda allmänningsskogar utan avgift. Härigenom har uppstått vad man kallar urminnes rätt och urminnes hävd till de områden där man hade brutit en gruva eller utnyttjat skogen. Här föreligger alltså en mycket gammal hävd. Trots den ringaktning som herr Lundberg i sin motion visar herrar jurister och tjänstemän som behandlat

Avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna

detta problem tror jag dock det är klokt att följa den utredning och det förslag som föreligger och som även propositionen bygger på.

Herr Lundberg säger att staten har försummat att ta tillbaka vad den äger, trots att den har sin fulla rätt därtill. Ja, det uttalandet får väl tagas med en viss modifikation, herr Lundberg. Visst har staten rätt att ta tillbaka om den vill, men staten bör väl ändå följa rättspraxis. Om jag har läst rätt i regeringsrättens utslag såges där att det i så fall får ske till ersättning med fulla värdet till nyttjanderättshavarna. Här är det bara fråga om i vilken form man smidigast och lättast kan reglera detta. I utskottet har vi ansett att det sker genom att propositionen bifalles. Alla remissinstanser har ju uttalat sig för den lösning som förordas i propositionen. Även om herr Lundberg har en litet längre gående reformiver, tycker jag ändå att herr Lundberg skulle göra klokt i att acceptera utskottets utlåtande sådant som det föreligger, och jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie sade angående det lättfärdiga fruntimret att han inte hade forskat i frågan. Jag måste säga att han har varit lika lättfärdig som hon. Om herr Hansson hade läst utredningens betänkande — jag förutsätter att han har haft betänkandet tillgängligt — måste han ju ändå veta att den historiska grund som han bygger på är just den som det lättfärdiga fruntimret byggde sin uppfattning på.

Eftersom jag förutsätter att en utskottsordförande måste kunna vad han talar om, kan han inte komma ifrån vad som står i denna utrednings betänkande.

Sedan talade herr Hansson om att följa lag och rättspraxis. Herr Hansson vet väl också, att bonden icke ägde köpa mark av kronan i äldre tid, utan om

kronan skulle sälja mark måste den hembjudas åt adeln. Jag hoppas att herr Hansson vet det. I anslutning därtill vill jag fråga: Menar herr Hansson att vi skall gå tillbaka till sådan gammal praxis och lagtolkning på detta område och i andra sammanhang? Vet herr Hansson att bonden i 300 år var förbjuden att jaga på egen mark och att bonden vid 1734 års lagändring inbillades att han skulle få jaga på egen mark och lurades? Först några år senare kunde bonden tack vare schism mellan kungen och adeln få tillbaka denna urgamla rätt. Jag tror att det bör sägas ifrån klart och tydligt i detta sammanhang.

Om herr Hansson läser i utredningens betänkande, kan han på sid. 36 läsa ett referat av Svea hovrätts dom angående jakt på gruvskogarna. Det målet fullföljdes i högsta domstolen som enhälligt yttrade: »Enär, såvitt av utredningen i målet framgår, bolaget icke äger vidsträcktare förfoganderätt till gruvskogen än som enligt 1898 års förordning tillkommer i förordningen omförmäld nyttjanderättshavare, och jakt å skogar av ifrågavarande slag icke är nyttjanderättshavaren medgiven utan måste anses kronan förbehållen, alltså och på de av hovrätten i övrigt anförda skälen fastställes hovrättens domslut.» Detta har väl herr Hansson inte kunnat undgå att läsa. Själv har jag läst betänkandet litet hastigt men använt understrykningsmetoden. Jag trodde verkligen att utskottet hade ägnat tid åt denna fråga. Beträffande urminnes rätt och urminnes hävd kan det väl inte vara herr Hansson obekant hur många av böndernas hemman överfördes till bolag och andra i och med den ändring av hävdregeln som genomfördes 1881, när man började bli rädd för bondens och arbetarrörelsens växande makt. I det fallet gällde det mycket stora områden. Man kan säga att det i nu föreliggande fall bara gäller 9 000 hektar mark. Men man vet att det i andra fall har överförts mycket stora markområden,

Avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna

cirka 300 000 tunnland, genom de s. k. rekognitionsförläningarna eller vad man skall kalla det. Man måste också ha klart för sig att detta är en principfråga, även om man kan säga att 20, 30, 40 miljoner kronor är en struntsumma för staten. Jag förstår att herr Hansson anser detta, eftersom han nu blivit så väldigt vänligt stämd mot gruvägarna. Jag är emellertid förvissad om att detta beslut kommer att tas som utgångspunkt för andra principiella och rättsliga bedömningar i framtiden.

Vidare framhålles att man skall följa lag och rätt och det är givetvis riktigt. Men i detta fall hade ändå staten, alldeles som skedde på 1700-talet och senare, kunnat ändra lagen så att staten kunnat hävda den rätt som den absolut har. Nu legaliserar man ett orättmätigt övertagande. Jag tycker att det är märkligt att de mindre förmögenhetsbrotten beivras, medan de stora legaliseras och accepteras, vilket ju har ägt rum i detta fall.

Herr talman! Jag kan inte förstå annat än att det vore lyckligt om riksdagen avstode från denna olyckliga hyllning och återförvisade ärendet till Kungl. Maj:t, som sedan finge framlägga det förslag som är nödvändigt för att staten skall kunna hävda medborgarnas och sin egen rätt gentemot enskilda privatintressen.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag håller med herr Lundberg om att man bör veta vad man talar om när man står i den här talarstolen. Han tyckte att jag borde ha läst utredningen ordentligt vilket jag också gjort. Den omfattar en stor volym. Jag har emellertid inte funnit att det på något ställe i den handlar om lättfärdiga fruntimmer.

Beträffande bondens rätt, som herr Lundberg så ivrigt talade om och därmed blandade in i detta sammanhang, vill jag framhålla att bonden i alla tider har velat lösa problem och tvister

enligt lagens regler — alltid enligt lagens regler. Det tycker jag vi skall göra även i detta fall. Eftersom herr Lundberg faktiskt tvingar mig att både ta upp kammarens tid och belasta dess protokoll, skall jag be att få föredra litet grand ur den utredning som handlar om själva rättsläget. I den proposition som förelades 1943 års riksdag och det utlåtande som avgavs av kammarkollegium 1941 sägs bl. a. följande:

»Genom gruvägares tysta godkännande av de nya villkoren för innehavet hade, torde man enligt kammarkollegiet få anse, tillskapats ett ömsesidigt rättsförhållande mellan kronan och gruvägaren, vilken senare alltså vunnit en privaträttslig rätt till skogen i fråga.» — »Tilläger man», yttrade kammarkollegiet vidare, »Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut år 1823 angående gruvskogarnas disposition den innebörden, att därigenom tillskapats ett privaträttsligt rättsförhållande mellan staten och nyttjanderättshavarna, torde därmed vara givet, att de senares rätt till gruvskogarna icke annat än möjligen genom expropriatoriskt förfarande, i så fall mot full ersättning, kunde bringas att upphöra utan deras medgivande.»

Därmed är väl hur klart som helst utsagt att här finns laglig rätt hos dessa nyttjanderättshavare, som man inte utan vidare kan sudda bort.

Låt mig sedan också citera något av vad regeringsrätten sade 1949:

»Nyttjanderätten är uppenbarligen av den natur, att den kan avvecklas endast mot full ersättning till nyttjanderättshavarna. Rättens omfattning är mer omfattande än man 1943 var benägen att godtaga. — Ett överförande tvångsvis av gruvskogarna till kronan skulle väl vara möjligt genom någon form av expropriationsförfarande. Ett sådant förfarande i ett speciellt fall, där expropriationsändamål ej föreligger, står dock knappast i överensstämmelse med hittills tillämpade rättsprinciper.»

Jag hoppas att herr Lundberg har

Avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna

läst även dessa sidor. Eller de har kanske inte passat till herr Lundbergs uppfattning och han har måhända därför hoppat över dem?

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Om man, herr Hansson i Skegrie, har ett speciellt intresse och får skriva hela motiveringen i en fråga utan att tillmötesgå samhällets krav att dess rätt skall hävdas av tjänstemän och andra — även här i riksdagen — så är det självklart att man blir ödmjukt rädd för att kunna stöta sig med dessa paragrafer. Men om bönderna i gången tid hade hyst samma rädsla som herr Hansson i Skegrie här har visat, så skulle den svenske bonden ännu ha varit livegen hos adeln.

Förhållandena kan måhända sägas vara bra nu. Men om herr Hansson gäve bönderna rådet att återgå till den gamla rättspraxis som rått här i landet och ge adeln de rättigheter den haft under århundraden, så skulle herr Hansson få se på ett bondeuppror! Om bönderna någon gång skulle tåga mot Stockholm, skulle det vara i den situationen.

Här Hansson säger att om detta förslag ej går igenom skall avvecklingen ske medelst expropriationsförfarande till fulla värdet. Ja, jag har också läst ganska mycket rättshistoria och rättsfilosofi, och jag skulle därför kunna hålla på att diskutera länge med herr Hansson. Det aktstycke eller utredning jag här har i min hand om gruvskogarna är undermåligt både ur rättshistoriska och rättsprincipiella synpunkter. Jag vågar säga det, därför att jag troligen har läst detta ämne mera ingående än den professor som skrivit under betänkanudet. Man har här tagit alltför ytligt på förhållandena och utgått från rättsprinciper som gällde innan svenska folket i gemen hade möjlighet att komma till tals i riksdagen.

I varje tidsskede har också juristerna fått lov att på något sätt lagfästa ett politiskt skeende. Är de tankegångar, som

herr Hansson här har gett uttryck för, ett politiskt tänkande eller ett samhällstänkande som passar in i dagens samhälle? De passar in just i det tidskede som jag talar om, 1600-talet.

När herr Hansson försökte göra sig lustig över vad som sades om 1600-talet vill jag bara säga att om han läser historiken på sid. 3 i denna utredning, finner han att man börjar vid första delen av 1500-talet och sedan går vidare. Det är ju den rättspraxis och den rättsprincip som då gällde som man vill hävda i detta sammanhang.

Herr Hansson har accepterat principen att kronan har rätt till marken. Det kan han inte komma ifrån, eftersom han har godkänt kvoteringen med 60 och 40 procent. Om kronan icke ägde del i marken, skulle den inte heller kunna hävda 40-procentsregeln.

Menar herr Hansson att högsta domstolens principiella ställningstagande i fråga om rätten till jakt i gruvskogarna var en nullitet? Jag skall villigt erkänna att jag kan leta upp att det för att resonemanget skulle gå ihop för utredarna hade gjorts gällande, att slutledningen i högsta domstolen skulle vara felaktig. Men jag tror nog att högsta domstolen i sitt principutlåtande var inne på rätt väg.

Vi har ju ingen anledning att fortsätta diskussionen. Det gjordes lika tvärsäkra uttalanden 1950, när jag framhöll vådorna av förslaget om gräns mot allmänt vattenområde. Mina farhågor därvidlag har tyvärr mer än väl besannats i nuvarande situation, och jag är förvissad om att det även kommer att bli följdverkningar om vi tar detta beslut. Därför har inte herr Hansson övertygat mig. Jag skulle tvärtom nästan vilja säga att han har styrkt mig i min avvikande uppfattning. Låt vara att herr Hansson kan känna sig trygg och nöjd nu, eftersom han räknar med att han får en stor majoritet i riksdagen. Men det är i detta sammanhang inte bara majoriteten utan även sakfrågan som

Avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna

måste vara avgörande för samhället. Ur den synpunkten har jag inte någon anledning att frågå mitt yrkande.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! En sak skall jag gärna hålla med herr Lundberg om, nämligen att det är meningslöst att fortsätta diskussionen längre.

Herr Lundberg talar vitt och brett om att jag kan vara stolt över det och det. Jag talar för den mening som herr Lundbergs egen regering gjort sig till tolk för i sin proposition och som utskottets majoritet av alla partier har ställt sig bakom.

Herr Lundberg frågade om det var ett utslag av mitt politiska tänkande att jag gjorde mig till talesman för dessa nyttjanderättshavare. Får jag returnera frågan och säga till herr Lundberg: Är herr Lundbergs argumentering också utslag av ett politiskt tänkande, att staten utan vidare kan ta tillbaka vad som passar utan att ersätta dem som är nyttjanderättshavare?

Herr Lundberg menar väl inte att staten kan börja se efter hur mycket staten har givit bort under årens lopp och sedan utan vidare säga: Det tar vi tillbaka utan att lämna någon ersättning! Så går det ändå inte att göra, herr Lundberg. Det skulle vara socialisering i långt större utsträckning än något parti skulle våga göra sig till talesman för.

Vi kan slå fast, herr Lundberg, att kronan har rätt till marken. Den saken är fullt klar: marken är bara ställd till gruvägarnas förfogande för att de skall kunna utnyttja den skog som växer på marken. Staten har fortfarande jakt-rätten på dessa områden.

Men staten kan inte utan vidare sätta sig över gällande lagpraxis. Vi kan väl ändå vara överens om att det är fråga om en överenskommelse mellan två parter, där lagen träder in. Denna överenskommelse är säkerligen ur bägge parterers synpunkt den bästa, och saken hade

eljest inte kunnat lösas på annat sätt än genom ett tvivelaktigt expropriationsförfarande, där statens ersättning säkerligen blivit större än den nu blir.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! När det gäller en rättsprincip beror inte mitt ståndpunkts-tagande på om det är mitt eget parti i regeringsställning eller något annat parti som framlägger ifrågavarande förslag, ty rättsregler kan inte bindas vid att någon eller några inom ett parti gjort en felaktig bedömning.

Jag vill också säga till herr Hansson, att de rättsprinciper, som svenska folket skall försöka bygga upp i dagens demokratiska samhälle, blir självfallet andra än dem som byggdes upp innan demokratin genomförts i vårt land och då penningmakt var detsamma som rätt. Det var väl inte för ro skull som skalden skrev att »förtrycket nämns försvaret och rätt är det som lyckas.» Den princip som kommer till uttryck i dessa ord har jag aldrig anammat och kommer heller aldrig att göra det, oavsett vilket parti som riktar attacker mot rättsprinciperna.

Herr Hansson säger att staten inte kan ta något tillbaka. Ja, staten har givit gruvägarna bruksrätten till dessa rekognitionsskogar med vissa förbehåll. Under den period då tillmkningsmetoden tillämpades i vårt land måste man ha tillräckligt med ved för att kunna hetta upp berget och få det så pass hett att malm kunde brytas. Då krävdes det mycket skog. Sedan kom den period då kolningen lämnade underlag för de gamla bruken.

Men, herr Hansson, har man någonstans tillmkningsmetoden kvar i vårt land? Och var använder man sig av kolning? Nej, herr Hansson, ingen av dessa metoder tillämpas längre. I och med att dessa förutsättningar för gruvägarna att få disponera ifrågavarande markområden hade avskaffats inträdde även kravet på rätten för kronan att ta

Avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna

tillbaka sin egendom, som gruvägarna under några århundraden fått nyttja och taga intäkterna av.

Det anförs vidare att det skulle vara fråga om ett expropriationsförfarande i detta ärende. Jag har läst en del om servitut och om expropriationsförfaranden, men jag undrar ändå vilka grunder som åberopas när man hävdar att staten skall tillgripa ett expropriationsförfarande mot sig själv — ty det måste det ändå vara fråga om i detta sammanhang. Jag har inte kunnat föreställa mig att staten kunde expropriera mark som den själv äger, utan det måste väl i så fall vara gruvägarna som kräver expropriation från staten. Staten kan aldrig bli ersättningsskyldig för att den vill hävda sin egen rätt.

Jag vill i detta sammanhang klart säga ifrån att vi, om vi fortsätter på denna väg, kommer in i ett rättsläge där alla i olika situationer ställer krav på samhället medan de värden, som är förutsättningen för att samhället i olika avseenden skall kunna fungera, dras in. Detta gäller inte minst fritids- och bostadsområdena i vårt land. Jag vill därför uppmana herr Hansson att försöka tänka om och hålla sig något mera till 1900-talet än till 1600-talet.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 810; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 810.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Lundberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 163 ja och 23 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs vart för sig

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1966/67,

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, såvitt angår jordbruksärenden,

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66, såvitt propositionen avser jordbruksärenden, och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss staten tillhörig mark, m. m.;

statsutskottets memorial nr 97, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av väckta motioner angående hushållspraktik, och

nr 40, i anledning av § 27 i riksdagens revisorers berättelse över den år 1965 av dem verkställda granskningen av statsverket.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 15

Föredrogs och lades till handlingarna allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av § 28 i riksdagens revisorers berättelse över den år 1965 av dem verkställda granskningen av statsverket.

§ 16

Föredrogs vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av § 29 i riksdagens revisorers berättelse över den år 1965 av dem verkställda granskningen av statsverket, och

nr 43, i anledning av § 38 i riksdagens revisorers berättelse över den av dem år 1965 verkställda granskningen av statsverket.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer att statsutskottets utlåtanden nr 105 och 106 i nu nämnd ordning uppföres sist bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för kammarens nästkommande sammanträde, fredagen den 13 maj.

Denna hemställan bifölles.

§ 18

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 till teckning av aktier i Allmän-

na bevakningsaktiebolaget m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret jämte i ämnet väckta motioner,

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringsanslag under försvarets fastighetsfond för budgetåret 1966/67 jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark m. m.;

första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av väckta motioner angående elddistributionens funktion och organisation.

§ 19

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr Nilsson i Bästekille till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående åtgärder för att skydda Ven mot fortsatt erosion.

§ 20

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.46.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 13 maj

Kl. 11.00

§ 1

Svar på fråga ang. förslag om rätt för kommun att bekosta tryckning av partiernas valsedlar

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Holmberg har frågat justitieministern om han överväger att lägga fram proposition vid årets riksdag med förslag om rätt för kommun att bekosta tryckning av partiernas valsedlar. Sedan frågan har överlämnats till mig för besvarande får jag anföra följande.

Kommuns befogenhet att gottgöra politiskt parti kostnader för valsedlar som partiet gjort i ordning för kommunalt val har prövats av regeringsrätten i ett mål som avgjordes genom utslag den 21 april 1966. Innebörden av utslaget är att kommun saknar sådan befogenhet.

Frågan om gottgörelse av allmänna medel åt de politiska partierna för valsedlar var föremål för riksdagens prövning år 1964 i samband med de ändringar som då gjordes i vallagarna och som bl. a. innebar att partierna kan få ersättning av statsmedel för kostnader för valsedlar till de s. k. riksvälen, d. v. s. val av ledamöter i andra kammaren, landstingsmän och stadsfullmäktige i städer utanför landsting. Att man i det utredningsförslag som låg till grund för reformen inte tog upp bestämmelser om ersättning av allmänna medel också för valsedelskostnader till andra kommunalval motiverades med svårigheterna att kunna på lämpligt sätt avgränsa kretsen av ersättningsberättigade vid dessa val. Inom inrikesdepar-

tementet har satts i gång en undersökning om möjligheten att komma förbi dessa svårigheter. Om denna undersökning leder till ett positivt resultat kommer en proposition i frågan att föreläggas höstriksdagen.

Vidare anförde:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lundkvist för svaret på frågan. Svaret var ju helt positivt i sak, och det hade jag också väntat mig. Riksdagens beslut år 1964 att valsedlar för riksdags- och landstingsval skulle bekostas av det allmänna motiverades med både praktiska och principiella skäl. Förfarandet ansågs utgöra en viktig serviceåtgärd gentemot väljarna, och beslutet skulle också underlätta valnämndernas och länsstyrelsernas arbete i samband med val. För övrigt underströks såväl av utredningen och departementschefen, justitieminister Kling, som i riksdagens beslut, att frågan principiellt redan för länge sedan hade lösts, nämligen genom besluten om andra serviceåtgärder av samma karaktär.

Däri låg, hette det i propositionen, »ett erkännande av att kostnaderna för valsedlar är en det allmännas angelägenhet». Riksdagens uppfattning om den principiella sidan av saken kom alltså till mycket klart uttryck.

Personligen tycker jag nog att det inte fanns någon hållbar motivering för undantaget i 1964 års beslut beträffande valsedlar som skulle användas i primärkommunala val. Men alla förutsatte vi väl då, att saken skulle kunna ordnas genom den kommunala självbestämmanderätten. När riksdagen hade fastslagit att det i princip är en det allmännas

Svar på fråga ang. skolöverstyrelsens tillhandahållande av s. k. rättningsmallar

angelägenhet att bekosta valsedlar, så borde det naturligtvis vara tillämpligt även på den del av de allmänna medlen som förvaltas av kommunerna.

Nu har ju inte regeringsrätten bedömt saken så. Däremot har det mycket stora antal kommuner, som har fattat beslut i enlighet med den tolkning av riksdagsbeslutet som jag här gett uttryck för, handlat i denna anda. Det har som bekant också varit fallet med den länsstyrelse som dömt i det hittills enda överklagningsmålet i denna sak.

Jag ser därför med stor tillfredsställelse och säker förvisning fram emot en lösning i positiv riktning, sedan jag nu tagit del av statsrådet Lundkvists svar. Men jag får kanske ändå, eftersom statsrådet tyvärr inte har kunnat utlova att en proposition i ärendet framläggs under vårriksdagen, ställa frågan huruvida den undersökning som statsrådet talar om i sitt svar kan beräknas vara färdigt så tidigt att det kan föreligga ett riksdagsbeslut före valet. Ett svar på den frågan skulle ha betydelse också för de kommuner som nu överväger att fatta beslut i denna fråga men som vilar på hanen med hänsyn till regeringsrättens utslag.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Eftersom det är omöjligt för oss att framlägga en proposition redan till vårriksdagen, så kan man inte heller räkna med ett riksdagsbeslut i denna fråga före valet. Men det är riktigt — vilket herr Holmberg också redovisade — att det uppenbarligen finns ett betydande intresse från kommunernas sida att få frågan löst; jag kan hänvisa till de rekommendationer som har utfärdats av kommunförbunden och det faktum att man i så många kommuner har fattat beslut som redan vunnit laga kraft.

Jag är därför för min del beredd att, i händelse av att det kan framläggas en proposition till höstriksdagen, söka pröva möjligheten till och lämpligheten av

att utforma propositionen så att bestämmelserna i den kan tillämpas redan med avseende på 1966 års kommunalval.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. skolöverstyrelsens tillhandahållande av s. k. rättningsmallar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet,

herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Turesson har frågat, huruvida det är tillfredsställande att vissa av skolöverstyrelsens s. k. rättningsmallar till årets realexamensskrivningar kom skolorna till handa endast sex dagar före den dag, då skrivningskollegium författningsenligt skall äga rum.

Jag vill först helt kort redogöra för arbetsrutinen vid uppgörande av ifrågasvarande rättningsmallar. Omedelbart efter skrivningarna vidtar det arbete, vilket måste bedrivas med sikte på att skrivningarna skall vara rättade och betygssatta före den dag, då muntlig examen tidigast får avläggas. Den sista realexamensskrivningen innevarande vår ägde rum den 25 april. Muntlig examen får i år avläggas tidigast den 12 maj. Tiden för arbetet är, som var och en förstår, mycket kort. Skolöverstyrelsen låter utarbeta och utsända modellöversättningar till berörda lärares hjälp. Efter det att vissa lärare inrapporterat de vanligaste feltyperna uppgörs och utsänds därefter poängmarkeringsmallar och sedan vissa skolor meddelat utfallet av dessa utfärdas på grundval härav de slutliga anvisningarna om betygsgränser.

Det är givetvis beklagligt, om den slutliga rättningsmallen någon gång blir försenad. Den av herr Turesson angivna tidrymden av sex dagar får dock anses tillräckligt lång för att lärarnas rättelser skall kunna bringas i överensstämmelse med ifrågasvarande mallar.

Svar på fråga ang. kontrollåtgärderna för att uppdaga dold tuberkulos

Vidare anförde

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret. Jag kan tyvärr inte dela ecklesiastikministerns uppfattning om att den tidrymd som jag angivit och som i år stod lärarna till buds är tillräcklig. Den skulle naturligtvis kunnat vara det, om dessa lärare inte hade någonting annat att göra under denna tid än att ta hand om sina realskrivningar. Men vi måste komma ihåg att många av dessa lärare, på grund av den lärarsituation som råder, undervisar i flera parallella realklasser och förutom att de skall bedöma sina egna klassers skrivningar också har att tjänstgöra som medbedömare vid rättningen av parallellklassernas. Slutligen har inträffat — det gör det väl alltid vid den här årstiden — kollisioner med studentexamen, vilket ytterligare försvårat det hela och minskat lärarnas möjligheter att hinna med arbetet.

Jag vet att den tidrymd som i år stått till förfogande för dessa rättningsuppgifter och för betygsättningen är exceptionellt kort, kortare än den varit tidigare år. Detta är beklagligt, men det är ännu mer beklagligt om man på lärarhåll uppfattar detta som nonchalans från den överordnade myndighetens sida, eller så, att denna myndighet inte har respekt för det arbete lärarna har att utföra. Det är beklagligt inte minst därför att det inte på något sätt står i överensstämmelse med de regler för god personalvård som det är angeläget att man tillämpar överallt, särskilt där staten är arbetsgivare och där staten bör vara ett föredöme.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. kontrollåtgärderna för att uppdaga dold tuberkulos

Ordet lämnades på begäran till

6* — Andra kammarens protokoll 1966. Nr 23

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Jansson har frågat, om jag avser att ta något initiativ i syfte att skärpa kontrollåtgärderna för uppdagande av dold tuberkulos.

De allmänna skärmbildsundersökningarna har i hög grad bidragit till lungtuberkulosens framgångsrika bekämpande i vårt land. Undersökningarna utförs länsvis av medicinalstyrelsens skärmbildscentral på begäran av sjukvårdshuvudmännen. Budgetåret 1964/65 utökades antalet skärmbildspatruller till 15. I årets statsverksproposition är medel beräknade för detta antal. På senare tid har emellertid huvudmännens intresse för fortsatta skärmbildsundersökningar minskat, vilket föranlett medicinalstyrelsen att inhämta uppgifter från huvudmännen om i vilken omfattning skärmbildscentralens medverkan påkallas för behov inom sjukvårdsområdena under de närmaste åren. De svar som hittills inkommit tyder på att flera huvudmän planerar att åter öka aktiviteten på detta område.

När resultaten av den av 1962 års riksdag beslutade försöksverksamheten med allmän hälsokontroll i Värmlands län föreligger bör frågan om skärmbildsundersökningarnas framtida utformning närmare övervägas.

Vidare anförde:

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret. Orsaken till min fråga var nyligen offentliggjorda meddelanden om att det förestod en nedrustning av medicinalstyrelsens skärmbildscentral.

Svaret ger ett visst stöd för detta antagande, eftersom socialministern säger: »På senare tid har emellertid huvudmännens intresse för fortsatta skärmbildsundersökningar minskat, vilket föranlett medicinalstyrelsen att inhämta uppgifter från huvudmännen om i vilken omfattning skärmbildscentralens

Svar på fråga ang. nybyggnad för statens institut för folkhälsan

medverkan påkallas för behov inom sjukvårdsområdena under de närmaste åren.»

Detta är inte något entydigt svar på i vilken riktning man avser att vidtaga åtgärder; det utgör mera ett besked om att man ställer sig avvaktande till dess att man får in besked. Det kan förefalla som om det finns fog för detta. Att frågan över huvud taget har ställts, beror på att tuberkulosen inte är den försvunna och utrotade sjukdom som många tror. Dödligheten har gått ned, som också här har påpekats, och den fortsätter att sjunka, men sjukdomsfrekvensen har inte minskat i samma takt. Enligt Läkartidningen registreras i Sverige årligen 4 000 nyupptäckta fall av tuberkulos och cirka 500 personer avlider årligen enligt den officiella statistiken. Det är från den utgångspunkten man blir orolig när man hör att det är fråga om en minskning av beställningar på skärmbildsundersökningar. Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka har i flera sammanhang påpekat, att den officiella statistik som jag här hänvisat till dessutom inte är tillförlitlig och inte ger en riktig bild av tbc-situationen i landet. Alla är eniga om att tuberkulosen har ändrat typ. Den är vanligare nu än förr hos äldre personer och har ofta ett mera godartat förlopp än tidigare. Och detta godartade förlopp innebär i sin tur att den inte alltid blir upptäckt och att det finns många människor som utgör en smittorisk både ute i livet och på sjukhusen därför att de vårdas där för en annan sjukdom och man inte har förutsatt att de skulle vara angripna av tbc.

Det är naturligtvis i och för sig mycket viktigt att bl. a. få tillgång till undersökningsresultaten från Värmlands län, men det material som redan framkommit talar för att medicinalstyrelsen bör vidga ramen för skärmbildscentralens verksamhet och inte minska den.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag delar herr Janssons åsikt att tbc icke är en sjukdom som definitivt försvunnit. Det är också givet att utvecklingen på det här området fortsättningsvis måste följas med stor vaksamhet. Det kan dock i sammanhanget vara av intresse att notera att från att ha varit en av våra allra svåraste folksjukdomar med 81 döda per 100 000 invånare årligen 1936—1940, har tuberkulosens roll som dödsorsak kraftigt reducerats till endast 6 döda per 100 000 invånare för några år sedan. Men alltjämt spelar den sin roll som en allvarlig sjukdom.

Man skall emellertid ha klart för sig att det har varit sjukvårdshuvudmännens sak att utveckla skärmbildsverksamheten. Såsom jag har konstaterat i mitt svar har ett minskat intresse för verksamheten börjat märkas under senare tid och detta sammanhänger naturligtvis med att det under årens lopp har företagits både en och två genomgångar av befolkningen ute i de olika sjukvårdsområdena. Men som jag också noterat i svaret har nu medicinalstyrelsen hemställt till sjukvårdshuvudmännen att inkomma med synpunkter på den fortsatta verksamheten för de närmaste åren just med sikte på själva planeringen.

Det är naturligtvis angeläget att vi i ett större sammanhang kan bedöma frågan om en hälsokontroll och över huvud taget åtgärder i förebyggande syfte på olika områden när värmlandsundersökningen är klar. Jag har därför funnit anledning att i mitt svar även framhålla detta.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. nybyggnad för statens institut för folkhälsan

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Svar på fråga ang. utredningen om en bro över Hjälmare kanal

Herr talman! Fröken Elmén har frågat, om jag ämnar ge byggnadsstyrelsen direktiv om skyndsam projektering och programmering för nybyggnad av statens institut för folkhälsan.

Byggnadsstyrelsen fick förra året i uppdrag att utarbeta förslag till byggnadsprogram för en för statens institut för folkhälsan och arbetsmedicinska institutet gemensam nybyggnad i Västra Skogen i Solna. Enligt vad jag inhämtat avser styrelsen att inom den närmaste tiden avlämna ett sådant förslag till byggnadsprogram, avsett att läggas till grund för ett projekteringsuppdrag.

Vidare anförde:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min fråga. Det låter ju i och för sig bra att man inom den närmaste tiden tänker inlämna förslag till byggnadsprogram för lokaler även för arbetsmedicinska institutet, men herr statsrådet får förlåta mig om jag är litet misstänksam och frågar vad som menas med »inom den närmaste tiden».

Det har ju varit en lång lidandets historia för folkhälsoinstitutet. Redan 1945 när det begärdes en ny projektering uttalade man, att man varken ekonomiskt eller på annat sätt kunde rätt utnyttja resurser och personal därför att lokaler inte räckte till. Därefter har en organisationsutredning också konstaterat detta och lagt fram förslag. 1962 interpellade jag i denna fråga och fick av inrikesministern — området sorterade då under hans departement — det svaret att förslag skulle läggas fram för riksdagen 1963, alltså följande år.

När vi nu behandlade arbetsmedicinska institutet i statsutskottets tredje avdelning och frågan om byggnationen därvid kom på tal, fick jag emellertid till min förvåning höra att ingenting hade försports beträffande någon ombygg-

nad, utbyggnad eller förbättring för folkhälsoinstitutet.

Förhållandena vid institutet är faktiskt olidliga och man har inte möjlighet att ta upp utomordentligt viktiga frågor som vi ständigt diskuterar här i riksdagen. Frågor om vattenföroreningar, luftföroreningar, bullerfrågor m. m. kan sålunda inte behandlas vid den centrala forskningen därför att man inte har tillräckligt utrymme. Av samma orsak får man lämna frågor som gäller biocidområdet åt sidan. Detta gäller även kollektivbespisningen, som blir alltmer aktuell och ur näringsfysiologisk synpunkt skulle behöva göras till föremål för forskning.

Jag anser därför denna byggnadsfråga synnerligen viktig, och jag blev som sagt mycket förvånad när jag fick veta att det ännu inte hade skett någonting och skulle vilja fråga vad statsrådet menar med uttrycket »inom den närmaste tiden».

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Det är ganska naturligt, fröken Elmén, att man inte kunde direkt planera för ett arbetsmedicinskt institut innan frågan om detta institut var utredd och beslut fattats. För någon vecka sedan fattades emellertid beslut här om, och enligt planerna skall nybyggnaden för folkhälsoinstitutet i Västra Skogen även inrymma arbetsmedicinska institutet. Emellertid får detta institut omedelbart när det startar provisoriska lokaler.

Jag skall svara konkret på den fråga som fröken Elmén har ställt: Vi beräknar att byggnadsprogrammet skall avlämnas nästa månad.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. utredningen om en bro över Hjälmare kanal

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga ang. utredningen om en bro över Hjälmare kanal

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat mig, om jag anser att vid utredningen om en bro över Hjälmare kanal har tillräckligt beaktats behovet av en segelfri höjd av sådan storlek att icke båttrafiken i området avstängs och Hjälmarens sannolikt igenlammas.

Utredningen om en ny bro över Hjälmare kanal har nyligen påbörjats, och något förslag i ärendet har ännu inte framlagts. Väg- och vattenbyggnadsverket kommer att under utredningsarbetets gång samråda med berörda myndigheter och enskilda rörande brons lämpliga konstruktion. När förslag i frågan utarbetats, kommer det att prövas i vanlig ordning.

Vidare anförde:

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Palme för svaret på min fråga. Jag kunde nöja mig med att säga att jag är tillfredsställd med svaret och sedan gå ned från talarstolen. Jag har ju fått det svar jag önskade, nämligen att väg- och vattenbyggnadsverket kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på utredningsarbetet och samråda med berörda parter.

Det förhåller sig emellertid så att detta förslag, som vi i Örebro län haft kännedom om i åtta månader, har utlöst protester från båtfolk runt Hjälmarens, eftersom en brohöjd på endast 2,5 meter kommer att innebära att sjön propas igen. Det kommer inte att kunna föras in något muddringsverk i Hjälmarens, som är en sådan sjö att man för att där kunna hålla segelbara leder måste använda ett muddringsverk. Det finns över 1 000 båtägare runt Hjälmarens, och som fritidssysselsättning är båtporten av stor betydelse för dem. Men man får heller inte bortse från de beredskapssynpunkter som kan anlägg-

gas på kanalen trots att det kanske för tillfället inte där försiggår någon fraktfart till Örebro. Vi har tidigare haft en ganska betydande båttrafik med oljelaster till Örebro, men den har minskat under senare år. Emellertid får man nog förutsätta att det är av värde för staden att även den vägen kunna ta in oljelaster.

Från sjösportshåll har man betonat att en bro över Hjälmare kanal som har 12,5 meters höjd fyller de krav som kan ställas. Örebro stad planerar en kraftig utbyggnad av sin småbåtshamn och tänker satsa över 1 miljon kronor på denna. Om bron kommer till stånd medför det ett avbräck för de människor som är intresserade av att tillbringa fritiden på sjön. Jag vet att statsrådet själv har ett visst intresse av sjöfart — kanske inte vad beträffar stora båtar utan i fråga om paddling. Det är givet att man kommer att kunna paddla ut på Hjälmarens även i fortsättningen, men den planerade bron skulle verka hämmande på båtfolkets fritidsverksamhet.

Jag får än en gång tacka statsrådet för svaret. Såsom jag sade tidigare är jag fullt nöjd med det. Jag vet nu att statsrådet kommer att ha ögonen på saken, eftersom han hyser ett speciellt intresse för dem som går vattenvägen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag skall helt kort komplettera herr Andersson i Örebro på en punkt. Det är inte bara väg- och vattenbyggnadsverket som har sin uppmärksamhet riktad på detta, utan också sjöfartsstyrelsen, vilken kommer att ta upp frågan om fritidsbåttrafiken till övervägande, när ärendet i sinom tid skall prövas i sjöfartsverket.

Det framgick möjligen av herr Anderssons yttrande, att han var underkunnig om ett av mig en gång i Örebro avgivet löfte att komma paddlande upp för Svartån.

Svar på interpellation ang. villkoren för statsbidrag till lärlingsutbildning hos hantverksmästare

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! När jag framställde min fråga, hade jag gjort mig underkunnig om att sjöfartsstyrelsen inte på den officiella vägen hade fått ta del av ifrågasvarande planer, utan endast på andra vägar erhållit kännedom om att vägförvaltningen i Västmanlands län projekterade en s. k. propp för Hjälmaren.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Justerades protokollet för den 6 innevarande maj.

§ 7

Svar på interpellation ang. villkoren för statsbidrag till lärlingsutbildning hos hantverksmästare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Andersson i Örebro frågat dels om jag delar skolöverstyrelsens uppfattning, att i fall där s. k. dubbel organisationsplikt föreligger, kravet på att hantverksmästarens personal skall vara fackligt organiserad vid ansökan om lärlingsbidrag bör gå före kravet på att hantverksmästaren skall äga för lärlingsutbildning erforderlig skicklighet och erfarenhet, dels, om så ej är fallet, huruvida jag vill medverka till att i de fall vederbörande arbetstagare vägrar att organisera sig, statsbidrag likväl skall utgå, om hantverksmästaren bevisligen gjort vad på honom ankommit för att förmå den anställde att organisera sig.

I anledning härav får jag anföra följande.

Enligt gällande bestämmelser om statsbidrag till lärlingsutbildning hos hantverksmästare skall bidragsprövningen ske under hänsynstagande till behovet av kvalificerad arbetskraft

inom vederbörande yrke och därav betingat behov av att stimulera till lärlingsutbildning. Vid bedömningen av behovet bör överstyrelsen samråda med arbetsmarknadsstyrelsen och berörda organisationer. I övrigt innehåller dessa bestämmelser inga speciella villkor, under vilka prövningen skall ske. Den beslutande myndigheten, skolöverstyrelsen, är sålunda relativt obunden av författningsmässigt fixerade normer.

Denna utformning av bidragsbestämmelserna får ses mot bakgrunden av den uppläggning lärlingsutbildningen inom hantverksområdet har fått inom vårt utbildningssystem. I motsats till vad som är fallet i många andra länder har man inte ansett sig böra ingripa reglerande från statsmaktens sida på detta område genom särskild lärlingslagstiftning eller i andra författningsmässiga former. I stället har förutsatts att berörda arbetsmarknadsparter skall träffa närmare överenskommelser om förutsättningarna för och utformningen av utbildningen av lärlingar inom respektive yrkesområden. Detta har i regel skett i gällande kollektivavtal parterna emellan. Från statens sida har man inskränkt sig till att, bl. a. genom det nu utgående särskilda bidraget, stimulera och stödja den utbildning, som parterna sålunda träffat överenskommelse om, förutsatt att utbildningen uppfyller vissa krav.

En konsekvens av denna uppläggning är att skolöverstyrelsen vid sin handläggning har att ta stor hänsyn till de båda arbetsmarknadsparternas uppfattning i de enskilda fallen om lämpligheten av att bidrag utgår. Överstyrelsen torde också iaktta en strikt praxis i detta hänseende. Sålunda remitterar överstyrelsen regelmässigt ansökningarna till berörda arbetsmarknadsparter för yttrande. Den prövning dessa underkastar ärendena torde i första hand avse den bidragssökande hantverksmästarens yrkesmässiga kompetens liksom

Svar på interpellation ang. villkoren för statsbidrag till lärlingsutbildning hos hantverksmästare

hans lämplighet från andra synpunkter att meddela den avsedda handledningen.

I övrigt har jag under hand inhämtat följande beträffande överstyrelsens praxis. Är parterna ense om att i visst fall bidrag bör utgå trots att kollektivavtalsbestämmelse om organisationsplikt inte har uppfyllts, har överstyrelsen inte ansett sig böra på denna grund avslå en ansökan. Avstyrker däremot endera eller båda arbetsmarknadsparterna en bidragsansökan och grundar sig detta i att arbetsgivaren åsidosatt kollektivavtalets bestämmelser, anser sig överstyrelsen inte kunna bifalla en bidragsansökan.

Om man som nu är fallet beträffande stödet till lärlingsutbildningen knyter an till vad arbetsmarknadens parter i kollektivavtal överenskommit om förutsättningar och former för utbildningen, får man därmed också acceptera arbetsfredslagstiftningens rättssystem. I detta är organisationsklausuler rättsligen giltiga. Det torde inte kunna komma i fråga att genom utformningen av bidragsvillkoren rubba förutsättningarna för detta rättssystem.

Enligt min mening påkallar handläggningen av ifrågavarande ärenden inga åtgärder från regeringens sida.

Vidare anförde

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min interpellation.

I svaret redogör statsrådet för den praxis som skolöverstyrelsen tillämpar vid bidragsprövningen av statsbidrag för lärlingsutbildning hos hantverksmästare. Den praxis som överstyrelsen tillämpar överensstämmer med vad som sägs i kungl. brevet av den 28 maj 1959 i denna fråga.

Jag har samma uppfattning som över-

styrelsen, vilken uppfattning också återfinnes i det kungl. brevet, nämligen att man vid prövning av statsbidrag för lärlingsutbildning hos hantverksmästare i första hand skall ta hänsyn till den sökandes yrkesmässiga kompetens och lämplighet som handledare.

Däremot har jag en annan mening än överstyrelsen med avseende på dess praxis vid s. k. dubbel organisationsplikt, d. v. s. när en av arbetsmarknadsparterna avstyrker ansökan på grund av att hantverksmästaren i fråga har någon anställd som blivit utesluten från eller icke velat tillhöra sin fackliga organisation. Arbetsgivaren skall då medverka till att den anställde blir medlem i sin fackliga organisation. Trots att vederbörande arbetsgivare har gjort vad som ankommer på honom har det ibland, såsom förekommer inom mitt eget yrke, frisöryrket, hänt att vederbörande vägrat, varvid olika skäl anförts. Bl. a. har det framhållits att man inte önskar bli ansluten till ett politiskt parti. Arbetsgivaren försöker så långt det är möjligt medverka till att den anställde går in i sin fackliga organisation. Nu föreligger det emellertid brist på arbetskraft inom vårt yrke, och ofta är det fråga om en duktig arbetare som man inte vill bli av med. Då förvägras alltså statsbidrag för lärlingsutbildningen vilket jag inte anser vara rimligt.

Jag tycker att statsbidragsansökningar inte bör avslås med mindre än att arbetstagarparten i de fall dubbel organisationsplikt föreligger kan styrka, att arbetsgivaren inte gjort vad som kan anses böra ankomma på honom i enlighet med avtalets bestämmelser och försökt få den anställde att gå in i fackföreningen.

Vid ett sammanträde på Svenska frisörföreningen, där bägge branschföreningarna var representerade och även byrådirektör Tore Hessler deltog, anfördes i protokollet följande. Jag citerar: »Beslöts att om en mästare gjort vad som

Svar på interpellation ang. verkningarna av rationaliseringen inom postverket

kan anses vara skäligt för att förmå sina anställda att organisera sig, skall mästaren under alla omständigheter betraktas såsom statsbidragsberättigad. Bevisbördan rörande mästarens åtgärder skall av praktiska skäl ligga hos motparten.» Jag tycker det är en rimlig begäran att så sker.

I övrigt har jag samma uppfattning som statsrådet, att man skall samråda med de olika arbetsmarknadsparterna och med arbetsmarknadsstyrelsen. Det har hänt att överstyrelsen i något fall inte har haft kontakt med båda organisationerna i branschen utan bara med den ena, och sedan i sitt remissyttrande till Konungen tagit för gott vad denna part har sagt. Man har alltså inte kollat uppgifterna med arbetsmarknadsstyrelsen och inte heller med arbetsgivarparten. En sådan ordning är inte tillfredsställande, och jag hoppas att något liknande inte skall behöva hända i fortsättningen, utan att man tar god kontakt med samtliga parter som är inblandade i tvister av detta slag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8**Svar på interpellation ang. verkningarna av rationaliseringen inom postverket**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindström har frågat mig, om jag anser att en betydande del av rationaliseringsvinsterna inom postverket skall ske på bekostnad av en försämrad service för den berörda allmänheten.

Frågan synes avse förhållandena på landsbygden. Postanordningarna där undergår sedan flera år en omfattande rationalisering och utbyggnad. Å ena sidan sker en indragning på olika håll av fasta postanordningar, vilkas vidmakthållande med hänsyn till ändrade förut-

sättningar i befolknings- och bebyggelsehänseende inte längre kan motiveras. Å andra sidan sker en utbyggnad av postanordningarna främst genom en successiv utveckling och motorisering av lantbrevbäringen, som f. n. har en linjelängd av ca 140 000 km och betjäna mer än 570 000 hushåll. Enbart under den senaste femårsperioden har på detta sätt drygt 100 000 hushåll fått bättre postbetjäning, och av dessa har ca 35 000 tidigare inte haft någon postutdelning alls. Utbyggnaden av lantbrevbäringen medför f. n. en årlig utgiftsökning av ca 1 miljon kronor, varav endast hälften kompenseras av den besparing som görs genom den samtidigt pågående avvecklingen av fasta postanordningar på landsbygden.

Jag vill i sammanhanget framhålla, att lantbrevbäraren inte bara bär ut vanliga brevframsändelser utan också paket, rekommenderade och assurerade framsändelser, postförskott och pengar för inlösen av postanvisningar m. m. Han tar vidare emot framsändelser av alla slag, ombesörjer postbetalningar samt förmedlar insättningar och uttag på postsparbanken. Lantbrevbäraren fungerar således i praktiken som en rörlig postanstalt. Jag kan här nämna, att postverket i dagarna satt i gång en utredning, som siktar till att ytterligare förbättra den service som lantbrevbäraren ger. I sammanhanget skall exempelvis övervägas möjligheterna att utvidga lantbrevbärarens postbanksservice i vissa hänseenden, bl. a. genom en höjning av beloppsgränserna för direktuttag, möjligheterna att förbättra betalningsförmedlingen genom höjning av beloppsgränserna för in- och utbetalningar på postgiro, möjligheterna att genom tidtabeller införa mera regelbundna ankomsttider för lantbrevbäraren osv.

Allmänt anser jag, att postverkets åtgärder på detta område innebär en fortgående förbättring av postservicen på landsbygden.

Vad herr Lindström anför om önsk-

Svar på interpellation ang. verkningarna av rationaliseringen inom postverket

vårdheten av att rationaliseringsåtgärder sker i samförstånd med ortsbefolkningen kan jag helt ansluta mig till. Detta är också något som postverket eftersträvar. Omläggningar av postanordningar på landsbygden föregås regelmässigt av kontakter och samråd mellan postverkets regionala och lokala organ samt vederbörande kommunala myndigheter, som får tillfälle att framlägga sina synpunkter på de tilltänkta åtgärderna och därvid också ges möjlighet att påverka utformningen av dessa.

Vidare anförde:

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! När jag den 25 januari i »nifelhemsk» kyla ställde denna fråga till interpellationsministern, kunde jag inte drömma om att både vårbloomor och sommarklänningar skulle ha slagit ut innan jag fick svar från statsrådet. Men det finns ju ett gammalt talesätt som säger att den som väntar på något gott, väntar aldrig för länge, och jag kan sträcka mig så långt att jag medger att tre fjärdedelar av statsrådets svar är ganska gott. Det är en del berömvärda initiativ som har sett dagens ljus, och jag har därför ingen anledning att undertrycka mitt tack till statsrådet för det svar jag har fått.

I fråga om den sista fjärdedelen av svaret blir emellertid tacksamheten litet mera begränsad. Det säges där att postverket eftersträvar samförstånd med de människor ute i bygderna som berörs av rationaliseringsåtgärderna. Det är kanske inte riktigt att generalisera utifrån ett enda fall, men jag skall ändå med herr talmannens tillåtelse relatera hur bakvänt det hela kan bli när man sitter vid ett skrivbord, fjärran från den bygd det gäller, och gör upp ritningar.

Kyrkbygden i Lockne församling i Brunflo storkommun hade en egen poststation ända till i fjol. Nästan i lönnedom gjordes emellertid upp rationaliserings-

planer; befolkningen fick inte reda på dem förrän allt i stort sett var klart. Då vädjade man till postmästaren i Östersund att han skulle komma till ett sammanträde med de människor som var berörda av saken.

Kyrkbygden i Lockne församling består av inte mindre än sju byar, som ligger nästan som ett pärlband omkring kyrkan, och vad fick man då veta? Ja, jag kanske först måste försöka ge en bild av hur bygden ser ut. Kyrkbygden i Lockne ligger ungefär i centrum av området. Om vi säger att kyrkbygden i Lockne motsvarar »stenograförget» här i kammaren, så har vi Tandsbyn, som har fått poststationen för kyrkbygden i Lockne, längst upp på norrbottensbänken. Brunflo, som är centralort i Brunflo storkommun, ligger längst upp på stockholmsbänken. Borta i trapphallen finns Östersund, länets enda stad dit alla vägar bär.

Människorna i kyrkbygden har alltså sina vägar förbi Brunflo centralort, där vi har provinsialläkare, apotek, barnmorska, sjuksköterska, folktandvård, sjukhus, postkontor och all den service som man över huvud taget kan begära i en tätort ute på landsbygden. Det är då ganska förklarligt att de har en åstundan att få Brunflo som postadress. Både praktiska och rent känslomässiga synpunkter ligger väl till grund för detta önskemål. Att postadressen sammanfaller med kommunens namn har vissa praktiska fördelar. Jag undrar, om inte herr statsrådet skulle bli en smula orolig, därest man skulle ändra hans postadress till Blåsut, Skogskyrkogården eller någonting annat som varken skulle vara särskilt praktiskt eller lustigt.

Det är i stort sett så problemet ligger till. Postverket har emellertid skyndat sig att låsa fast beslutet, och verksamheten är redan i gång efter de nya ritningarna.

Jag har nämnt detta därför att statsrådet säger att det sker ett samarbete med ortsbefolkningen. Postmästaren i

Svar på interpellation ang. verkningarna av rationaliseringen inom postverket

Östersund vägrade i detta fall att fara ut till ett möte med bygdens folk.

Jag skulle vilja fråga: Anser statsrådet att det är förenligt med dessa tjänstemäns skyldighet att sköta serviceanordningarna på detta område att behårt vägra att fara ut och resonera med människorna? Jag tror att vi i vårt land kan vara stolta över att ha en förnämlig kår av tjänstemän och ämbetsmän som i de allra flesta fall är förtjänta av betyget A för sin tjänstutövning. Men som jag redovisat finns det ändå enligt min mening skrämmande undantag.

Det förefaller som om dessa avvikande typer fått för sig att allmänheten är till för dem och inte de för allmänheten. Det heter i en bekant revykuplett att det har kommit en katt bland hermelinerna, men i detta fall skulle man kunna säga, att det har kommit en krabbitare bland araberna. Jag har vid något tillfälle sagt att denna typ av människor är den svenska allmänservicens krabbitare, för vilka vi på ett eller annat sätt behöver göra grimtömmen någon decimeter kortare, om de inte skall ställa till alltför mycket ohägn.

Statsrådet var inne på att en förbättrad service av posten på landsbygden skulle dra en merkostnad av 1 miljon kronor. Men i det fall som är den direkta anledningen till min interpellation har postverket förklarat att besparingen skulle vara 8 000 kronor. Ja, vi har fått en rad olika uppgifter om vad merkostnaden skulle bli, om Brunflo finge bli adresspostanstalt för dessa människor, som inte är alltför belåtna med den ordning som nu råder. De får posten sent. Själasörjaren i den församling där jag bor ringde mig och beklagade att han fick posten först någon gång vid sjuttontiden, alltså först sedan arbetsdagen praktiskt taget är till ända. Han var missbelåten med det och hade begärt att få en lösväska som skickades per rälsbuss men vägrats detta. Och det kan väl vara förklarligt om även en präst har rätt att se på »Skäggen» t. ex. på kvällskvisten.

Kostnaden för att upprätthålla en särskild postanstalt på ifrågavarande plats skulle sålunda vara 8 000 kronor. Den första siffra som nämndes var att postverket bara skulle tjäna 4 000 kronor på att lägga ned postanstalten, med Brunflo som poststation, och så sent som i förrgår fick jag av en tjänsteman i generalpoststyrelsen reda på att det skulle kosta 8 000 kronor mera, om Brunflo skulle förbli adressort för kyrkbygden i Lockne.

Jag kan godtaga siffran 8 000 kronor. Då har postverket ändå inte förlorat på om människorna får postanstalten där de vill ha den. Och en del personer har t. o. m. hyrt postfack i Brunflo för att de skall kunna hämta sin post där, när de kommer från jobbet i Östersund, och inte behöva fara till Tandsbyn.

Jag förstår statsrådets invändning att lantbrevbäraren är ett rullande postkontor. Men både statsrådet och jag vet att det är en hel del saker som man själv vill klara av direkt på poststationen. Om man exempelvis skall betala sin skatt tar posten inte en check på mer än 1 000 kronor — det är bara på den förnämliga postexpeditionen här i huset som checkar på större belopp tas emot.

Herr talman! Jag tycker att dessa förhållanden är så bakvända att jag velat ge kammarens ledamöter en bild av hur det kan bli när skrivbordsfolk ensamma får bestämma om saker som dessa. Jag kan inte komma ifrån att det i samband med den långa rad av poststationsindragningar som pågår i Östersunds ytterområden borde ha varit möjligt att lösa problemet även till dessa människors belåtenhet. Att göra upp en rationaliseringsplan för ett statligt verk är inte som att lägga en patiens som alltid bara har en utgång, utan det måste finnas många olika sätt att lösa problemet.

Jag kan inte förstå annat än att det gått prestige i denna fråga. Ingen postmästare i Östersund, ingen postdirektör i Sundsvall, ingen generaldirektör i kungl. generalpoststyrelsen och inget statsråd i Kungl. Maj:ts kansli kan över-

Svar på interpellation ang. verkningarna av rationaliseringen inom postverket

tyga mig om att det inte skulle ha varit möjligt att lösa detta problem på ett smidigare sätt än vad som skett.

Herr talman! Jag kanske inte skall hålla på så mycket längre, men låt mig dock framhålla att jag vet att det är ett mycket starkt önskemål bland dessa människor att statsrådet skulle undersöka ingrepp av detta slag i landsbygdens postservice, i all synnerhet vad som förekommit på denna ort. Jag tror att jag kan försäkra herr statsrådet att han skulle få ett anständigt mottagande. Jag tror att vi, till skillnad från de »försvenskade danskarna» söder om landsvägen, av två skäl kan göra denna utfästelse: för det första har vi inte så gott om sovel som de, och för det andra tillämpar vi mera rumsrena metoder för att ge uttryck för de känslor som förekommer bland ortsbefolkningen.

Jag ber än en gång få tacka för svaret.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Herr Lindström började med att kalla mig för interpellationsminister, och det ligger väl något i denna benämning. Jag har en känsla av att vid flertalet plena under vårsessionen ha stått här i denna kammare och redligen besvarat interpellationer.

Skälet till att svaret på herr Lindströms fråga kommer så pass sent är helt enkelt, att det hade ett samband med ett överklagningsärende, som vi först ville se litet närmare på.

När det gäller den konkreta frågan kanske jag inte i detalj skall gå in på händelseförloppet efter den måleriska skildring, som vi hört herr Lindström lämna. Vi förenas av ett visst intresse för hästar, och det var från detta område som herr Lindström hämtade sina märgfulla bilder — det var en mycket yster kähphäst han nyss förde runt volten.

Jag kan bara säga att de kommunala myndigheterna vid sin behandling av detta speciella fall, som vi försökt ut-

reda mycket noggrant, vid flera tillfällen tillstyrkt den föreslagna omläggningen såsom den som bäst skulle tjäna bygden i dess helhet.

Till slut vill jag framför allt ta fasta på det positiva. Jag läste häromdagen en tidning utgiven av postverket, i vilken en ledamot av denna kammare, herr Gustafsson i Kårby, landshövding Thure Andersson i Blekinge och en representant för RLF uttalade sig utomordentligt berömmande om den utbyggnad av lantbrevbäringen som posten på senare år genomfört. De underströk den betydelse som detta haft för människorna i glesbygder och på landsbygden över huvud.

Jag tror, som jag redovisade i mitt interpellationssvar, att det är ett fint nytt initiativ som postverket nu i dagarna har tagit genom att undersöka möjligheterna att ytterligare vidga lantbrevbäringens effektivitet som rörlig poststation. Det är detta vi främst skall ta fasta på. Att det sedan kan uppstå smärre misshälligheter och en smula gnissel vid den stora omläggningen är väl litet svårt att undvika, men jag är övertygad om att postverket kommer att göra sitt yttersta för att hålla god kontakt och skapa gott samförstånd med människorna ute i bygderna.

Herr **LINDSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag ber statsrådet om överseende ifall jag gav honom en alldeles felaktig titel. Emellertid är jag väl inte den förste i denna talarstol som har gjort sig saker till felsägelse, så jag kan inte behöva ligga sömlös för det.

Herr statsrådet sade att postverket har tagit kontakt med de kommunala myndigheterna. Det är nog en ganska egendomlig kontakt, eftersom ingen av de människor som berörs av denna omläggning på ett tillräckligt tidigt stadium har fått komma till tals om hur problemet skulle lösas. Denna bygd har nämligen ingen representant i kommunalnämnden i Brunflo storkommun. Där

skedde väl tillstyrkandet av förslaget i all tydlighet, och de berörda fick aldrig reda på det.

Det kan alltså vara anledning att tala om att kommunalnämndens ordförande, som inte bor där, har sin hustru från Tandsbyn och att lantbrevbäraren som har denna linje och är ledamot av kommunalnämnden lever i hjonelag med föreståndarinnan för poststationen i Tandsbyn. Det är sannolikt att de hade ömsesidiga intressen av att lösa problemet på detta sätt. Jag tycker dock inte att det skall gå till så. Jag vill inte påstå att detta har varit avgörande för frågan, men misstanken ligger snubblande nära.

Jag upphör aldrig att beundra statsrådet Palmes pedagogiska talanger. Det har emellertid sagts att det inte är lätt att få gamla hundar att sitta fint, och det kanske inte heller är lättare att få gamla gubbar och våra feminina motsvarigheter att sitta alldeles tysta och snälla. Vi förbehåller oss nog alltjämt rätten att syna byråkrater av den typ som har föranlett denna interpellation litet i sömmarna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 98—101, första lagutskottets utlåtande nr 29, andra lagutskottets utlåtande nr 44 och allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 45.

§ 10

Föredrogs vart för sig

konstitutionsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i lagen om församlingsstyrelse; och

statsutskottets utlåtande nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark i Trollhättan.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 11

Överlåtelse av vissa delar av Järvafältet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal med Stockholms stad m. fl. kommuner om överlåtelse av vissa delar av Järvafältet.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Jag har tidigare här i kammaren tagit upp frågan om priset på mark inom Järvafältet. Försvarsministern yttrade då att vi får återkomma i frågan när affären skall göras upp. Jag kan därför inte låta frågan passera utan att anföra några ord, eftersom det rör sig om den största markaffär som över huvud taget gjorts i stadsbyggnads-sammanhang i vårt land.

Det är allmänt känt att det inom de fem berörda kommunerna finns en stark opinion mot denna uppgörelse. Borgarrådsberedningen i Stockholm säger i ett yttrande över denna uppgörelse, att »det är för 240 miljoner kronor och inte för något lägre belopp, som Järvafältet får övertas av kommunerna för civilt bruk. Valet har alltså varit att ta uppgörelsen på dessa villkor eller att inte ta den.» Något tredje val gives inte! Om alla kommunerna inför denna tvångssituation är beredda att godta uppgörelsen, innebär det inte att man i och för sig är överens om statens markpolitik.

Låt mig till denna affär säga ungefär vad som uttalades i Stockholms stadsfullmäktige när man där beslutade i frågan, nämligen att det är ett ganska hutlöst avtal, som statsmakterna påtvingar Stockholm och övriga fyra kommuner — de som nu tillsammans köper vissa delar av Järvafältet.

Jag skall inte gå långt tillbaka i tiden. Jag vill bara erinra om att staten 1905 köpte hela detta område för ungefär 6 miljoner kronor. För nu ifrågasvarande delar av området begär man 240 miljo-

Överlåtelse av vissa delar av Järvafältet

ner. Det betyder en vinst på ungefär 4 000 procent. Visserligen har en betydande markvärdestegring ägt rum, men att den skulle motsvara en så kraftig prishöjning är väl ändå tvivel underkastat.

En stor del av järvafältsmarken ligger mycket bra till för bebyggelse, och jämfört med markpriser som tillämpas exempelvis i centrala Stockholm kan det begärda priset inte sägas vara direkt härresande. Sett mot bakgrund av jämförliga markobjekt ter det sig dock annorlunda. Fastighets- och kammarkontoren beräknar alltså att det av staten begärda priset ligger 68 procent över det hittills som normalt kalkylerade råmarksvärdet. I fråga om hyresbebyggelse ligger priset 75 procent över det i Stockholm hittills kalkylerade priset.

Eftersom kommunerna sannolikt anser att de i sin tur måste ta ut kostnaderna för marken, blir det hyresgästerna på Järvafältet som får betala priset för denna markuppgörelse.

Det anförs i Stockholms borgarrådsberednings yttrande att markpriset inte beräknats efter ortsprisnivån för likvärdig mark, utan att priset i stället beräknats så, att kommunerna skall betala vad det kostar att flytta de militära etablissemangen. Eftersom kommunerna måste ta tillbaka sina utlägg av hyresgästen, innebär det att hyresgästerna på Järvafältet till skillnad från andra får betala vad man skulle kunna kalla en särskild värnskatt på de hyror de i framtiden kommer att erlagga.

Låt mig peka på ett par detaljer, som nog måste anses vara litet upprörande. Kommunerna skall betala 6,5 procents ränta på den fördelade köpekostnaden redan från den 1 juli 1966, oavsett när de får tillträda marken. Ta exempelvis Sollentuna! Om jag läst rätt i avtalstexten, så räknar man med att Sollentuna skall kunna tillträda marken den 1 januari 1975. Men kommunen skall redan från den 1 juli 1966 erlagga köpeskil-

lingen i form av reverser med 6,5 procents ränta. Vad innebär det? Jo, det innebär att denna relativt lilla kommun skall betala inemot 32 miljoner kronor i ränta till staten redan innan man får disponera marken.

Det har under senare år talats mycket om oförtjänt markvärdestegring, det har gjorts utredningar i den frågan och regeringen har ju förutskickat att den skall lägga fram förslag till åtgärder på det området. Men trots alla deklARATIONER står vi nu i begrepp att sluta ett markavtal, där staten dikterar villkor, mot vilka egentligen alla opponerar sig men som likväl måste godtas. Staten uppträder här som markspekulant i ganska stor skala.

Uppgörelsens innebörd är alltså, att kommunerna skall betala vad det kostar staten att flytta militären, och det är ingen rimlig princip. Riksdagen har för sin del tidigare uttalat, att markpriset borde bestämmas i enlighet med de principer, som bostadsstyrelsen tillämpar och som har till syfte att förhindra att bostadspolitiska intressen träds för nära. Det i detta fall ansvariga statsrådet är inte inne i kammaren. Jag skulle ha velat ha besked av honom, men kan kanske nu få det av någon annan, huruvida bostadsstyrelsen är rådfrågad angående det nu satta priset för marken på Järvafältet.

Det är ingen uppoffring av militären att lämna Järvafältet, utan det handlar faktiskt snarare om en militär nödvändighet. I ett interpellationssvar, som försvarsministern lämnade herr Ferdinand Nilsson i första kammaren den 21 november 1962 hette det:

»Vi befinner oss också på det militära området i ett utvecklingsskede, då vi får bättre vapen som kräver större utrymme och kanske framför allt större säkerhetszoner. Att motsätta sig denna utveckling är omöjligt, och därför var det enda radikala greppet att planera ett övergivande av området.»

Det har alltså funnits militära skäl

Ändring i förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

för att överge Järvafältet, och med den utgångspunkten borde staten också ha bedömt det pris man skulle betinga sig för detta område. Det hade varit på sin plats — jag vill sluta med det, herr talman — att staten givit prov på en fördömlig markpolitik så att kommunerna i varje fall inte hade behövt betala några kostnader innan de tillträder marken.

Jag har velat framföra dessa kritiska synpunkter, eftersom det är en mycket stor affär det rör sig om och eftersom denna kritik är mycket allmän i de fem kommuner som är berörda. Jag anser att det var befogat att framföra denna kritik, även om jag inte har något särskilt yrkande.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Det är ju inte bara herr Jansson som diskuterat markpriserna på Järvafältet — det har vi gjort litet till mans vid många olika tillfällen, bl. a. i den något uppseendeväckande situation då man helt plötsligt tillkännagav att Järvafältet skulle friställas för civila ändamål. I dagens läge finns det emellertid inte någon anledning att fördjupa sig i denna diskussion. Man kan visserligen alltid ha olika åsikter om huruvida priserna i en affärsuppställning är skäligen eller inte, men för dagen är ju situationen den, att markdelegationen, som för statens del handlagt denna affär, träffat preliminära uppställningar med samtliga kommuner, och kommunerna har accepterat priserna, tillstyrkt dem och också fått dem godkända av respektive fullmäktigeförsamlingar. Vad som nu erfordras är ett beslut av riksdagen om bifall eller avslag.

Eftersom enighet föreligger mellan statens förhandlare och kommunerna finns ingen anledning för riksdagen att i detta läge förhålla denna i och för sig mycket angelägna marköverlåtelse till de berörda kommunerna.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om avdrag vid inkomsttaxeringen för avskrivning på köpekontrakt som avser fartyg jämte i ämnet väckt motion.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13

Ändring i förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 11 mars 1966 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 69, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

1) förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin;

2) förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475);

3) förordning angående ändring i förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinsten;

4) förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt;

5) förordning angående ändring av bilagan till förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om särskild varuskatt;

6) förordning angående ändring i

Ändring i förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

förordningen den 15 december 1961 (nr 653) om brännoljeskatt;

7) förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521).

I propositionen föreslogs bl. a. att det skattefria vinstvärdet enligt lotterivinstbeskattningen höjdes till 200 kr. i fråga om vinster i varu- eller tombolalotterier.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) motionen I: 705 av herr *Gösta Jacobsson*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att övergångsbestämmelserna till förordningen den 1 juli 1966 om ändring av förordningen av den 24 maj 1957 (nr 209) angående skatt på sprit och vin skulle erhålla i motionen angiven ändrad lydelse, syftande till att avlyfta den skatt på teknisk sprit som belastar fabrikanternas inneliggande lager;

II) motionen II: 867 av herr *Gustafs-son* i Borås m. fl.; samt

III) motionen II: 868 av fru *Löfqvist* m. fl., vari hemställts,

1) att riksdagen måtte besluta

a) antingen om sådan ändring i det föreliggande propositionsförslaget att skänkt vinst i varu- och tombolalotteri ej beskattades,

b) eller att sådan vinst vars värde överstege 200 kronor beskattades, oavsett om den utgjordes av skänkt eller köpt vara, samt

2) att utskottet måtte utforma erforderliga författningstexter.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit den vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motionen II: 374 av herr *Jonasson*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att det skattefria beloppet i fråga om vinst i varu- eller tombolalotteri skulle utgöra 500 kronor; samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 69 icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas samt i anledning av motionen I: 705 av herr *Gösta Jacobsson* ävensom motionen II: 868 av fru *Löfqvist* m. fl. — måtte antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin med den ändringen att övergångsbestämmelserna erhålle i utskottets hemställan angiven lydelse;

2) förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475);

3) förordning angående ändring i förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster, med den ändringen att 1 § erhålle i utskottets hemställan angiven lydelse;

4) förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt;

5) förordning angående ändring i bilagan till förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om särskild varuskatt;

6) förordning angående ändring i förordningen den 15 december 1961 (nr 653) om brännoljeskatt;

7) förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521);

B) att följande motioner, nämligen

1) motionen I: 705 av herr *Gösta Jacobsson*,

2) motionen II: 374 av herr *Jonasson*,

3) motionen II: 867 av herr *Gustafs-son* i Borås m. fl., samt

4) motionen II: 868 av fru *Löfqvist* m. fl.,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundin*, *Vigelsbo* och *Börjesson* i Fal-

Ändring i förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.

köping, vilka ansett, att utskottet under punkterna A 3) och B 2) bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen II: 374 av herr Jonasson måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster med den ändringen att 1 § erhöles i reservationen angiven lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord i anslutning till behandlingen av bevillningsutskottets betänkande nr 40. Till detta utlåtande har fogats en reservation, vari reservanternas bl. a. hemställer om att riksdagen måtte besluta att det skattefria beloppet i fråga om vinst i varu- eller tombolalotterier må utgöra 500 kronor. Visserligen har utskottet i enlighet med propositionens förslag gått med på att det skattefria vinstvärdet enligt förordningen om särskild skatt på vissa lotterivinster höjs från 100 till 200 kronor, vilken höjning är välmotiverad, men den är dock icke tillräcklig om hänsyn tas till penningvärdeförsämringen. Det synes därför vara motiverat, inte minst med hänsyn härtill, att det skattefria beloppet nu höjes till 500 kronor. Ej heller kan man bortse från att sådana åtgärder skulle vara av den största betydelse för de frivilliga ideella organisationernas verksamhet, främst bland ungdomen.

Herr talman! Med det sagda ber jag få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande nr 40 fogade reservationen av herr Sundin m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 69 med förslag till förordning angående ändring i förordningen om skatt på sprit och vin har vi i en trepartimotion föreslagit viss ändring. I propositionen föreslås efter för-

slag från kontrollstyrelsen, att länsstyrelsen skall få rätt att meddela föreskrifter angående utskänkningsens bedrivande inte bara — som nu — när tillstånd meddelas utan även under pågående oktrojperiod, om nämligen byte sker av utskänkningslokal eller denna blir föremål för ombyggnad av väsentlig betydelse för utskänkningsens bedrivande.

En rad remissinstanser har föreslagit att den kommunala vetorätten skall utsträckas till att omfatta även utskänkning i samband med byte av utskänkningslokal. Departementschefen avstyrker detta förslag med hänvisning till att flertalet remissinstanser haft en annan uppfattning.

Här står alltså vad gäller remissinstanserna uppfattning emot uppfattning, något som inte är ovanligt. Vi anser i vår motion, att vårt yrkande är sakligt motiverat. Det får anses ligga helt i linje med de allmänna kontrollbefogenheter som kommunerna tillerkänts i rusdrycksförsäljningsförordningen. Vi tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag med det tillägget, att vetorätten bör gälla även i de fall då det företag, som erhållit utskänkningstillstånd, genomför ombyggnad av utskänkningslokal av genomgripande art.

Nu säger utskottet utan att ta ställning till principerna för det kommunala vetots räckvidd i samband med utskänkning, att denna fråga torde ligga inom den alkoholpolitiska utredningens uppdrag. Det återstår då att se hur utredningen ställer sig till spörsmålet. Jag anser att frågan är av sådan art, att den bör följas med stor uppmärksamhet, även om den inte har så överväldigande räckvidd.

Jag har, herr talman, inte något yrkande men har velat foga dessa ord till kammarens protokoll.

I detta anförande instämde herr Persson i Heden (cp).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Som herr Börjesson i

Viss specialutbildning för journalister

Falköping sade innebär propositionen en höjning av den skattefria gränsen för vinster i varu- eller tombolalotterier från 100 till 200 kronor. Dessutom föreslås en höjning beträffande huvudsakligen vinster i penninglotteriet och på premieobligationer från 25 till 50 kronor. Departementschefen beräknar att denna höjning kommer att betyda ett skattebortfall på 15 miljoner kronor. Man bör då också ta hänsyn till att dessa vinster är skattefria när det gäller inkomstskatt. Därför menar utskottet att man här bör ha relativt snäva gränser för skattefriheten.

Om man nu höjer gränsen för skattefriheten till 500 kronor för varuvinster, som herr Börjesson i Falköping här talar för, måste man också höja den skattefria gränsen för penningvinster till 125 kronor. Då får man ett totalt skattebortfall på — jag skulle gissa — mellan 50 och 75 miljoner kronor, och det finns, menar vi, ingen anledning att medverka till det nu.

Beträffande vad herr Gustafsson i Borås sade hänvisar jag till utskottets uttalande, nämligen att det ju ändå pågår en utredning i den saken.

Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen av herr Sundin m. fl.; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 14

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal rörande ändring i det i Ottawa den 6 april 1951 undertecknade avtalet mellan Sverige och Canada för undvikande av dubbelbeskattning samt

fastställande av bestämmelser angående handräckning i fråga om inkomstskatter; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 37 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 15

Viss specialutbildning för journalister

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner om viss specialutbildning för journalister.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 625 av herrar *Axel Kristiansson* och *Wikberg* samt II: 777 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl. hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt prövning och förslag beträffande utbildningsmöjligheter för journalister i syfte att uppnå en förbättrad informationsverksamhet i fråga om jordbruket och jordbrukspolitikens i enlighet med motionernas syfte.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 625 och II: 777 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hübinette*, *Axel Kristiansson*, *Skoglösa*, *Larsson* i Borrby, *Nilsson* i Bästekille och *Nilsson* i Agnäs, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 625 och II: 777 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt prövning och förslag beträffande utbildningsmöjligheter för journalister i syfte att uppnå en för-

bättrad informationsverksamhet i fråga om jordbruket och jordbrukspolitiken.

Utskottets hemställda föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande i anledning av väckta motioner om viss specialutbildning för journalister har fogats en reservation från högern och centerpartiet. Motionärerna framhåller att det är nödvändigt med en utbildning och vi delar deras uppfattning.

Lantbruksförbundet har i sitt remissvar framhållit, att det gärna ser att en sådan utbildning kommer till stånd. Även journalistförbundet anser att det behövs en bättre utbildning, eftersom det behövs bättre information till allmänheten, och att Pressinstitutet skulle vara lämpligt utbildningsorgan.

För min personliga del tror jag, herr talman, att det vore utomordentligt lyckligt om de människor som skriver i storstadspresen om jordbruks- och trädgårdsodlingens problem hade litet mera reda på vad de skriver om. Även på andra områden av vårt näringsliv kan bristfälliga kunskaper ge bristfälliga informationer i form av artiklar. Men det är inte detta vi behandlar nu utan en förbättrad journalistutbildning när det gäller jordbruks- och trädgårdsnäringen.

Det är dock så, ärade kammarledamöter, att man från konsumentensida många gånger likställer de priser man betalar med dem som man tror att producenterna får. Även om jag gärna erkänner att man på detta område under senare år fått en betydligt bättre förståelse från konsumentleden, kvarstår dock mycket av bristande information och därmed bristande kunskap. Vid prishöjningar skyller man enbart på producenterna. Dock borde var och en veta i dag, att distributionsapparaten kräver mycket pengar och många gånger är skuld till de stora prishöj-

Viss specialutbildning för journalister ningarna. Distributörerna måste söka täckning för sina kostnader och det påverkar priserna. Jag tror att det vore mycket lyckligt om detta förhållande klargjordes för konsumenterna. Det finns artiklar inom livsmedelsbranschen där råvaran och omslaget, d. v. s. emballaget, betingar ungefär samma pris, men hur många människor vet någonting om det? Jag tror att antalet är ganska ringa, tyvärr.

Jag skall, herr talman, nämna ett litet exempel från min egen bransch, fruktodlingen. 1964 var ett ur prissynpunkt mycket dåligt år. Vi producenter fick för extra prima — märk väl extra prima — gravensteiner 30 öre per kilo. I de centralt belägna affärerna i Stockholm var priset för konsumenterna 1:75. Jag förvånar mig inte alls över att konsumenterna sade: »Kan ni inte vara nöjda med ett pris på 1:75?» När jag då talade om för vederbörande att det inte var vårt pris utan att det var 30 öre, ställdes naturligtvis omedelbart frågan: »Vart går då resten?» Det vet vi alla: det är till förädling, frakter, grossistavans och detaljhandelsavans. Distributionen kostar med andra ord mycket pengar i dag.

Jag tror fördenskull att det skulle vara utomordentligt nyttigt, om vi kunde vara överens om att allt bör göras för att informera om dessa problem. En ökad förståelse mellan producenter och konsument är utomordentligt viktig. Jag tror att de ansvariga inom producentorganisationerna sakligt och klart borde informera om hur det verkligen förhåller sig. Genom en ärlig och öppen redovisning skulle många missförstånd kunna elimineras.

Då jag tillhör dem som tror att det skulle vara nyttigt med en förbättrad journalistutbildning på detta område ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr LARSSON i Borrbj (cp):

Herr talman! Jag blev delvis före-

Viss specialutbildning för journalister

kommen av herr Nilsson i Bästekille och lovar därför att fatta mig mycket kort.

Det är riktigt, som herr Nilsson framhöll, att debatten i pressen om prisutvecklingen delvis varit förvirrad och vilseledande. Detta har ofta berott på att journalisterna inte haft de insikter och den tillgång till information som kunnat ge debatten en sakligare inriktning. Det är önskemålet om ökade möjligheter till utbildning av journalisterna som föranlett motionen. Man har tänkt sig att därmed få hela denna fråga sakligt belyst. Jag utgår då från att man från pressens sida har ambition att skriva sakligt. Skulle ambitionen vara en annan tjänar ingen utbildning något ändamål.

Från utskottsmajoritetens sida har mycket riktigt sagts, att vi själva borde kunna klara detta i jordbrukets egna organisationer. Det skulle naturligtvis gå bra, men motionärerna anser att utbildningen skulle ges större tyngd och objektivt värde om den ordnades i annan regi än genom den ene intressentens. Vi har trott, som herr Nilsson i Bästekille framhöll, att allt som kan göras för att ge en utbildning som i sin tur skulle ge upphov till saklig debatt är utomordentligt värdefullt. Vi tror att hela samhället på sikt tjänar på ett ökat samförstånd mellan olika samhällsgrupper. Kunde ett initiativ i denna riktning leda dithän är det väl värt ett försök.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! Utskottets majoritet har självfallet ingen annan uppfattning än motionärer och reservanter, nämligen att var och en som verkar här i samhället har största möjliga nytta av utbildning och kunskaper inom de områden där han har sin verksamhet förlagd. Det gäller naturligtvis journalister lika väl som alla andra.

Motionärerna och reservanterna sy-

nes närmast anse att journalistinstitutionen skall klara ifrågavarande utbildning. Utskottet har emellertid av remissvaren funnit att Pressinstitutet är ett lämpligare organ för att ordna sådan kursverksamhet. Pressinstitutet har också meddelat att dylik kursverksamhet är planerad och kommer att äga rum inom den närmaste tiden. Utskottet har därför ansett att saken kommer att klaras på det sättet.

Vad beträffar de ekonomiska frågorna har också utskottsmajoriteten hänvisat till den utredning som för närvarande pågår rörande presstödsfrågorna, där denna sak, enligt vad utskottsmajoriteten anser självklart, kommer upp till prövning.

Utskottet nar alltså inte någon annan uppfattning om det riktiga och nyttiga i den utbildning som motionärer och reservanter är intresserade av men anser att erforderliga åtgärder redan håller på att vidtas på detta område, varför inga särskilda åtgärder därutöver påkallas.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Bästekille begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Hübinette m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde tisdagen den 17 maj.

§ 16

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att andra lagutskottets utlåtande nr 44 och första lagutskottets utlåtande nr 29 i nu nämnd ordning måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för kammarens nästkommande sammanträde, måndagen den 16 maj.

Denna hemställan bifölles.

§ 17

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 107, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1966/67 till lokaliseringsbidrag och lokaliseringsslån, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner,

nr 108, i anledning av väckta motioner om utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag, och

nr 109, i anledning av väckta motioner om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB;

bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av motioner angående

Viss specialutbildning för journalister

ende riktlinjerna för lokaliseringspolitik, m. m.,

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse för Nordiska rådets fjortonde session,

nr 29, i anledning av motioner om förläggning av viss statlig industri till Skaraborgs län,

nr 30, i anledning av motioner om statliga åtgärder för inrättande av en mineralullfabrik, och

nr 31, i anledning av motioner angående kapitalförsörjningen vid industriellt byggande;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till virkesmätningsslag,

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om yttrande över förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 december 1959 (nr 612) jämte i ämnet väckta motioner,

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om Sveriges sjöterritorium, och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kontinentalsockeln m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av väckta motioner om utredning angående kraftvärmeverk, och

nr 47, i anledning av väckta motioner angående könsrollerna.

§ 18

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från andra lagutskottet:

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 a § familjebidragförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av nuvarande rättsförhållanden beträffande gruvskogarna jämte en i ämnet väckt motion;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1966/67;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, såvitt angår jordbruksärenden;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; och

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss staten tillhörig mark, m. m.

§ 19

Anmäldes följande till herr talmannen under sammanträdet avlämnade motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1966/67 m. m., nämligen

nr 926, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 927, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 928, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, samt

nr 929, av herr *Hermansson m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 20

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

herr *Mundebo*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående åtgärder mot skador till följd av att fartyg framföres med hög hastighet i skärgården,

herr *Nordgren*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående receptbeläggningen av åksjuketabletter,

herr *Johansson* i Skärstad, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående behovet av sändningar på utländska språk i Sveriges Radio, samt

herr *Oskarson*, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående åtgärder för att motverka innehav och försäljning av s. k. avlyssnarapparater.

§ 21

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 12.38.

In fidem

Sune K. Johansson